

TRODIS

REVISTĂ DE CULTURĂ, SERIE NOUĂ

MARTIE 1998, Nr. 3 (332), anul III (XXXIII) • 16 pagini — 2000 lei

CONSTANȚA — PROFIL URBANISTIC

„Într-un port nu bănuie decât rareori spiritul provincial. Ideile urmează mărfurile”. G.M.CANTACUZINO

S-au făcut numeroase anchete publicistice, au existat sesizări ale presei (alarmante) asupra situației zonei peninsulare a Constanței, s-au purtat discuții și s-au realizat numeroase proiecte de-a lungul timpului, ce au propus o viziune urbanistică și arhitecturală, care să redă Constanței vechi farmecul, specificitatea, să-i pună în valoare moștenirea arheologică și frumusețea, căutate și dorite atât de conștanțeni, cât și de turiști. Ele nu au avut însă nici o urmă: timpul, banii, prioritățile, au lăsat Peninsula în afara atenției practice. Ea este astăzi o zonă posomorâtă, lipsită de culoare și atractivitate, o zonă care din una culturală și turistică, devine pe zi ce trece una utilitară, anostă precum o cazarmă.

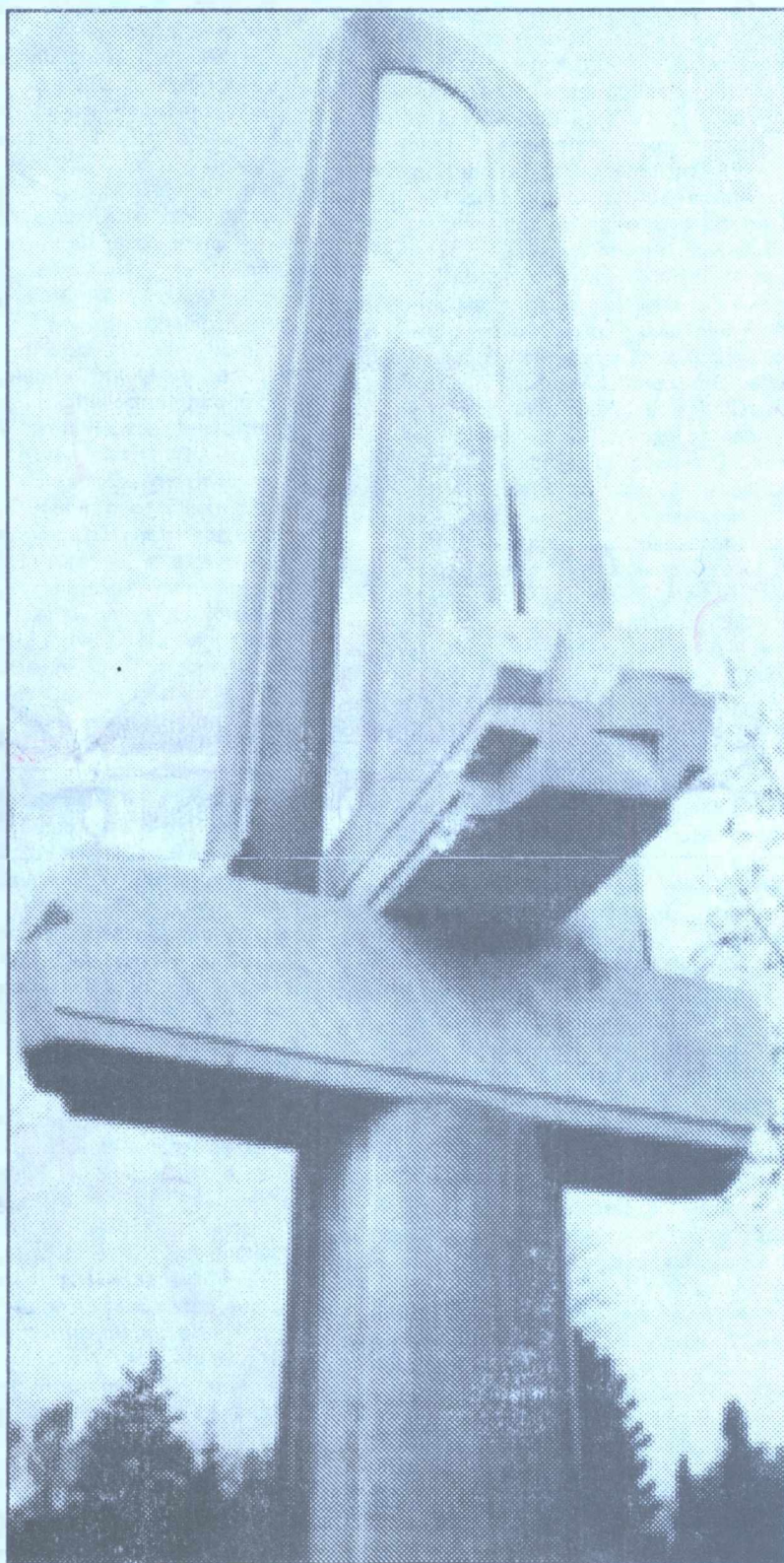
Dacă sesizările presei și activă campanie a specialiștilor în favoarea Peninsulei nu au avut ecou, e pentru că o serie de condiții, începând cu acelea financiare, nu au putut fi satisfăcute. Deocamdată, cel puțin. Noi suntem datori să sperăm și să păstrăm vie atenția asupra acestui loc unic al orașului. Astfel, dorim să abordăm și din altă perspectivă problema, anume pornind de la semnificația pe care Peninsula o are pentru conștanțeni, pentru arhitecți și urbanisti, pentru arheologi, istorici și oameni de cultură, ținând cont de istoria încorporată în această palmă de loc, de specificitatea ei arhitectonică și urbanistică, de potențialul ei turistic de excepție. Fiindcă,

poate, dacă pornim de la un unghi de vedere cultural (demonetizat înainte de '89, cu funeste repercusiuni astăzi), Constanței vechi i se va acorda, în sfârșit, atenția cuvenită, înainte de a se degrada iremediabil, ca zonă urbană unică și centru de interes istoric la nivel național, prin siturile arheologice aflate aici.

Numeroși specialiști vor semna, începând cu numărul de față al revistei, articole despre acest subiect „fierbinte”, în care să fie reflectată, sub aspect cultural (istoric, arheologic, arhitectonic și urbanistic), Peninsula. Ei ne vor oferi o imagine și asupra situației actuale a zonei, și vor reliefa și modul în care aceasta poate fi depășită. Soluțiile, vom vedea, nu lipsesc, dar devin pe zi ce trece mai constrângătoare (și mai costisitoare) — ceea ce arată că pentru fiecare zi pierdută, ceva se pierde irecuperabil.

T.

continuare în pag. 2-3

• „Arc peste timp” de Wilhelm Demeter. Monument ridicat anul acesta în fața Palatului administrativ al Constanței

Boema și mangafalele

„Boema, odioasa boemă, ucidă!” Zice fiul Caragiale... Iar eu aprob ca tatăl: curat! Poate nicăieri odioasa boemă nu ucidă ca în teatru. Dar, iar vin și zic: măcar de i-ar ucidă pe toți! Nu se mai poate trăi, fratilor, asta nu mai e viață. Bani nu, înafă nici atât.

M-am gândit la acestea mai zile trecute citind o carte cum nu s-a mai scris, un fel de radiografie disperată a unui pacient cu cancer, într-un cuvânt cartea lui Marian Popescu „Oglinda spartă”, despre teatrul românesc de după op's'nouă. Combate bine el, săracul, dar nu poate să-i adune în două temniți large. Volumul lui Marian Popescu: monografie despre istoria lui cum nu s-a putut face nimic în teatru (parcă numai în teatru?) nici cu ăia, nici cu ăilaltii. Păi nu vedeti dumneavoastră, de-o probă, că de la Everac la Alina Mungiu, atfel dramaturgi de ai noștri, „formele (rezon!) se schimbă dar răul a rămas”.

În zadar strigă Popescu ca și leul în turbare, fleșcăiala devine tot mai tare (oximoron obligatoriu). Și când asta? Taman când apar, tocmai în '97, cărți grele de teatru. Să le numărăm: Dumitru Solomon — antologie, Iosif Naghiu — una bucată antologie și una originală („Armurierul Cehov”). Numărăm și cartea Alinei însăși (două piese vechi plus două inedite). Ei și? Ce face teatrul nostru? Clocește.

De jucat nu se joacă dramaturgie originală. Când se mai ridică pe scenă câte o piesă e una care, vezi de pildă „A treia caravelă” de Naghiu sau „Emanciparea...” Alinei Mungiu, a fost moșită ani lungi până să zărească un pic de lumină. Singur Andrei Zograffi a reușit să ajungă pe scenă „întocmai și la timp”, excepția care confirmă...

Să fie adevărat că nu sunt bani? Relativ. Oricum, cred că se află mai mulți decât la începuturile post revoluționare. Dar multi-putini câți sunt, autorul nu capătă (aproape) nimic sau este plătit în clipa în care inflația a tocat bună-parte din onorariu. Dacă un regizor își poate lua, după un spectacol, o mașină, dramaturgul are șanse, dacă mai pune ceva, să-și tragă o bicicletă, lucru care este în favoarea condiției lui fizice, predestinat cum este alergătorii.

Acum, bine. Nu se joacă autori români, străinii care se joacă nu sunt grozavi și, oricum, nu

HORIA GÂRBEA

continuare în pag. 4

ÎN CELELALTE PAGINI:

• **Ispita de a (co-)exista** — de arh. DAN DRON; **Particularități** — de arh. ABDIȘA ABDIȘA; **Potențial turistic** — de arh. ALINȚA ISACOV • **Torțis întreabă** — MIHAIL GĂLĂȚANU răspunde: „Poezia e un substitut pentru mântuire” • George Călinescu, spirit baroc — CORINA MUNTEAN • **POEME inedite** de DIMITRIE STELARU • **Amnezii și pilde** — de IOAN MIRCEA POPOVICI • **Cărți și semnificații** — ION ROȘIORU, EVELINA CÂRLIGEANU, GABRIELA INEA • **Secvențe dintr-un periplu danez (II)** — de CONSTANTIN NOVAC • **Poeme** de FLORENȚA ALBU, IULIA PANĂ • **Voci tinere** — ION GABRIELA, ELENA VLĂDĂREANU, ELENA DOBROGEANU, CLAUDIA CĂLIN, OANA DRAGOMIR • **SIMEZA** (Constantin Grigoruță, Sonia Coman) — de FL.CRUCERU • **PROFIL** Cornel Adi — de OVIDIU DUNĂREANU • **Arhitectura fără arhitecți** — de C.D.MAZILU • **Burebista și Dobrogea** — de ADRIAN RĂDULESCU • **Acad. MIHAI BĂCESCU LA 90 DE ANI** • **Viziuni oceanice** — de BARUȚU T.ARGHEZI

MIHAIL GĂLĂTANU

„Poezia e un substitut pentru mântuire”

Scrieți o poezie în care provocați parcă dinadins paradoxul, dizlocând toate acele sintagme uzate care însoțesc și înconjoară îndeobște unii termeni sau idei. De fapt, cam asta se întâmplă în general cu poezia contemporană, care calcă în picioare toate etichetele, apelând la cele mai diverse și ciudate surse, pe care le-am fi crezut incompatibile cu poezia.

• Da, e vorba de faimoasa interferență a genurilor, de tendința și nostalgia după o sinteză definitivă, absolută.

• **Credeți? Dar poate că nu orice poet se așază să scrie cu sentimentul că face o sinteză a sintezelor, cred că mai degrabă face așa cum e construit pe dinăuntru. Întâmplător, Dvs. așa sunteți construit pe dinăuntru...**

• E adevărat, dar el reprezintă ceva, atunci când ajunge la un anumit nivel de înțelegere a poeziei — un nivel de înțelegere intrinsecă, instinctuală, până în ultima fibră. Și atunci când se așază la masă (sau mă rog, poate scrie și pe genunchi, în tramvai), el deja este cumva sinteza tuturor formelor și modelelor anterioare, fără să o vrea, fără să fie conștient de asta. Evident că în sinea lui acționează o dominantă și o recesivă; iar dominantă asta e ceva din firea lui, din felul cum asudă el, cum bea el, cum face toate lucrurile pe care le face un individ biologic.

• **Poezia este o oglindă a individului biologic?**

• E o oglindă a individului total. Cine își închipuie că e numai acel eu absolut, superb, rarefiat, numai a șaptea chakră, se înșeală amarnic. Poetul are oarecum o fată de zi și una de noapte. Noaptea lepezi pielea de șarpe de peste zi și invers. Tot timpul ești împărțit, între cele două și uneori chiar e traumatizantă despărțirea asta. Și nu e vorba numai de un om de zi și unul de noapte, ci mai degrabă de samanul și de latura hristică din noi, de partea noastră neagră și de partea noastră albă, înțelese în sens magic. Lucifer și Cristos, care se întâlnesc în om, prin natura lui. Fiecare are în sine o asemenea împărțire. Poetul nu face excepție (sau face, dar nu în sensul ăsta). El nu dă lectii, încearcă doar să trăiască un destin altfel. Poezia e un substitut pentru mântuire. Scriem pentru că n-am ajuns încă la iluminare. Și atunci luăm poezia ca pe un fel de substitut-surogat, substitutul gregar al izbăvirii. De altfel, totdeauna mi-am pus întrebarea asta: se poate cineva mântui prin poezie? Pentru mine e o întrebare fundamentală. Dacă asta ar fi calea, desigur că, în mod canonic, se sustine că nu... dacă ar fi așa, înseamnă că toți marii poeți ai lumii, de la Omar Khayyam la Rimbaud, Baudelaire, Lautréamont, Villon sau Esenin, ar fi deja mântuiți. Eu asta mi-aș dori: ca la sfârșit, atunci când se trage linia aia, cu roșu sau cu negru, nu neapărat să fiu considerat un mare poet, ci să fiu efectiv mântuit. Dacă obiectivul acesta s-ar îndeplini, atunci toate celelalte ar veni de la sine.

• **În general, mântuirea e atât de răvnită de către marii păcătoși. Vă considerați un mare păcătos?**

• Nu, doar un păcătos. E o trufie să te consideri până și un mare păcătos, nu trebuie să te consideri un mare nimic.

• **V-am întrebat pentru că păcatul se și construiește. Atunci când începi să scrii, îți construiești păcatul.**

• Păcatul se construiește mai degrabă prin sine. Haideti să ne gândim la viața lui Milarepa. El este un exemplu celebru de iluminare în budism, e aproape o zeitate în panteonul lor. Să nu uităm că el a început prin magia neagră. Deci, acesta a fost cursul urmat de destinul său: întâi magia neagră, pe care o învață ca să-și răzbune familia și chiar o face, reușind să ucidă la un moment dat vreo patruzeci de oameni; și apoi, cu patruzeci de suflete în cârcă și cu păcatul acesta uriaș al magiei negre, izbuteste, în aceeași existență, să se mântuiască, și nu oricum. Gândiți-vă cât de fantastică e această întoarcere. Poate că ne dăm, ca la fotbal, 5-0 împotriva noastră (sau 40-0, cum și-a dat Milarepa) tocmai ca să ne putem mântui ulterior.

• **Nu e deloc ușor ceea ce ne propuneți Dvs.**

• Nu e o propunere, mi-a venit doar în minte acest destin tulburător. Cât despre mine, încerc și eu să fac câte ceva, căutând drumul cel bun. Pentru fiecare există unul. Aproximarea de Dumnezeu e

difficilă, iar căile nu sunt totdeauna ușoare, conformiste; totuși, ele trebuie căutate.

• **Orice poet se gândește la sine, dar și la lumea lui. Din moment ce scrieți despre ea, despre experiențele trăite în mijlocul ei, vă gândiți probabil și la mântuirea lumii. Credeți că ea se poate mântui prin poezie? Și cum vă explicați faptul că lumea fuge de poezie?**

• Lumea nu fuge de orice fel de poezie. Fuge doar de poezia comodă, de poezia care nu-i mai spune nimic, de poezia patriotardă (fără a fi patriotică), de poezia care simulează orgasmul, de toate aceste simulacre. Oamenii fug de poezia surogat, nu de poezia adevărată.

• **Priviți lumea cu foarte multă îngăduință, afirmând că ea nu refuză spiritualizarea — pentru că poezia e o formă de spiritualizare sau ar trebui să fie, nu-i așa?**

• E foarte greu de dat o definiție poeziei. Ea poate fi explicată doar printr-o metaforă de mare forță. Pentru fiecare e probabil altceva. Eu o percep, cum am mai spus, ca pe o tentativă de mântuire. Întrebarea e doar dacă această cale este sau nu cea bună. Cât despre lume, cred că un adevărat aspirant la o treaptă mai înaltă a spiritualității, trebuie să spună: „Doamne, întâi mântuiește-i pe toți cei din jurul meu — sau ajută-mă să-i ajut să se mântuiască — și abia pe urmă ocupă-te și de mine”. Cred că așa trebuie să spună un adevărat aspirant la starea de mântuire. Dacă ea există. Poate că ea e undeva, vecină cu starea de grație a poeziei. Poate că ele se confundă, cine știe?

• **Ați adus cu Dvs. o carte, despre ce e vorba?**

• L-am descoperit relativ târziu pe acest Giuseppe Tucci și am fost entuziasmat de capacitatea lui de apune în cuvinte simple complicațiunea lume a Indiei, care izbuteste să rămână încă un mister pentru europeni. S-au mai scris cărți despre budism, dar ele n-au făcut decât să învălmășească și mai tare notiunile. În „Teoria și practica mandalei”, Tucci e foarte limpede, el a înțeles și pare să vorbească din lăuntrul lucrurilor, cartea sa ilustrând aventura iluminării prin practica mandalei.

• **Mandala e un arhetip?**

• Nu, e mai degrabă un instrument al iluminării, o reducere la scară a întregului univers, prin ea se poate circula.

• **Am impresia că și poezia e ceva asemănător. E complicată doar atunci când încercăm s-o ordonăm și să folosim instrumentele analizei pe o substanță volatilă și foarte complexă. Cărțile pe care le-ați scris, ideile și imaginile pe care le-ați adunat în ele, vă reprezintă în globalitatea Dvs., ca persoană, ca personaj și ca poet. Ar fi interesant să ne vorbiți puțin despre ele.**

• Prima carte, apărută în 1987 și mutilată îngrozitor de cenzură, se numește **Știri despre mine**. A doua a fost **Scrâșnind în pumni cu grație** (1993), după care a venit **Evangelia lui Barabas**. De aici a început o anume restructurare a poeziei mele. A urmat **Bunicul Kennedy** și, la câteva luni, o carte care mi se pare cea mai bună dintre cărțile mele, **Mireasa tuturor**. Ea încearcă (într-un argou nu atât de dur precum cel folosit în următorul meu volum, **Româna cu prostii**) să renoveze poezia română. Poezia românească are nevoie de o grabnică renovare.

• **Are nevoie de socuri?**

• Da, și de socuri electrice, dacă e cazul. Nu neapărat modalitatea contează, ci finalitatea. Trebuie adus un suflu nou în poezie și eu cred că el va veni odată cu generația '90. Am încredere în acest spirit de generație, el nu e doar o trambulină spre o minimă celebritate de cartier, ci chiar are o „misie”, pe care încearcă s-o realizeze pe două căi fundamentale. Întâi e vorba de resacralizarea poeziei. De fapt, e o mișcare în tandem — desacralizare, ceea ce au făcut și optzeciții în poezia lor — și apoi reîncărcarea cu un conținut sacru a cuvintelor, poemelor, a întregului proiect literar (fiindcă promoția '90 și-a construit mai degrabă niște proiecte literare; și la mine, **Evangelia lui Barabas** face parte dintr-un proiect mai amplu, care desacralizează și încearcă să resacralizeze o temă cum e viața lui Barabas, personaj biblic secundar, dar extrem de tulburător). Al doilea aspect ar fi recuperarea corpului, a sexului în special. O recuperare a biologicului din om, după ani lungi de

canoane și restricții pudibonde.

• **Problema e dacă această libertate absolută, în care poți spune orice despre trup (al tău sau al altora), fraza provocatoare care explodează aruncând, precum un vulcan, tot ce se leagă de sex și de corp — e cu adevărat o modalitate de a reîncărca bateriile poeziei?**

• Ideea de sex e strâns legată de ideea de sacru, nu există una fără cealaltă. Sexul și sacrul sunt, undeva în abisul din noi, extrem de legate. Lucrul ăsta l-ausesizat și speculat atât vechii indieni, cât și creștinismul. Viața monahală, ca o replică austeră dată juisării depline, monahismul care adună energiile și le canalizează, închinându-le lui Dumnezeu, reprezintă unul din polii aventurii noastre mundane, celălalt fiind sexul. Între aceste două lucruri se mișcă lumea noastră. Sigur că aici putem agrementa cu politicul, cu raportul dintre putere și potență, încap niște jocuri...

• **Niște jocuri pe care poezia nu-i obligatoriu să le arate cu degetul. Credeți că asta trebuie să facă poezia?**

• Nu, dar avem de-a face totuși cu o necesitate de a renova estetic o literatură care, în ciuda faptului că a dat mari nume în ultima perioadă, se află într-un impas. După Revoluție, zic eu, generația '80 s-a fracturat într-un fel. Cărțile acestei promoții au apărut înainte de marile schimbări. Cu puține excepții — Cărtărescu, de pildă, care a scris „Orbitor” după '89 — au apărut destul de puține cărți concepute în ultimii ani.

• **Cred că la Cărtărescu, această relație de care vorbeți, dintre sex și sacru, se simte într-un mod care dezleagă într-un fel cele două aspecte, deslusind relațiile, trecându-le prin moralitate, simbolistică ș.a.m.d. Nu decupează pur și simplu sexualitatea, rupând-o de celelalte conotații. Dar în fine, cred că pe undeva e firesc ca poezia românească să treacă prin asemenea „fierbințeli”. Vreau să vă întreb totuși dacă acest tip de poezie va face carieră lungă?**

• Asta mi-aduce aminte de Ion Barbu. Dacă negândim puțin la operaiul, de la *Oveden* de până la *Răsturnica*, de la faimoasele lui poeme ermetice până la perioada balcanică, eu cred că sexul a făcut carieră strălucită în poezia barbiană.

• **Am cantonat cumva obsesiv în această temă, dar cred că am putea leși din ea tocmai prin poezia dumneavoastră. Eu, citind-o, nu mi-am pus problema încadrărilor, a clasificărilor, nici chiar a tabu-urilor. Chiar dacă vorbim despre ele, noi trăim într-o lume care le-a depășit — stăm chiar și ne întrebăm ce vom face fără tabu-uri? Este o întrebare pe care Dvs. o rezolvați într-un mod creator în „Evangelia lui Barabas” care, asumându-si această irreverență, asumându-si-o până la ultima fibră, face să țâșnească un fel de strigăt al celor mai ardinci și mai puternice mișcări ale conștientului către spiritualitate.**

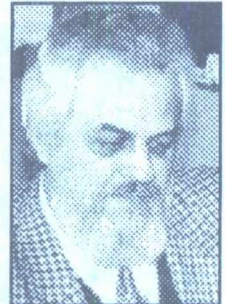
• Da, cred că **Evangelia lui Barabas** încearcă să coboare în cele mai tulburătoare abisuri ale sufletului nostru — sau cel puțin așa am vrut eu s-o fac — și să lămurească faptul că principiul unității este cel care creează lumea. El se dedublează în acest joc etern și poate că Dumnezeu se desparte în Barabas și Isus (în Isus și Iuda, chiar) pentru ca să creeze acest joc care este viața lui Hristos, pilda, moartea, crucificarea, învierea, tot...

• **Să trecem acum la un alt plan. Sunteți, practic, o persoană cu două existențe — una de zi și una de noapte, cum spuneati. Cum reușiți să faceți trecerea, să scrieți poezie și apoi să vă transformați în reporterul de investigație care pleacă să ofere informație cititorilor revistei *Capita*?**

• Poezia este sunetul pe care îl face o singură mână, cum zic orientalii. Dar noi suntem capabili să scoatem o grămadă de alte sunete cu ambele mâini. Apropo de informație, cred că fiecare dintre noi este o informație care circula prin materie; cred că investigația e o aventură, chiar o provocare spre elucidarea unuia sau altuia dintre aspectele cotidianului nostru. Nu neg că folosesc destulă energie pentru a mă gândi la diverse aspecte particulare, nesesizate, ale societății în care trăim. De la subiecte gazetărești exuberante (să zicem de genul „cum se vede reforma la spitalul de boli nervoase Gh. Marinescu”, dacă există și acolo un guvern, un prim ministru, care să propună soluții pentru ieșirea din criză), până la anchete despre situația unor bătrâni a căror singură șansă de supraviețuire a rămas cantina săracilor, un „club select” la care ai acces după destule formalități. Deci subiecte de genul ăsta, dar și altele, care formează așa-numita actualitate incandescentă. Cred că latura asta scormonitoare există în fiecare dintre noi, ziaristii nu fac decât s-o dezvolte, ei au o curiozitate remarcabilă vizavi de toate lucrurile și, pentru mine cel puțin, curiozitatea e o calitate remarcabilă a individului, o forță motrice, care împinge lumea mai departe.

Interviu realizat de

ANA MARIA MUNTEANU

Arh. DAN DRON

Ispita de a (co-) exista

Accesul unui teritoriu la mare presupune, aproape obligatoriu, contactul identitar al locuitorilor săi stabili cu alteritatea celor nou veniti de peste ape.

Acum mai bine de 2500 de ani, zona peninsulară a Constanței actuale nu a făcut nici ea excepție de la regulă.

Scopurile comerciale ale grecilor ionieni, citori de noi colonii (APOIKIAI) în bazinul Pontului Euxin, au mediat favorabil contactele între coloniștii eleni și indigenii geti, facilitând aportul de civilizație și cultură specifice Greciei Mari, prin edificarea așezării portuare TOMIS.

Într-un excurs retrospectiv, relația oraș-port (TOMIS) a evoluat constant timp de peste un mileniu, în contextul fluidității alianțelor politico-militare din zonă: în epoci succesive, de la EMPORION-ul milesian la POLIS-ul elenistic, apoi la METROPOLA romană și reședință de provincie, respectiv, capitală a THEMEI bizantine SCYTHIA MINOR, în același timp cu rang de EPISCOPIUM creștin.

Evoluției comerciale, culturale, politice, militare etc., cărora li s-a adăugat chiar și cea lingvistică, TOMIS-ul devenind, prin variante consecutive, CONSTANTIA, i-a fost pandant, de-a lungul întregii perioade, o evoluție urbanistică remarcabilă, din nefericire puțin vizibilă astăzi — *in situ* —, dar relativ cunoscută la nivelul studiilor arheologice de specialitate.

Destabilizarea echilibrului geo-politic al întregii zone vest-pontice, în speță „descreșterea” bizantină ca factor de putere, a condus la o stare de stagnare și apoi de involuție lentă, în care orașul-port capătă succesiv caracter de COMPTUAR comercial genovez (1318), de SCHELĂ portuară otomană pentru mărfuri (1585); deci subzistă interesul pentru portul comercial, în timp ce orașul se destructurează, ruralizându-se și depopulându-se constant (1840 — cca 40 de case!).

Peninsula, și de fapt orașul propriu-zis, renaște după 23.11.1878 — data instituirii administrației române în Dobrogea și, mai ales, după începerea și / sau finalizarea unor mari lucrări ingineresti: 1895 — complexul podurilor de la Cernavodă-Fetești și 1896 — declanșarea lucrărilor noului port Constanța terminate în 1909 (Autor: Anghel Saligny).

După aproape un mileniu de uitare și părăsire a anticului Tomis, în mai puțin de un secol Constanța modernă se ridică pe ruinele acestuia, în zona peninsulară tradițională, în căutarea propriei identități, într-un amalgam etnic pluricultural și într-o diversitate de culte și idiomuri coexistente, agregate de interese comerciale comune.

La nivelul permanenței, din nou dezvoltarea portului și a activităților conexe generează evoluția urbanistică a localității, cu peninsula ca NUCLEU / MATRIX al structurii radial-concentrice evidente și astăzi.

La nivelul adaptării, alteritatea multietnică își exprimă liber propriile tradiții culturale, pe canavasul comun al modernității specifice epocii „1990”, prin asimilarea unor stiluri și moda vest-europene, intrate în România odată cu progresul tehnic al revoluției industriale din sec. XIX-XX.

Și cum pentru condiția umană „FIINTAREA” presupune inexorabil și „ZIDIREA” (textele vechiului Testament), zona peninsulară reedificată ca țesut urban plin de viață, își structurează propria identitate, în mod aparent paradoxal, printr-un „STILECLECTIC” în care coabitează stiluri europene și autohtone de o mare varietate a limbajului formal și

„Ca și capitalele, orașele-port mai de seamă au un rol simbolic și reprezentativ. Ele sunt punctele cu care o țară are contacte directe cu lumea mai îndepărtată”. G.M.CANTACUZINO

CONSTANȚA — PROFIL URBANISTIC

coexistă atât modernitatea cât și tradiționalismul, toate reflectând sinergic diversitatea etnoculturală.

Caracterul stilistic eteroclit, cosmopolit (hybris — eterogen) al obiectelor arhitectonice individuale, se subsumează fericit unei siluete urbane delicate și expresive, perceptibile avantajor din Nord și Sud, în care regimul de înălțime mediu de P+2 / 3E, este crenelat de verticale altimetrice ale turlelor principalelor lăcașuri de cult.

Coerența arhitectonic-urbanistică de ansamblu a zonei peninsulare rezidă și în relația corectă între cadrul fizic, geomorfologic al sitului natural, înconjurat pe trei laturi de mare și structura urbană contripetă a tramei stradale în jurul Pieții Ovidiu, cu surprizele ei perspective la nivelul ochiului.

Relativei unități de ansamblu, ca rezultat urbanistic, îi corespunde însă la nivelul percepției obiectelor arhitectonice, izolate și stilistic diforite, o anume AMBIGUITATE contradictorie, tensionată, echivocă, ce, prin imprecizia ei complexă, generează principala calitate poetică a ipostazierii configurative a totalului.

Eclectismul ca impact poetic al urbei peninsulare asupra trecătorului are avantajul polivalenței, contextualității și conotativității expresive și semnificative, conferind o anumită teatralitate spectaculară adusată, ambivalent, intelectului și afectului, o „ars / combinatoria” integrând valențe tradiționale și moderne cu valoare patrimonială.

Cele de mai sus se referă la peninsula în integralitatea sa identitară, așa cum este ea prezentă încă în memoria colectivă a localnicilor și / sau cea individuală a turiștilor, în deplina ei virtualitate.

Realitatea frustrantă a „des-FIINTĂRII”, deci a „des-ZIDIRII” ei parțiale, coroborată cu accentuarea precarității stadiului fizic al mediului natural și construit, al infrastructurii edilitare și al standingului psiho-social al populației din zonă, se află în total contrast cu virtualitatea sa poetică.

Autenticitatea sa identitară este grav mutilată, ambientul spațiilor publice reclamă o urgentă operație de asanare, decreștitudinea și disconfortul clădirilor vechi necesită intervenții de salubritate și consolidare / renovare.

Întreaga peninsula solicită un vast și coerent program de revitalizare, capabil printr-un corect management urban să transforme un organism bolnav cronic, ale cărui diagnostic și terapie sunt cunoscute dar neaplicate, în emblema devenirii Constanței din mileniul 3, ca unul din marile și importante orașe-port ale lumii.

Însăși această relație între oraș și port trebuie regândită în beneficiul orașului în întregul lui și, cu precădere, al zonei peninsulare ca efigie a sa, dincolo de decorativismul precar sau utilitarismul banal, în sensul conservării și valorificării patrimoniului său cultural.

Arh. ABDIȘA ABDIȘA

Particularități

Constanța înseamnă pentru foarte multă lume faleză și Peninsula. Restul poate fi regăsit și în alte orașe. De aceea trebuie să existe preocuparea ediilor și a societății civile pentru a proteja și amplifica puterea de expresie și atracția acestor zone.

Am făcut o analiză urbanistică multicriterială a Peninsulei, așa că pot fi cât de cât obiectiv și mai puțin liric și redau mai departe, foarte succint, concluziile acestui studiu.

Ce particularizează și dă farmec acestei zone?

Particularitățile principale fac parte din categoriile urbanistice, arheologice, arhitecturale și funcționale.

Argumentele urbanistice sunt date de prezența impunătoare și copleșitoare a cadrului natural — MAREA, de strazile înguste înclinate spre acest peisaj-cadru, precum și peisajele adiacente oferite de portul comercial și de portul Tomis.

În subsolul Peninsulei se află resturile anticului Tomis, aduse la lumină în câteva locuri; orice săpătură dă de alte vestigii; punerea lor în valoare poate spori atracția Peninsulei.

O bună parte din fondul construit este antebelic, cu front continuu la stradă și cu regim mediu de înălțime de 3 niveluri. Din acestea vreo 60 de construcții se află pe lista cu clădiri considerate monumente de arhitectură și protejate; există și multe clădiri ce trebuie protejate, renovate, reparate pentru valoarea lor ambientală.

Specificul funcțional constă în densitatea mare de construcții pentru cult (catedrala ortodoxă, biserica Sf. Anton-catolică, biserica Sf. Nicolae, sinagoga, biserica greacă, două geamii), cultură (muzee, biblioteci) și instituții (bănci, firme de shipping, consulate, tribunal).

Care sunt suferințele, problemele zonei?

O bună parte din fondul construit vechi se degradează și între acestea se află și clădiri de pe lista de monumente și cele cu valoare ambientală. Există multe goluri în fronturile construite, ruine sau terenuri virane neamenajate.

Peninsula este sufocată de circulația mașinilor și de parcare lor. Piața Ovidiu, în timpul zilei își pierde cu totul rolul de piață urbană și este numai un mare parcaj în care pietonii,

turiștii trebuie să se strecoare printre mașini, să perceapă spațiul pietei de la nivelul caroseriilor în sus. Aglomerația mașinilor este generată de traversarea spre poarta 1 a portului și de instituțiile care lucrează cu public numeros, din care se remarcă pe departe băncile, numai vreo șapte în Peninsula.

În ultimii ani s-au construit clădiri cu arhitectură distonantă sau care obțin vederea asupra mării și asupra portului.

Traseele de promenadă pietonală de pe cele două laturi ale Peninsulei nu au continuitate și nu sunt susținute sau amenajate cu mobilier urban (bănci, dalaje, iluminatie).

Cam ce ar trebui făcut să fie bine sau măcar ceva mai bine?

Pentru a ameliora situația Peninsulei trebuie pornit un program pentru ansamblul zonei care să impună principiile de reabilitare și revigorare pentru toată Peninsula, principii privind circulația, funcțiunile admise, regimul de construire. Aceste principii se pot aplica prin intermediul regulamentului de urbanism.

Programul trebuie să cuprindă acțiuni pe termene scurte, medii și lung.

Pentru a ameliora cât de cât imaginea Peninsulei — ca lucrare pe termen scurt — trebuie eliminate ruinele, nivelate, înierbate sau dalate locurile virane și toaletate clădirile, împrejuririle.

Pe termen mediu trebuie aplicat programul de renovare a clădirilor monumente de arhitectură sau cu valoare ambientală, precum și scoaterea circulației de tranzit pe un traseu adiacent Peninsulei.

Pe termen lung trebuie orientată reconversia funcțională a zonei prin eliminarea sau diminuarea activităților generatoare de perturbări, sau inadecvate în această parte a orașului.

Arh. ALINTA ISACOV

Potențial turistic

„Peninsula”, „orașul vechi” — denumiri locale pentru ceea ce a mai rămas din Constanța începutului de secol. Am putea-o chiar numi „Constanța de început”, dacă ne gândim la faptul că mărturiile de arhitectură orășenească — fond construit utilizat la ora aceasta — nu datează de mai mult de 100 de ani.

Un oraș trăiește, printre altele, prin moștenirea de cadru construit pe care îl oferă „Locuitorului” său sau „Trecătorului”. Prin amprentele sale istorice, mărturiile ale trecutului, simboluri ale unor rădăcini — mai mult sau mai puțin valoroase, orașul poate conferi „Locuitorului” sentimentul de apartenență, în timp ce „Trecătorul” va descoperi astfel un anume specific.

În plus, prin modul de punere în valoare, de integrare a vechiului în noua viață a urbei, locuitorul va da de fapt măsura aprecierii sale, chiar a dragostei sale față de orașul privit în ansamblul său istoric-cultural-social.

Există orașe ale căror construcții sunt martorii locului încă de acum 500 sau 1000 de ani în urmă, exemple glorioase de construcții concepute parcă pentru eternitate. Există însă și nenumărate cazuri când arhitectura modestă, folosind lutul, lemnul sau alte materiale perisabile, prin grija și atașamentul locuitorilor săi, a

supraviețuit peste veacuri, constituindu-se în prezent în oaze de istorie, apreciate atât de localnici cât și de turiști, așa cum o Europă întreagă o demostrează.

Orașul trebuie să fie mândru de istoria sa, să o pună în valoare, să o iubească. Numai astfel Trecătorul va putea să o facă la rândul său.

Constanța nu se poate mândri cu clădiri în funcțiune vechi de mai multe secole, ci numai cu o oarecare atmosferă balcanică, sudică, a străduțelor din peninsulă, cu clădiri de la începutul secolului (numai câteva datând dinaintea de 1900) având valoare ambientală, foarte puține având valoare arhitecturală. Se cunoaște de asemenea că acest fond construit este realizat din materiale prea puțin durabile, iar starea actuală a multor clădiri este critică din punct de vedere al stabilității. Cu toate acestea, prin felul în care acest fond construit „vechi” este concentrat în porțiunea peninsulară a orașului, coborând în pante ușoare sau mai abrupte spre faleză, prin surprinzătoarele sale perspective spre mare, spre port, orașul vechi este de o specificitate, de o unicitate care poate constitui un *imens potențial turistic* pentru această zonă, pentru întregul oraș. Acest fapt trebuie să constituie un argument suficient pentru conservarea lui, păstrând pe cât posibil atmosfera sa de târg balcanic de început de secol, unică pe litoralul nostru. Constanțenii trebuie să conștientizeze că marele potențial comercial și mai ales turistic al zonei nu poate fi exploatat decât prin restaurarea fondului construit existent, cât mai mult în spiritul locului și al epocii!

Restaurarea casă cu casă, amenajarea parterelor comerciale astfel încât să nu contrazică restul fațadei, a cafenelelor cu terase exterioare îngrijite, amenajarea de zone pietonale dalate, dotate cu mobilier urban și iluminat public de calitate, iluminarea exterioară nocturnă a clădirilor mai valoroase, toate acestea ar putea constitui capitole într-un „Program de reabilitare urbană a peninsulei”. În același scop, vestigiile antice subterane nou descoperite trebuie prezervate și puse în valoare cu mare grijă, construcțiile noi înglobându-le în subsoluri sau partere vizitabile aflate în circuitul turistic.

Fundamentală în atingerea unor asemenea scopuri este administrația locală. Aceasta este cea care prin programe speciale trebuie să fie capabilă să organizeze acțiunile de anvergură necesare:

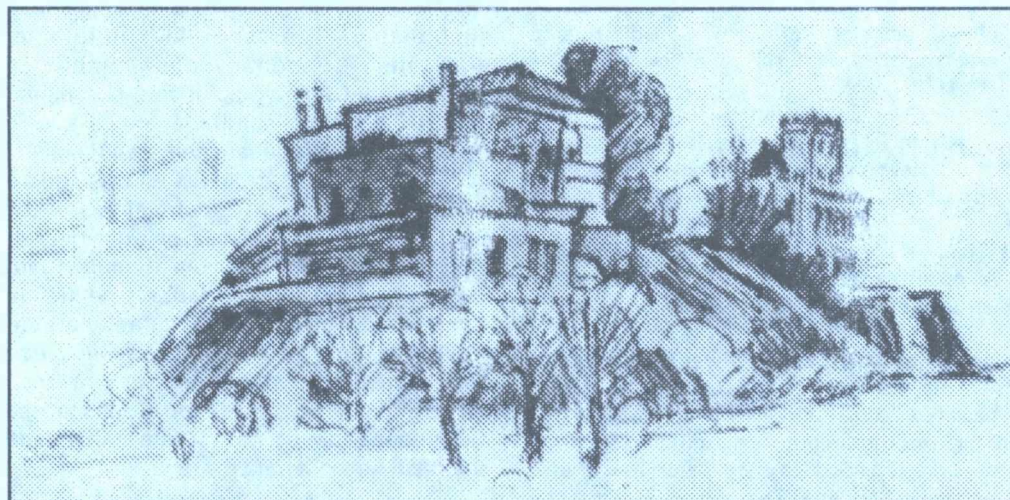
- Reactualizarea planurilor urbanistice zonale și de detaliu existente, întocmite de PROIECT S.A. Constanța, eventual lansarea unui concurs de urbanism pentru reabilitarea peninsulei;
- Soluțiile acestora, cu prezentări incluzând desfășurări de fronturi, volumetrii, vor trebui afișate spre dezbateri în expoziție publică, după o pregătire corespunzătoare prin publicitate a cetățenilor, urmate de sondaje de opinie, de concluzionări din partea asociației arhitecților, din partea ediilor etc.;

- Rezultatele vor consta în elaborarea Regulamentului de urbanism pentru zona Peninsula — instrumentul fundamental de lucru, pe baza căruia se va aviza orice intervenție în zonă, precum și programele specifice de investiții ulterioare, direcțiile de dezvoltare rezultate putând fi instrumentare și pentru orice alte fundații sau organizații ce vor dori să se implice în program.

Până la încheierea parcurgerii acestor etape, investițiile în imobiliar vor trebui făcute cu mare simț al răspunderii atât din partea arhitectului cât și a beneficiarului, abordarea fiecăruia amplasament trebuind făcută în funcție de situație, eventual luând în considerație următoarele:

- Construcțiile existente — pe cât posibil să se conserve sau să fie aduse la forma inițială (debarasare de „aplecători”, de intervenții kitsch);
- Construcțiile noi — să păstreze coerența, alinamentul celor vecine.
- Orice intervenție nouă — să primească avizul Asociației Arhitecților din Constanța, înainte de primirea Autorizației de construire.
- Urmărirea autorizațiilor de funcționare de către Primărie, pentru a ridica nivelul construcției, al serviciilor, al calității alimentației publice și în general, al turismului în zonă.

Felul în care Peninsula, o zonă până acum în mare parte a „sărăciei”, va deveni o sursă de „bogăție” culturală, comercială, mai ales turistică, un motiv de mândrie locală, un simbol de reușită pentru întregul oraș, va fi de fapt măsura capacităților de „management” ale administrației orașului nostru, coroborate cu cele de participare, de implicare a locuitorilor Constanței în evoluția pozitivă a propriului habitat.

• Cornel Adi — Peisaj

Aspirând tot timpul spre clasicism, înțeles ca „un mod de a crea durabil și esențial”, preferând înaintea de toate arta clasică și convins fiind că noi, românii „suntem, geografic și spiritual, mai aproape decât mulți alții de străvechea Eladă”, George Călinescu nu este însă, structural, un clasic. Temperamentul său e mai curând „febricitant”, „impulsiv” (epitetele sunt călinesciene, din eseu „Clasicism, romantism, baroc”) decât calm și echilibrat; fondul său este paradoxal, dionisiac, de un rafinament eclectic. În metaforismul critic, romanesc sau poetic, al lui Călinescu, există un ușor delir fatice, o afectare și o prețiozitate gongorică, un baroc ce, făcând apel la emoția excesivă, impresionează și contrariază uneori, violent.

Vladimir Streinu este probabil primul care l-a intuit exact, făcându-i un portret de neuitat în articolul „Spectacolul personalității”, publicat în *Revista de istorie și teorie literară* (nr.3-4/1965): „Asia fiind patria barocului, criticul acesta, care este și un poet, un romancier, un dramaturg, un moralist și un filosof, se înfățișează, în condiția lui intimă, ca un Gengis Khan, un asiatic cu nostalgia cruntă a Europei. El visează adesea, compensator, câte o Acropole. Dar instinctul stilistic i se satisface de fapt pe frontoane dorice, pe care le copleseste decorativ cu salamăndrele, cu caimanii și dragonii familiari”.

Distingându-l de colegii săi de generație, Vianu și Perpessiciu (la primul identificând ținuta clasică în ideile și expresie, iar la cel de-al doilea stilul romantic), V. Streinu îl alătură pe Călinescu — cel ce făcuse de atâtea ori profesiune de credință clasică — nu lui Vianu, ci, în mod surprinzător, lui Perpessiciu. Creatia lui Călinescu vizează, cu îndrăzneala unui „Rastignac modern”, cucerirea tuturor domeniilor culturii, cu o forță neverosimilă, cu o personalitate coplesitoare, totdeauna tumultuoasă și contradictorie. Autorul „Istoriei literaturii...” este vădit ca un *homo novus*, cu „o energie primigenă, abundentă, impetuoasă, curgând în direcții multiple și chiar opuse, părăd de aceea deseori turbure (...) energie decisă, prin debit și violență să inunde regiuni oricât de cuprinzătoare și de înalte, demonstrativ și aproape răzbunător, impunându-se ca forță cotropitoare... În limitele monumentalului, afirmațiile critice, intuițiile, impresiile, asociații, disociații, referința erudită, paradoxul, raționamentele, sofisme și mai cu seamă metaforele sar unele asupra altora, se încălcă, se asupresc, se acopăr și reapar, luptându-se încolăcit și alcătuindu-se astfel într-o impunătoare arhitectură de stil baroc”.

Sunt relevate de asemeni bogăția și dinamismul ce caracterizează spectacolul personalității călinesciene, miscarea și tumultul naturii sale intime. Linia stilistică este percepută foarte plastic ca o jerbă de energie ce tâsneste limpede și dreaptă, aruncând cele mai felurite forme de mișcare, pornind și revenind imprevizibil, cu viteză neînchipuită, imaginând desene aeriene labirintice în care cititorul se poate pierde uneori, dar din care „autorul sare totdeauna cu grație și cu un surâs secret de performanță sportivă”.

Dovadă a acestei mișcări stilistice complexe și nepotolite stă marea varietate de forme literare cultivate de Călinescu (poezie, roman, dramă, critică, eseu) la care sunt de adăugat cercetări și chiar aplicații în toate celelalte sectoare de artă — pictura, arhitectura, muzica, dansul și artele decorative, precum și înclinări notabile pentru științele naturale, morale, filosofice și politice, totuși la un loc dovedind setea gnoseologică și imensa mobilitate intelectuală.

Ambiții și cu mare putere de muncă, Călinescu învins din tinerețe să-și croiască drum și notorietate, publicând asiduu în presa vremii (*Universul literar*, *Viata literară*, *Sinteza*, *Gândirea*, *Opinia*, *Vremea* s.a.) constient că doar așa îi va sporii prestigiul și autoritatea. Încă de la primele manifestări publicistice, tânărul Călinescu își definește, cu o siguranță neobisnuită în cazul unui debutant, propria poziție, fără a se sfii să-și

George Călinescu — spirit baroc

contrazică confracții de critică și literatură, predecesori sau contemporani. Contestă, astfel, personalități consacrate în epocă, punând la îndoială, cu vervă polemică, autoritatea unui Eugen Lovinescu, Mihail Dragomirescu sau G. Ibrăileanu. Combate, cu teorii proprii, pozițiile critice maioreștiene, unanim acceptate („betiei de cuvinte” în oratorie îi opune forța de creație a „elanului verbal”, iar „imaginile sensibile” din poezie le contrazice indicând „imaginile abstracte”).

Pamfletele sale la adresa lui Mihail Dragomirescu pendulează între o ironie caustică și un umor de cea mai bună calitate, anticipând „vocația bufoneriei metafizice” (N. Balotă) din „Istoria literaturii române de la origini până în prezent”, unde autorul ia în răs cu atâtea savoare scriitori, opere, personaje, repovestind ironic sub alură serioasă, izolând citatul semnificativ, realizând montaje cu tendință insidios umoristică, caricaturală.

„Domnul Mihail Dragomirescu este aproape singurul care astăzi mai profesază un tradiționalism fără ferestre... Așezat turcesc pe un orizont literar ale cărui capete nu trec de Cerna, Gregorian și Talaz, se leagă în contemplarea beată a propriului nod ombilical”.

Ironia, împinsă până la sarjă și grotesc, este exersată și în altă polemică de răsunet în epocă, aceea împotriva lui Nichifor Crainic, pe care Călinescu îl numește „schimnic emancipat, slinos de palori ca o lumânare”, „cu vesminte în putrefacție mirosind a cuminecătură și a brad de cosciug”, „însuși Necuratul... venit în chipul umbrei lui Isus sau a apostolilor săi, să zdruncine și mai vârtos sufletele noastre prin vorbele sale viclene și acoperite”, ca să nu cităm decât câteva sintagme din cele folosite în campania de denigrare a „Gândirii” și a directorului ei care, în cele din urmă, apelează la justiție. Comentând acest fapt, Călinescu îi reproșează cu umor lui N. Crainic neputința de a înțelege că polemica „este o onoare și pentru agresor, și pentru cel atacat”, ținând de spiritul critic și nu de răzbunare. „De acum înainte nu mai putem scrie că dl. Crainic este un poet mediocru, fiindcă dl. Crainic, ca un haiduc de codru, ne aține calea cu pistoale sau ne dă pe mâna poliției, iar de vom îndrăzni să ne îndoim că are muguri de aripi la subsuori e în stare să pună putere pe urmele noastre”.

Paradoxul constă în faptul că neobositul polemist și pamfletar fusese, în anii săi de formare, atâsat gândirismului, apropiere favorizată, se pare, și de anumite momente de criză sufletească, de depresie și „nemulțumire terestră” prin care a trecut tânărul Călinescu în acei ani („Mi-e silă de orariul zilnic, de monotonia alimentelor, de invariabilitatea figurilor omenești, de serviabilitatea stupidă a tramvaiului, care nu vrea să facă măcar o dată, cu mine, un act de independență și s-o ia pe altă stradă, spre alt oras, oriunde dincolo de liniile trase dinainte”).

Atasamentul față de curentul mistico-ortodoxit din jurul revistei „Gândirea” și apoi delimitarea aproape violentă de gândirism, nu pot fi socotite drept incoerențe ale spiritului călinescian, ci avatarurile unei personalități complexe, permanent în căutarea propriilor esențe, contrazicându-se adesea spectaculos pe sine însuși. Parafrăzându-l pe Montaigne, care scria într-un eseu: „*Distinguo c'est le membre universel de ma logique*”, Călinescu ar fi putut afirma „*Contradictio* este terenul unic al logicii mele”.

Iată, de pildă, cum îl caracteriza Al. Rosetti pe critic, în prefata ce însoțește corespondența dintre cei doi, primul în calitate de director al *Editurii Fundației Regale pentru literatură și artă*, căruia G. Călinescu îi încredințează editarea monumentalei „Istorie a literaturii...”: cele 71 de scrisori adresate lui Rosetti sunt oglinda unui spirit dominat de umori diferite, exprimând pe aceeași pagină „sentimente violente și, alături, mesaje prietenești”. „Judecâți de valoare asupra operei unui scriitor atârnat, adeseori, de

dispoziția momentului, astfel încât o aspră negare e înlocuită mai târziu cu o apreciere favorabilă”, sau invers. În cazul lui Perpessiciu, de exemplu, criticul scrisese despre acesta, la 1 mai 1932, în *Adevărul literar și artistic*, că e „un spirit fin și cultivat”. Într-o scrisoare din 1 decembrie 1936, după apariția celui de-al doilea volum din „Mențiuni critice”, autorul devine „o pestilență a Danubiului brăilean”, „cel mai tipic reprezentant al criticii flamboiante și un graeculus desăvârșit, care se ocupă de toate stărvurile literaturii... într-un stil unsuros, tăvălit la picioarele cititorului, cu solemnități de petiție... cu rezerve acoperite în patru perechi de mânuși și cu laude colosale, duse până acolo încât să pară a ieși din ele o ironie”. „Îl pândesc de mult pe acest măscărici și-l voi izbi cu o măciucă herculeană în momentul cel mai dezagreabil: când mă va flamboaia din nou”, încheie G. Călinescu. Însă peste numai două săptămâni, tot el scrie în *Adevărul literar și artistic* nr. 836, despre „Mențiuni critice III” că Perpessiciu „și-a păstrat totdeauna obiectivitatea principală și a dat opinii care, chiar defavorabile, au salvat în public onoarea scriitorului”, dezvăluindu-se ca „un critic cu atitudine hotărâtă și refuzuri nete, mult mai puțin clement decât ar crede cititorul superficial”.

Acesta este departe de a fi singurul exemplu de instabilitate, de dualism al viziunii criticului (vorbind despre Maiorescu, va alătura, în paginile aceluiași studiu, afirmații care s-ar putea exclude reciproc: autorul „Istoriei literaturii române...” îi laudă lui Maiorescu perseverența cu care „a promovat infailibil toate valorile vremii”, autoritatea acordată „unor scriitori care s-au dovedit vrednici de această onoare”, iar pe de altă parte îi critică „îngustimea recepției critice”, „estetica strămtă” sau „lipsa de gust”). Totuși, văzută în nuce, dinamica personalității călinesciene rezidă, nu de puține ori, în puterea creatoare a contradicției. Cultivându-și permanent starea de conflict, cu sine sau cu ceilalți, dă la iveală, nascute din vârtejul de bizareții, de pulsuni tâsnind dintr-un spirit baroc, izbucnind în afara cu incandescența voinței de a-și destrăma propriile margini, pagini perene. Dorința de a depăși cu bruschete genul de critică care se făcea în epocă (cronica hebdomadară, în general impresionistă și actuală, a principalilor critici ai vremii: Perpessiciu, Pompiliu Constantinescu, Serban Cioculescu) l-a determinat, de pildă, să-și pună ambiția cu redactarea unor studii masive despre scriitori clasici, oferind astfel orientări biografice-istoriciste decisive. Talentul cu care a îmbinat contrariile a născut un gen unic în care documentația științifică merge, fără a discorda, alături de impresionism, criteriul biografic se alătură celui estetic, contradicția ia formă oximoronică, concretizându-se în formule devenite celebre: „o mare inteligență mediocră”, „un mare scriitor minor”.

Proteismul organic al lui Călinescu, de care vorbea Al. Dima (în *Revista de istorie și teorie literară*, nr. 3-4 / 1965), ar putea fi perceput, în aceste condiții, și cu sensul de nestatornic și insesizabil, asemeni mitologicului Proteu care, pus în lanțuri, se metamorfozează într-o serie de monștri, unii mai înspăimântători decât alții, luând chiar aparența inconstantă a focului sau apei. (Călinescu însuși, în articolul său „Proteu” din *Națiunea* iul. / 1946, atribuie aceeași simbolistică personajului mitologic, alăturându-i imaginii, condamnable în viziunea criticului, a omului care-și schimbă mereu fizionomia spirituală, credințele și opiniile, până la a deveni de nerecunoscut).

Dar preocuparea lui G. Călinescu de a fi mereu „în contratimp”, cum afirmă Alex. Ștefănescu, se dovedește în cele din urmă un mod de a fi cu adevărat un om al timpului său. Scriitorul sustrage de fapt efemerității la care l-ar condamna permanenta punere de acord cu actualitatea, el vrea să se instaleze într-un prezent etern și consideră că, „așa cum se întâmplă în navigație, cu cât îl lovesc mai furioase valurile, cu atât este mai sigur că si-a găsit un loc de ancorare ferm”.

CORINA MUNTEAN

Boema și mangafalele

urmare din pag. 1

sunt nici ei contemporani (de obicei). Ne resemnăm? Nu, firește! Periodic, cu bună-credință presupun, se organizează diverse simpozioane, întâlniri, mese de diferite forme, ca să rezolve problema. M-am plictisit de ele. Nici măcar una nu a clarificat nimic, nu a rezolvat nimic, nu a îndreptat... De soluții n-are rost să mai vorbesc. Citească oricine cartea despre care vorbeam și va găsi destule. Practica însă ne omoară. Îmi place să repet de fiecare dată că anul în care am fost impresariat de UNITER a fost singurul în care nu mi s-a reprezentat nici o piesă.

Dar cine este UNITER-ul? Noi suntem. Mangafalele suntem chiar noi, colege de breaslă, a opta oară traduși. Ori dacă noi între noi...

Acum va veni Adunarea Generală a UNITER, se vor alege lideri proaspeli pe bază de programe. Ei? Autorii sunt oricum minoritari. Dacă unul dintre „programele” propuse va prevedea spânzurarea scriitorilor români de teatru și actorii, bunăoară, care și-așa nu prea ne citesc, sau criticii, care nu ne iubesc, vor vrea să-l voteze? Ce putem noi face?

De spânzurat nu ne-or, poate, dar nici bine n-o să ne fie. Pentru ce? Pentru că boema ucide, cum știm. Repetițiile la o piesă pot dura săptămâni. Un masinist neplătit poate face revă, de preferință în zile de premieră, dar un autor neplătit ce poate face? Un actor se poate călări la Paris după a doua reprezentare, lăsând totul baltă, dar dramaturgul unde să se ducă, unde să se plângă? Cel mult are voie să nu mai scrie, ceea ce, vorba aia, abia se așteaptă.

Toate acestea se petrec nu din răutate criminală ci dintr-un balcanism fără limite, din boema care nici măcar boemă nu este, din motivul că „Miss Piranda” polarizează interesul multor mari actori care tremată de nerăbdare la gândul că vor urca pe aceeași scenă (de regulă a Sălii Palatului) alături de Viorel de la Constanța și Jean de la Craiova.

Rezolvarea, este, la rigoare, foarte simplă: banii. Dirijarea subvențiilor, împotrivirea pornografiei cu procente de natură să-l facă pe Adrian Copilul-Minune să cânte numai Bach, câte și mai câte alte măsuri de canalizare economică a teatrului spre o minimă normalitate. Lucrul ăsta e știut dar nu este aplicat.

De aceea însuși autorul volumului, despre care am scris mai sus, a stat ce-a stat, nu cine știe cât, pe la conducerea Direcției Teatrelor și a plecat la o editură unde tipărește piese după piese. Care nu se vor juca.

Odioasă boemă și sinistru balcanism vor găui mai departe teatrul și, ca să fiu sincer, dacă ar fi să strânguleze doar teatrul parcă tot ar mai fi cum ar mai fi.

Poeziile alăturate provin din manuscrisele inedite ale lui Dimitrie Stelaru, care, din varii motive nu le-a introdus într-unul din volumele sale de versuri, tipărite în anii 1967-1971. Spre deosebire de alte postume, publicate de mine anterior, acestea nu sunt bruioane aproape ilizibile, cistroke finite, excluse însă din poemele cu același nume, sau texte independente, cărora autorul nu le-a dat titluri; din prima categorie amintim: *Mortii*, *Dragoste*, *Mă întorc*, *Însemnare*, *Cânt*, *Helio și Flora*.

Presupun că cele trei episoade din acest ultim poem fac parte dintr-o lucrare de mari proporții, negăsită încă, poate ceva în genul lui *Gelu*, scriere la care poetul, probabil, că a renunțat ulterior, fiindcă textul cursiv a fost secționat, titrat și publicat parțial, în reviste și în culegeri. Astfel, primul fragment se cheamă *Helio și Flora* (chiar dacă titlul este barat cu linii oblice), iar al doilea și al treilea compun poema numită *Pescărița* (care este Flora, în textul tipărit), și ea e alcătuită din două porțiuni, contopite, în final, într-una singură.

De remarcat încă un fapt, frecvent întâlnit în scrierile stelariene: titlurile *Mortii* și *Însemnare* apar în culegerile apărute, dar cu substanțe poetice total diferite de cele de mai sus.

Să mai amintesc două chestiuni. Prima: bucițele publicate și-au găsit loc în culegerile *Mare incognitum* și *Coloane*, a doua: predomină filonul inepuizabil al iubirii.

VICTOR CORCHES

mortii

Mortii au rămas totdeauna cu ei
sunt amestecați și lunatici
nu mai duc petale umane
și nu mai fug vreodată de-aici.

În pământ dorm din pământ
și plugul îi strânge laolaltă
și sunt frumoși ca norii
mânjiți de tăcerea înaltă.

cad stele din arbori

Cad stele din arbori
și stele

DIMITRIE STELARU

P o e m e

vine auzul morilor de ape
vine cineva să ne îngroape —
nu sunt ele, orele rele?

Taci adormitul, spiritule,
Pulberea mea de pe cer.
Nu e secetă. Vântul bate măhnit.

dragoste

Când a venit printre flori
Era floare
Gura leului a tăcut —
Un crin și-a lins insula violetă.
Dincolo de zid, îi cântam eu.

mă întorc

Mă întorc la arama trupului tău
ca între ziduri din care n-o să mai ies —
Mă întorc la arama trupului tău
Și mereu în pânza mortii mă tes.

între mine și ea

Între mine și ea
Nu mai e nici un drum —
Uneori un pod își sticlește scheletul.

Helio și Flora

Depart-aproape, cine mai știe
Tara cu petunii și rochia-rândunicii?
Era acolo un student, Helio,
Întruna aplecat
Peste cărți mucegăite

Si dacă zorile n-ar fi spart ferestrele
noptii
Si dacă mărul dimineții n-ar fi avut
obrajii iubitei
L-am afla tot acolo, departe-aproape,
Aplecat peste cărțile mucegăite
Ori descifrând argile asiriene
Și învățând istoria din inecele
boababului
În casa cu prispă și olane albastre.

Dar zorile au spart ferestrele noptii
Si mărul dimineții n-a avut obrajii
iubitei?

• Cornel Adi — Nud

Si irișii, cătându-i ochii,
Dansul culorilor vestesc.
Iubitul Helio e viu în noapte,
Stă aplecat pe buchii, vrea
Să tot desferece adâncuri înțelepte

Dar vine, știi, totdeauna vine
Suind cărarea inimii.

Cine e Flora?

Poetul răspunde: n-am văzut-o
Si e alături, strigându-mă —
Albăstrele nu-i sunt ochii
Și fustele vântului n-o învelesc?

însemnare

Nici o femeie nu lasă statuie
(Deci, sculptorii sunt pentru morți) —
Îmbracă leul pijamaua zebrei?

cânt

... încă trec mamuți peste faleza
Mangaliei la brat
cu frumoasele despuiate ale
orașelor,
cu naiadale miezului noptii mirosind
a drogherii.
Ce? întunericul nu e o cortină de
madizale?
arborii nu stau în pielea lor
și viciul n-are cavou de aur?

fără telefoanele primăriilor și
salvărilor,
fără drame și foame?

vreți să-mi întunecați fruntea

Vreți să-mi întunecați fruntea
Cu beteala de zăpadă
Stau ca o fiară abătută
Lângă zăvoaie australe —
Byron nu mai strigă dintr-o goarnă
Si moș Rabelais își paște turma de
nebuni.

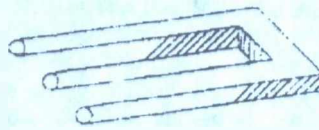
Aflasem că aveam încă un geamăn, abia când acesta găsisese locul potrivit la cele vesnice. Așa se face că pierderea aceasta îmi pare o farsă. Îndoielile și certitudinile balansează în raport pluriarmonic, născând muzica polifonică din adâncuri, ajunsă la suprafață, uneori reală, alteori proiecții ale acestui real în mii de oglinzi. Poate, plecarea lui să mă fi ispășit de „obsesia întâlnirii cu Pompiliu” și, în același timp, de obsesia finalului necrestinesc.

Lumina celor drepti luminează, pe când sfesnicul celor fără de lege se stinge. Nădejdea prea îndelungată îmbolnăvește inima, iar dorința împlinită este pom al vieții. Dacă vine mândria, va veni și ocară, iar înțelepciunea este cu cei smeriți... Dar nu intenționez să fiu pretios. Pildele lui Solomon sunt mult mai bogate și mai rânduite. Vreau doar să mulțumesc lui Dumnezeu că-mi dă voie să meditez asupra acestor lucruri, întins în bătrânul balansoar din mansardă, în loc să fiu pe priciul din celula vreunei închisori sau pe bancheta de judecată pentru nechibzuința și strâmbăciunile mele.

Trăiam, într-un timp, perioada nevoii de a-mi transmite gândurile cu conștiința celui care știe multe. Văzând zbaterea de după '89, am găsit potrivit a reface argumentul celor care au adus principii străine pentru liniștirea spiritelor. Am făcut o listă cu înțelepții ceasului și m-am pus pe scris acestora. Mă vedeam înconjurat de maldăni de răspunsuri ale prețioșilor destinatari. Inspirat de Șoră, credeam că se va isca un *Dialog generalizat*. Ecoul tăcerii, Gloata intelectualilor și Fonflerismul sunt răspunsurile acelei perioade de nevoită.

Constat acum, că toate își au cauza — iubirea lui Dumnezeu pentru noi. Tipătul mi-a ajuns vorbire în șoaptă. Întâlnirile cu Pictorul, Matematicarul și Epistene, cărora li se adaugă câteva scrisori duhovnicești, sunt pălpări care luminează tenebre.

SCARA LUI ESCHER

Amnezii și pilde

Cobor spre mare, pe strădutele din Peninsula, partea veche a Tomisului, sângerând pentru starea zidurilor, căutând pașii lui Ovidiu pentru a-l însoți la Cărciuma lui Herimon. Nu pentru pierzanie, ci pentru întărirea spiritului. Un templu pentru tânguirea Tristelor, spre rusinarea laudelor augustine, loc de visare, de aducere aminte și de bună însoțire. Sângele din copila Inorogului Alb e firul Ariadnei pe ninsoarea proaspătă. Gesturile și gândurile-mi sunt tot mai supuse legilor fractalece.

„Dar mai presus de orice, mi s-a impus ceva în privința moștenirii oamenilor, moștenire pe care și-o transmit unul altuia, din generație în generație, căci dacă, în liniștea iubirii mele, colind orașul și o privesc pe aceea ce vorbește lui, îl urăzându-i cu o blândă teamă..., sau pe cel care predică resemnarea sau dreptatea, sau pe cel care învrăjbește mulțimile, se ridică pentru răzbușnarea lor și în apărarea celui slab...” (Eskupéry — Citadela)

Nu e suficient să iubești. Trebuie să știi ce merită să fie iubit. Și Lucifer a iubit. Numai că el a iubit mândria.

Poate povestea celor trei gemene, să prindă în ea toată obsesia salvării unui suflet. Dacă timpul își face bine lucrarea, ea se va afla.

„Iubirea să ia locul încreșnării și apatiei”, spune Părintele Ișiast.

— Mi-ai prezentat cortina, frumos pictată cu morala creștină.

— Atât am putut.

— Rămâne de văzut. Îți cerusem scena, cu personaje, cu roluri, cu întâmplări. Ți-am explicat. (Y) este cel ce tine în bratele sale realul și imaginarul, descărcând, în piciorul său, adevăr, trunchi pentru arborele vieții.

Fără fonfleuri, doamnă! mă sustine Sabato. Temperatura este motiv de inactivitate intelectuală pentru comozii. De aceea, nu am crezut un moment că motivul tăcerii tale este febra.

— Între femeia frumoasă, morală, chinuită de adulterul ei și Madam Fonflery, ai ales-o pe a doua, intervine Omul cu glugă.

— N-am înțeles bine, ce doriți de la mine.

— Ți-am cerut realitatea crudă, pe care de altfel o știu, dar mă interesa mărturia ta. Cu iubire și sinceritate. Fără dușmănie. Tehnica imaginilor mele este foarte simplă. Pornesc de la un fapt mărunț din realitate. În jurul lui, luminez spațiul, și-i dau numele *Re*, de la ceea ce ar însemna realul. Prin mijloacele de olomorfe, intru în zona numită *Im*. Aici îmi desfășor subiectul, fără opreliști și fără reguli prestabilite. Ce rezultă, proiectez din când în când pe *Re*. Nu de puține ori proiecția este mult mai frumoasă decât ceea ce se află la suprafața lucrurilor.

Ies, buimacă, din baraca fotografului și-mi privesc chipul în oglinda atârnată la intrare. Un chip asimetric, cu ochiul stâng verde și celălalt căprui, păr răvășit, cu colțurile gurii căzute a tristete.

— De ce ai băut atât? mă întreabă pictorul din fata mea.

Nu-mi amintesc să fi băut.

— Dacă stai cum îți spun, la noapte, poți dormi în atelier.

Vag, îmi amintesc că mai dormisem în atelier. Nu îndrăznesc să mă bucur. Să-mi revină memoria? — Rămâi așa. Privește la mine. Nu misca! Am să fac din tine „Suzana și bătrânii”.

Nu puteam bănuși ce se ascunde în spatele draperiei. O avalanșă de praf gros sperie porumbeii ce stau prin ungherele podului. Fălăituri aripilor, pânza de păianjen, praful, întunericul, mirosul, toate îmi amintesc dangătul clopotului din turla catedralei.

— Coboară până nu te rătăcești, aud slab, vocea bătrânei.

Ezit. Mi-e greu să mărturisesc. Este povestea mea, a amnezicei care și inventează biografia. Poate, odată, voi afla cine sunt. Până atunci... Cei apropiați îmi spun Eliza, pictorul îmi spune Suzana, iar (P), Adela.

Stau lângă rotativa cu manuscrise. Însemnări scurte, file rătăcite, carnetele cu însemnări, cărți. Nu a fost ușor. La început, totul, o simplă învălmășeală de simțuri. Ca nou-născută, nu distingeam imaginile. Uitarea era totală. De unde să articulez, sau să înțeleg? Notiunea timpului nu exista. Primul cuvânt care mi-l amintesc a fost: m. m. m. O scremătură, de diferite lungimi...

IOAN MIRCEA POPOVICI

Eseistica lui Ion Frunzetti

E, de bună seamă, un loc comun să afirmi că un nume într-una sau mai multe reviste *se risipește*, în timp ce pe o carte *se adună*. De la acest adevăr, pe cât de simplu pe atât de dureros și de adevărat, se pare că pleacă, justițiar, și înzestrata cercetătoare (fostă mult timp directoare a Muzeului de Artă din Constanța), doamna Florica Cruceru, atunci când se consacră unei munci titanice de suflare a colbului de pe revistele culturale, apărute la noi în acest secol și purtând, în paginile lor, scrierile consacrate artelor plastice de către Ion Frunzetti în perioada 1940-1980. Urmarea firească a acestei pioase și pasionate întreprinderi de ordin spiritual este apariția, în anul 1997, la Editura constanteană „Europolis”, a celor două volume de *Scrieri* semnate de cel care a fost criticul de artă, profesorul universitar de excepție, poetul rafinat și traducătorul de mare subtilitate și prestigiu Ion Frunzetti. *Cuvântul înainte* aparține reputatei Amelia Pavel care reține, din multele căi specifice exercitiului adecvării critice a lui Frunzetti, trei: a contactului direct cu artiștii, a integrării culturale a fenomenului analizat și a asocierii echilibrate dintre analiza mijloacelor de limbaj într-o operă de artă, studiul ei iconografic și interpretarea conținutului. Puțini sunt pictorii, graficienii ori sculptorii români asupra cărora esteticianul Ion Frunzetti să nu fi zăbovit, prin expoziții, fie de debut, fie retrospective, a căror activitate să n-o fi urmărit în evoluția ei și să nu fi decelat cu ochi de fin *connaissanceur*, nota de originalitate, specificul românesc tâșnind din rădăcini ancestrale, filiațiile motive ori influențele marilor maeștri ai artei universale dintotdeauna, entuziasmându-se până la superlativul relativ, în zeci și zeci de rânduri, dar și sancționând, atunci când era cazul concesiile făcute modei ori presiunilor ideologice ale timpului. Ion Frunzetti face rareori poezie, așa cum li se întâmplă criticilor de artă improvizați, paralelă sau doar tangent-epidermică operei de artă analizate. Recitite (de fapt citite de către cei mai mulți dintre contemporani) astăzi, cronicile, prefetele de albume, prezentările de expoziții, necroloagele ori încercările monografice asupra unor artiști de primul rang al spiritualității românești, sunt un exemplu de gust, de competență exegetică și de profesionalism în domeniu. Întâlnim în ele pronosticuri pe care vremea le-a confirmat în chip strălucit, ca și judecăți de valoare pentru totdeauna inebranlabile. E vizibilă preferința criticului pentru acei artiști români care deși au studiat în străinătate nu s-au lăsat asimilați de alte spații sau specificuri culturale străine. Astfel Dumitru Ghiată e o sinteză a artei populare românești cu spiritul Occidentului. Acesta e un primitiv rafinat a cărui măiestrie vine dinspre oalele smălțuite ale strămoșilor săi ori dinspre ouăle încondeiate în preajma Învierii. În spiritul superlativismului de care vorbeam, D.Ghiată îi apare ca primul „artist român gustat în egală măsură pe malurile Senei și la poalele Carpaților”. Nici marele Brâncuși nu-i în viziunea lui Frunzetti un produs al discuțiilor despre arta modernă în capitala lumii, Parisul, ci o apoteoză a filonului folcloric românesc. Primul artist român, care s-a impus în conștiința mondială, s-a ferit să bată drumuri deschise de un Rodin sau de un Picasso și a ajuns la sinteza unor mituri ale planetei și, prin el, România și-a plătit micile și marile datorii artistice contractate de Occident de-a lungul timpurilor. Brâncuși e Renașterea noastră, pe cât de târzie pe atât de importantă, cu cât vine exact când se căuta febril o soluție pentru ieșirea din criza spirituală a Apusului.

Cronicile lui Ion Frunzetti se constituie în dialoguri culturale de o generoasă și nestăvilită profuziune. Poezia, muzica, arhitectura, pictura, sculptura se adună dezinvolt în aceeași pagină, aidoma florilor de tei în mătasea foșnitoare a ierbi. Digresiunile savuroase se altoiesc firesc pe trunchiul cronicii, alunecat apetisant în registrul memorialistic sau în dialog, cum ar fi episodul în care Georgehe Anghel își „epurează”, cu autoexigența-i bine cunoscută și cu sfânta lui spaimă față de kitschuri, atelierul de sculpturile care nu-i mai plac. Deși era cel mai indicat să realizeze statuia lui Enescu, Gh.Anghel s-a retras de la concursul organizat pentru elaborarea unei astfel de opere. A realizat-o, în schimb, pe cea a lui Eminescu, dar n-a mai apucat să o vadă așezată în fața Atheneului Român, ceea ce criticului i se pare o

mare nedreptate a sortii, și amintește că și poetul Ion Vinea a fost la un pas de așa ceva: noroc că pe patul de moarte i-au adus de la tipografie exemplarul de probă al unicului său volum de versuri. Și nu-i prima dată când esteticianul Frunzetti ne delectează și ne instruieste, intruzionând subtil în corpurile cronicii sale paranteze cu iz teoretic, cum ar fi raportul dintre meșteșug și scânteia divină în artele plastice, ori acela dintre modernism și tradiționalism, conchizând că artistul trebuie să ajungă la acel limbaj care să-l exprime deplin, fără a-i jugula sensibilitatea și spontaneitatea. Cronicarul de artă nu-și scutește de întrebări carteziene nici propriul demers. Plecând de la o sugestie călinesciană, cum că în orice critic literar trebuie să se ascundă un poet, fie el și unul ratat, Ion Frunzetti, într-o discuție cu Ioan Jalea ridică această problemă extrapolată la artele plastice, răspunsul maestrului fiind că e bine ca acela care se încumetă să comenteze o sculptură sau o pictură, fără a fi neapărat și un practicant, să urmărească elaborarea respectivei opere de artă, să frecventeze atelierelor adevăraților creatori în domeniu.

Interesante sunt și raportările unor opere sau personalități la cadrul etnografic și geografic în care s-au născut sau din care s-au inspirat autorii discutați. Astfel, Aurel Ciupe este, ca și Lucian Blaga, un dar pe care după Marea Unire Transilvania îl face națiunii române. Constantin Găvenea se identifică, spiritualmente vorbind, cu spațiul tulcean. Scriind despre Paul Miracovici, în revista în care apar și însemnările de față, Frunzetti se avântă într-un adevărat eseu despre lumina Dobrogei, lumină a lumii pentru toți artiștii dintre cele două războaie mondiale: „Alba profilare pe cer a dealurilor de cretă, scurte, contrastant de niște escarpări ale pantelor, ca niște ulcere de umbră în lucirea argililor silicioase și cu mică, ce-ți iau ochii! Și smălțarea spațiului acestuia uscat și salin, cu verdele unor frunzișuri arse de vară, cu roșul de focal salvariilor, rifurilor și feregelelor de sub turbane și fesuri... și pasul măgărușilor, domol, pe drumul prăfos, plin de pietre...”.

Cu cărți precum aceste două volume de *Scrieri* ale lui Ion Frunzetti, adăpostind un discurs exegetic etalat între poemul în proză și inflexiunea pamfletărească (v.p. 171), ne simțim infinit mai bogați sufletește și intelectualicește, nevoiți totodată, paradoxal, să ne recunoaștem sărăcia frazeologică, atunci când e să aducem încă o dată mulțumirea noastră celei ce ne-a prilejuit acest festin spiritual de excepție.

Axiome sacre

Cu *Axiome sacre* (Editura „Danubiu”, Brăila, 1997), Aurel M.Buricea a ajuns la cea de a cincea carte a sa înversunându-se să rămână același elegiac de factură tradiționalistă, așa cum a intrat în conștiința criticii literare ca și a unui public dornic de certitudini lirice omologate. Cartea înmănușează în prima ei parte mici eseuri consacrate cunoașterii senzoriale și intelectuale, ca și raporturilor dintre real și metafizic. Poetul pune în delicate și totuși răspicate ecuații filozofico-lirice Divinitatea, spațiul, timpul, Logosul, energia materiei, devenirea, mișcarea, moartea s.a., rezultând un discurs eclectic sentimental afluît spre poemul în proză, spre cel ri(t)mat sau spre sonet, discurs răsucit adesea spre rugă într-o slobozire de sub tirania lui Cronos. Gândurile capătă irizări paremiologice și se ordonează în aforisme de acest tip: „Esența materiei se află în cuvânt cum viața în ou”; „Floarea este visul de abis al plantei, iar sentimentul de metafizică se manifestă prin fruct. Piatra nu are somn ci doar odihna tăcerii. Lumina este energia închisă în ea însăși. Ochiul plânsului doarme în cruci. Lacrima timpului e ochiul orbit de infinit. Plânsul lui — depărtarea dintre două secunde” (p.22).

Aurel M.Buricea își conservă intactă forța de a se uita în fața miracolelor anonime ale firii. Nevoia lui de puritate și de credință sunt atât de imense încât se revarsă extaziant și contagios. Poate pentru că se simte locuit de Dumnezeu așa cum sunt lucrurile de gravitație, ori cum zborul în lebede, după cum constată în altă parte. Dacă acest Dumnezeu nu ar fi existat, poetul ar fi găsit în el puterea să-l inventeze pentru a da sens și măsură gândurilor. Există însă și momente de îndoială, de angoase, de melancolii autumnale iscate de indicibile spleen-uri provinciale. Acestea contracarează sentimentul de plenitudine panteică și poetul simte cum în sufletul lui pătrunde tristetea „precum rugina verii în floarea-soarelui”. Poetul își pune la lira lui o coardă bacoviană pe

care elegizează impecabil, impunându-i cântecului un timbru de nonșalanță ușor dezabuzată: „iubito, e-o toamnă păgână / ascult-o cum oftează-n amurg / când norii din verde se-adună / și-n sufletul meu cascade curg // iar timpul e-o rană deschisă / sângera noaptea cuvântul meu / mi-e viața un munte de clisă / pe care acum îl urc din greu // cad frunzele litere moarte / sonetul e veșted în carte / mâna ce scrie o să cadă // ochii ce-au văzut n-or să vadă / și se desfrunzește Dumnezeu / de numele meu din minereu” (*Elegie*).

Temperându-și efuziunile romantice prin refugii în sentința filozofică ori în constrictivitatea clasicist-formală a sonetului, Aurel M.Buricea ilustrează convingător și, poate chiar necesar perenitatea tradiționalismului.

Hibernare

Debutul editorial al poetului Constantin Ghiță cu *Hibernare* (Editura Ex Ponto, Constanța, 1997), e o adevărată sărbătoare ce încântă, deopotrivă, și sufletul și ochiul cititorului; altfel spus, mesajul său poetic iese în lume în haine grafice de gală, lucrute artizanal și unul și celelalte, începând cu corpurile de literă și punerea în zăpada paginii și terminând cu coperta demnă de orice album de aleasă tinută. Din textul prag — prefată nenumită ca atare — luăm cunoștință de coordonatele afectiv-poetice ale unui eu liric deplângând cartezian-civic pierderea candorii și a idealurilor, într-o înaltă ființare de sine, în pragul unei iubiri platonice-imaculate. Timpul neiertător îl scoate pe adolescent dintr-o vârstă paradisiacă, vârstă care, în cazul poetilor necontrafăcuți, e o ultimă tentativă de prelungire a copilăriei, îl deposează de ingenuitate și-l cantonează într-o existență prefabricată, vidată de sens, sufocantă, anxiogenă, frustrantă, insecurizantă, alienantă, — o lume a abatoarelor de fluturi, a clopotelor de cenușă, a tărmurilor care prlungesc „noaptea până dincolo de speranță”. Somnolarea socio-politică e o soluție într-o lume în care până și cerul se reîntoarce în pământ, și ea își rezervă surpriza unei primăveri posibile. Tăcerea e doar un paleativ de moment, dar ea e de preferat, prin urmare, aservirii ideologiei agresivității, căreia îi opune olimpiana patentă a scrierii printre rânduri ori evaziune în fictionalitate ermetică, parnasianul turn de fildeş (fortul, piramida egiptă) fiind una și-aceeași entitate cu poetul însuși: „Sunt omul afiș / atârnat printre rânduri / mi-e trupul un fort ce suge din lume / umil kamikaze spre gardul de gânduri / sunt norodul sortit unei sudice glume” (*Afiș*). Marea cu peisajele ei se dovedește propice acestor refugii care conduc implicit și la anihilarea unor amintiri dureroase precum zborul „strivit de carapacea testoasei existenței” (v. poemul *Toamna*).

Ca metaforă a libertății (mai degrabă a iluziei acesteia), marea va structura fascinant ciclul secund al cărții. Aventura poetică scenarizată aici pare să străbată un traseu rimbaldian de „corabie beată”, traseu sinonim cu al unei intexuări și sugerând spre final eșecul sau virtualitatea amară a acestei prăbușiri, precum în *Ajuns, Infirmă* (dedicată poetului Petru Văluoreanu) ori în *Pisces*, din care cităm strofele mediane: „M-am săturat de viermuiei sub coji / de plâsmuit lumina din cătușe / și de vânta delfinii orbi pe plâji; și omorât tăcerea cu cartușe // M-am săturat de sânge fără rost / tribut plătit comerțului de EU / de necropsia celui care-am fost / la gustul unui porc de Dumnezeu”. Demitizanta băltoacă a poetului din Charleville are aici ca pandant un acvariu ticsit de peștișori exotici, îndrăgostitul fiind unul dintre aceștia, însă găsind în el puterea să evadeze spre a-și privi iubita și iubirea din afară. Cerul continuă să se mențină prea jos pentru zborurile pe care a îndrăznit cândva să le viseze poetul.

Cu ultimul ciclu, *Alter ego*, Constantin Ghiță își coboară discursul în strada optzecist-nouăzecistă, îmbibându-l de ironie scrâșnită și de sarcasmul acid-parodic al lozincilor și al găunoaselor reclame publicitare, cu care ne fericesc politicienii și tehnocrații tranziției fardând fără rușine chipul de tărfa bătrână al mizeriei cotidiene (v. *Gunoiful, Colaș* s.a.). Tipătul nud al adevărului a devenit o necesitate acută precum în aceste versuri care profesionează fără echivoc o credință: „URLA sufletul meu / nu-ți împletici limba în metafore / nu-ți lua drept ghid religii coapte-n creiere strivite / și nu trudi la tumul năruit de speculații / Aștept / smulge-mi cuvinte / fă-mă să fiu pumn acestui abis

căruia-i lipsește un clopot” (*De înger ipocrit*).

Angajându-se după propria-i expresie să nu-i „mai dea concediu fără plată rațiunii”, Constantin Ghiță nu se fixează într-o unică formulă lirică. Și acest lucru, spre norocul lui, îl face pasibil de nebanuite surprize poetice. Îl așteptăm.

Radiografii contemporane

Nicolae Rusu e autorul a zece volume de proză, printre care două romane — *Lia* și *Totul se repetă* — dar genul în care excelează este al prozei scurte. Prin forța împrejurărilor, ne vom opri la ultimele sale două apariții editoriale: *Avem de trăit și mâine* (Ed.Hyperion, Chișinău, 1992), și *Fără antract* (Ed.Museum, Chișinău, 1996) ale căror povestiri se constituie într-un mozaic radiografial al timpului nostru, căruia i-a fost dat să asiste la zdruncinarea colosului imperial sovietic. Întâlnim o lume a alienării, a minciunii, a birocrăției, a oportunismului, o lume în care mocnește înversunat contradicția dintre naționalismul cel mai șovin și rusofilia cea mai fanatică, precum în novela-cronică intitulată *Liliacul*. Rusia sovietică e departe de a fi o țară a înfloririi plenitudinare a individului. Mulți înși efectuează munci care sunt sub nivelul pregătirii lor profesionale ca în povestirea *A mai trecut o zi*. Caracterele frumoase, însetate de echilibru și nevoind nici o clipă să-și întemeieze fericirea pe nefericirea altora — cazul lui Neli din *Două telegrame* — apar prin povestiri ca o contrabalansare a răului care se infiltrează, precum igrasia, la toate nivelurile vieții sociale (*Garsoniera*). Cei ridicați prin învățatură și stabiliți la oraș fac tot ce le stă în putință să-și renege originea țărănească, familia, prietenii din copilărie și, în general, etemele valori ale satului în care au venit pe lume și de care acum le e rușine și greață. Așa se întâmplă cu Gelu din *Gemenii*, care, deși știe că mama sa e pe moarte, preferă să meargă la mare cu un prieten bogat și cu o ibovnică studentă. Un specimen asemănător se dovedește docentul din savuroasa povestire *Gologof*, refuzând aflat să-și vadă și să găzduiască o noapte un fost coleg de școală primară, venit acum la mii de kilometri să-și viziteze fiul aflat într-o unitate militară.

Voluptatea de a povesti a autorului molipsește și personajele sale și ea capătă o funcție securizatoare ca pentru bătrânul din *Merele*. Această rudă transpruteană a lui Moromete face din povestirile sale un zid pe care îl inter pune între el și agentul de asigurări intruzionat, ca exponent al unei birocratii absurde, în calma intimitate a omului de la țară. Alte personaje din prozele lui Nicolae Rusu au un dezvoltat simț al farsei pe care o pun la cale spre a se amuza chit că riscând uneori să devină victime ale propriilor soții (*Suntem bărbați și Reparația*). Dacă tenta de satiră socială a unor proze implică, inevitabil, și o notă de tezism politic ori moralizator în sillage slavician, autorul cultivă și umorul gratuit, păstos, cu imbroglîo-uri declanșate în lant, ca în *Doi din Calcovura* ori în *Gologof*.

Autorul surprinde și divorțul dintre morala sănătoasă pe care școala o înculcă spiritelor pure ale celor mici și lumea maculantă a adulților duplicitari (*Necazuri cu educația*).

Ultima carte a lui Nicolae Rusu cuprinde trei povestiri cu subiecte luate în exclusivitate din lumea copilăriei și a adolescenței, autorul dovedind o bună cunoaștere a psihologiilor acestor vârste și un acut spirit observativ al manifestărilor celor pe care societatea îi va arunca în vâltoarele ei și într-o istorie care se repetă, paradisul fiind pierdut de fiecare ființă în parte și nu doar de omenire la începuturile ei. Această fisurare inocentă a purității fiintiale e surprinsă meșteșugit și convingător atât în *Același păducel* cât și în *Carnetul de note*.

În povestirea titulară, *Fără antract*, autorul privește de la geamul său spectacolul neîntrerupt care se derulează într-o stație de autobuz, obiectivul observației zăbovind asupra a doi școlari mai mari provenind, după aspectul lor vestimentar și fizic, din două categorii sociale distincte: bogatii și săracii. Când apare o băbută cu niște mere de vânzare, cel care-și va sacrifica un an bănuț de buzunar spre a cumpăra două fructe apăsante va fi școlarul sărman. Acesta, mărinos, îl va oferi pe cel mai mare și mai arătos colegului său. Profitând de imbulzeala urcării în autobuz, școlarul cel darnic va recupera cotorul aruncat de colegul său într-un morman de zăpadă. Această înduioșătoare piesă elaborată în registrul prozastic comportamentistic dă întreaga măsură a talentului lui Nicolae Rusu ale cărui radiografii contemporane sunt așteptate în continuare cu real interes.

Poet de bunăvoie

Cea de a patra carte de versuri a lui Ioan Evu, și prima care apare după Revoluție, poartă un titlu ce ar putea trimite la o sugestie dintr-o afirmație eminesciană cum că „nimeni nu ne obligă să scriem versuri, iar dacă totuși ne apucăm de așa ceva, s-o facem măcar ca lumea”, și anume „Poet de bunăvoie” (Ed. Eminescu, 1996). Simbolul ales pentru o artă poetică și pentru tipul de poet acceptat este cel al iederii ce se catără pe zidul de piatră ori se încolăcește pe sârma ghimpată, „scrutând cu ochi indecenți în camera amantilor”. Autocaracterizându-se drept „depozit de iluzii” și având inima „ca o flănetă răgușită” ce „cântă prin crâșme cu betivii”, poetul se tempo-spatializează la capătul unei aventuri poetice oarecum rimbaldiene, departe de zeita cu nume straniu Erato, „biet traficant de aripi și cuvinte”, extaziindu-se, cu scepticismul de rigoare, doar la gândul că se va eterniza sub zăpada imaculată ce-i amintește de hârtia de scris în fața căreia a zăbovit în nopțile de altădată (*Erato*), sau rugându-se, în sillage mioritic-emescian, să fie redat mumurului, freamătului și foșnetului (*Lecția de singurătate*). Totul devine astfel o implicită laudă a somnului (*Fuga de decor*), a iluziei zborului posibil rămasă undeva în copilărie (*Umăr săgeta*) înainte de a se fi întâmplat eroarea, schimbarea, explicabilă cauzal prin condițiile de ordin social-politic, a macazului destinului (*Fals tratat despre rugină*) și intrarea într-o lume a circuitului unde „razele reflectoarelor spală cutele / de pe obrazul adevărului” (*Orașele voastre*). Poetul mai păstrează însă în străfundurile ființei sale un licăr de speranță într-un ungher de existență situabilă în afara minciunii, convențiilor, rețușărilor și pocirziilor sau resemnării prin nature și nu se sfiește să sugereze darea — prevertiană — înapoi a ceasului răului care lucrează în numele imperativ al civilizației și propune, ca într-un film întors, cum ar spune Marcel Mihalăș, transgresarea regnurilor spre cel primordial (*Poem mineral*). Însă scepticismul și îndoiala poetului privitoare fie la posibilitatea de a-și transpune în cuvinte experiența voiajului în utopie, ori a paroxismlui dansului sub spânzura toare, fie la rostul acestei întreprinderi spirituale, continuă să-l sfâșie chiar și atunci când afișează o plenitudinară seninătate (*Netulburat ca o oglindă*), ori o indicibilă mândrie ce aparține tagmei inițiaților într-ale himerei (*Ninge*).

Bucuria de a fi se trăiește reînnoită homeopatic de la o zi la alta, într-o lume în care scade doar prețul singurătății, invers proporțional cu al lehamitei existentiale de sorginte vag simbolistă. Scufundările în memorie se intensifică demitizant, tonul se elegicizează, căci, abordat antitetic față de vârsta de aur care rămâne copilăria cu toate atuurile ei legendare, prezentul îi apare vid și dezolant, urmele aripilor tăiate ale iluziei și credinței refuzând să se șteargă sau să se cicatrizeze, și rareori, poate în vis, dând semne de regenerare printr-un cântec târziu, beat de lumina izvoarelor, la care poetul se întoarce apăsător de harul său, pe care-l resimte ca pe o culpă a cuvântului rostit în limba dumnezeiască a plopilor „veșnic fără soț”.

Ultimul volum de versuri al lui Ioan Evu invită la o meditație mai profundă asupra raporturilor poetului cu poezia, ca și cu cetatea în care celui dintâi îi e dat să trăiască și să-și exercite harul.

ION ROȘIORU

Profunzimi de femeie?

Poezia Simonei Șerban, care e, posibil, *O femeie frumoasă cu pălăria strânsă spre ceafă* (Ed. Eminescu, București, 1997), e de tipul *hai-să-mai-dăm-o-raită-prin-cartier-pe-la-prietenii-și-rude-etc.* „Et caetera” își păstrează sensul plin, adică *și restul*, lipsit de relevanță ca și înseși „profunzimile de femeie”, „întrebările retorice care se nasc din picioarele noastre” (?!, s.n.) imortalizate între două coperte prin bunăvoința editurii sub-amintite. Pe prima te ademenește o schiță clorotică a unei dame semi-yoghine, gonflabile, compuse din ouă (evident, *dogmatice*) îmbucate într-o expresivitate gnomică. Pe ultima, te lămură o panseur autoarei, din care tocmai am citat mai sus, că adică ar fi vorba despre un lirism calabasic orientat de un vector feminin, până la tălpi.

Însă dacă o pornești la pas prin volumașul cu titluri de trei șchioape, aerul rarefiat al poeziilor îți transformă intenția sondărilor abisale într-o promenadă zglobie. Măi, să fie! „Profunzimi de femeie” consumabile în douăzeci de minute? Să vedem.

Mai întâi *prozopoeime* (ca să le zicem așa) ale unui joc de bridge. Cităm, pentru mai subtilii cunoscători ai bridge-ului, secvențe al căror sens poetic ne scapă: „pica, susținută de partener, pare suficient de scurtă la mort, ceea ce ar explica <fără atuul> domnului S., cât și faptul că doamna N. nu are forță” sau „Regele și ultimul atu *ne conduce* (s.n.) la mort, unde ne așteaptă caro-ul major. Dacă defosează pica, tăiem o pica cu (s.n.) ultimul atu, Regele de caro servind ca venire la pica mare”. Sublimă gramatică, splendidă eufonie! Salut Editura Eminescu!

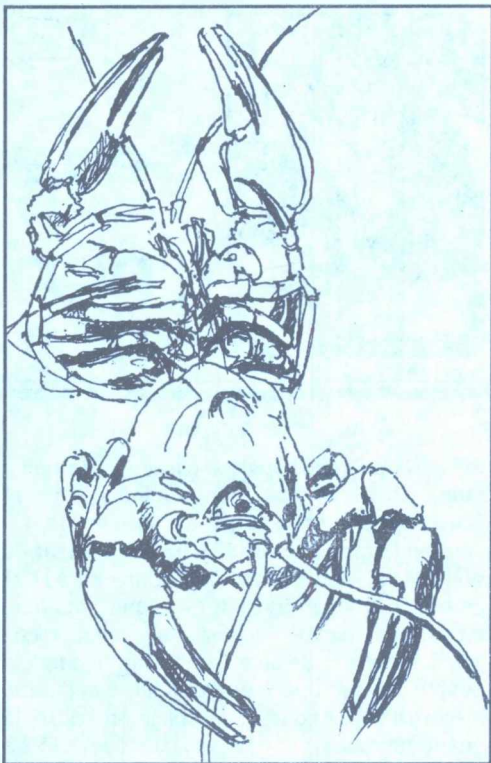
Dar să lăsăm levată „să doarmă-n colb” de file și să ieșim în aer liber. Poeta străbate, în lung și-n lat, oicumena familiară. Constată că la parterul blocului bărbații, cu virilitate „își sudează singuri gratii în formă de soare”, curtând insinuant geamurile de vis-à-vis, că „vremea se reduce la conversații”, că plasticul e de un „roz aproape ca matele animalelor”, că varicele se operează (*Varice I, Varice II*), că se moare fără rezerve și în indiferență, că ultimul etaj „deși e sus, / fiecare știm că e ultimul din jos / și de aici începe urcarea / de fapt coborârea”. În *Sala de proiectie* se vizionează sensurile obscure ale vieții; printr-*O nișă în zid* (al ignoranței, desigur) se ajunge în biblioteca-panaceu; din „Cabina de telefon” se apelează la *Sună-mă acum!*, după ce la spital *Vizita s-a terminat. În așteptarea juveniculi* e un curs, pentru începători, de curățire a peștelui...

Evident că din această hoinăreală sui-generis ar putea fi prelevată o anume substanță poetică. Sau că sugestia de fond converge către un traseu formativ: joc — realitate imediată — realitate interioară — cunoaștere livrescă — suferință — Eros — Thanatos. Dar cum poezia nu însoamnă *coerență* pur și simplu, ci *coerență proiectată estetic*, o asemenea structură de ansamblu (de altfel exasperant stereotipă) nu comunică nimic. Afară de naivități aburite în cuptorul banalului realist. Sperăm că autoarea este suficient de jună pentru ca ele să devină, oarecum, pardonabile.

Triumful dantelei

Inițierea mistică pe care o „povestește” Iolanda Malamen cuprinde o moarte și o renaștere prin cufundarea în apa unui botez poetic, ceea ce însoamnă, în esență, convertirea la un alt mod de a fi a propriei creații, odată cu euharistia mântuitoare, înțeleasă în spiritul gândirii apostolice paulinene (la care trimite în mod explicit un poem). Astfel, foarte densa poezie din *Triumful dantelei* (Ed. Crater, București, 1997) ființează printr-un sincretism, destul de rar astăzi, între psalmodiere și evocarea autobiografiei spirituale; o specie de lirism gnomice, asemănător ca substanță cu cel de la începuturile antice ale genului, servindu-se însă de mijloacele expresiei moderne pentru a comunica o trăire în plină manifestare dramatică; o poezie a extremei deliberări morale și estetice, desfășurată pe un teren imprevizibil, de înfruntări și antinomii lăuntrice. Disperarea tragică („Mi-am tras peste față mânecele să nu mai văd să nu mai aud / cum se rupe în bucățele inima”) se află în centrul reflectorilor gnomice ale celei care aude „tobeile morții”, vede „tobeile bolii” și simte cum „tâșnește din degete durerea ca dansul nordic înfrigurat”, după ce „în calvarul ca o boltă am întors iubirea pe toate laturile”, pentru a constata că, invariabil, „ziua începe cu o vale și un tunel” la capătul căruia stă certitudinea pustiei devastator: „peretii de plută ai lui Proust saltă în Sena al lui Celan / împușcătura lui Verlaine cele treisprezece operații ale lui Joyce // orbirea lui Borges boala necunoscută a lui Vallejo sanatoriul Ober — / Döblig”. (Îngerul rădăcină).

Golgota urcată de Iolanda Malamen, drum al căutării *sinelui* prin căutarea lui Dumnezeu, dezvăluie, pe măsură ce se largesc zările conștiinței și scade orizontul zguduiriilor imediate, un destin de lov persecutat prin simulgerea din sfera propriei vocații. Cea careia i s-a luat harul se trezește în mijlocul lamentației, încercând să-și înțeleagă vina de „copil profan” motăind în întunecime ademenind suferința / într-un colț într-un veac / ochii mei elimină omenirea / o închideau în confortul rușinii / cu pietre mi-am lucrat dantelele mele / liber să stric plăcerile / animat de rugăciunea minciunii...” (*Triumful dantelei*). Cele douăsprezece poeme din ciclul „Atracția povestirii” (12 — simbol al Bisericii triumfătoare la capătul luptei și al pătimirii) sunt tot atâtea trepte ale efortului de a transcende drama ioviană prin înscrierea într-un ciclu al devenirii complete și complexe. Prima treaptă e detașarea de aparentele realității fenomenale („îmi negam

• Cornel Adi — Raci II

măinile apoi surăsul către munte... îmi negam / tinutul neclintit al iubirii”) și începutul urcușului, păstrând totuși neliniștea, îndoiala, *întrebarea* („pe masă sub mușama a albă ascunsesem rănilă neauzite și un cuțit cât o tălpă de copil”). Ea e urmată de treptele succesive ale reînțelegerii (iubirii, libertății, morții) — „Eram mormântul ca o măsură albă liber să înfrun dragostea / mila supremă / pădurarul nevastă pădurarului prietenii animalele oamenii inocenți ai pădurii copiii însângerați de istorii erau armonie și / întrebare / Dumnezeu aștepta pretutindeni / pierdusem măsura în focul albastrui coborâse mirosul pădurii / m-am aplecat spre focul albastrui devenise un crâng prin care / mă plimbam liberă să înfrunt simțul patriei simțul sângelui / micșoram în tunericul să-l aștept pretutindeni pe Dumnezeu”. Așteptarea revelației (ca în „Cartea lui Iov”) este o temă generală a volumului, asociată cu sentimentul insolitării în poveste, cu pocăința, cu asumarea, în sfârșit, a unei culpabilități funciare („goliciunea unui vers desnădejdea altuia răsul sarcastic”). Simultan și insesizabil, poezia profană devină rugăciune.

Febrilă, enigmatică până la hermetism, poezia din „Triumful dantelei” pare să ne amintească despre lecția secretă dată de lahve lui Iov ca o „explicație” a „răului și a imperfecțiunii”, iar metafora titulară pare să indice *spiritul absolvit* prin suferință (în antiteză cu „jucăria de gheață”, metaforă probabil a gândirii reci, pozitivistice). Pentru a urma meandrele fluxului ideatic din lirica Iolande Malamen, e nevoie fără-ndoială de o bună inițiere teologală, căci, vehiculând simboluri canonice sau din ce în ce mai obscure, poeta își absolutizează adesea drama printr-o repliere a cuvântului în incomunicabil: „După felul în care port între dinți rugăciunea rogu-te rogu-te / fă din cele cinci scăunașe cinci verbe zbătându-se / în curtea lungă cât pielea de șarpe scânțește averea / privighetoare cu oase de miel de-aș fi putut să cad în noroi / cu lună cu tot / cu soare cu tot / ca bărcuta cu motor a vecinului pescar / cinci verbe zbătându-se saltul de cangur al poeziei / cum stau la pândă să-i sucesc gâtul învechit de atâtea metaforă / cum nu mai dorm nu mai mănânc / apă susurând în gol cele cinci verbe averea...”.

EVELINA CÂRLIGEANU

Memoria care întemeiază textul

Ultimul volum semnat Radu Sergiu Ruba — *Contrabanda memoriei*, Ed. Cartea Românească, 1997 — cuprinde opt povestiri inegale, atât ca întindere, cât și ca valoare. Marcate de note evidente autobiografice și reînviind cu naturalețe și ironie reținută o epocă — Slavă Domnului! — apusă, prozele folosesc memoria ca prețios material de construcție, un flux inefabil din care textul se ridică încet, cu temelii adânci în amintirile copilăriei și ale adolescenței.

Povestitor înzestrat, autorul pare să-și dea măsura întregului talent mai ales în cele două proze de mai largă respirație, *Suzana* și *La o țară, America*, restul textelor fiind doar pretexte ludice de glosare pe marginea unor întâmplări amuzante,

trăite de narator sau de personajele sale.

În *Suzana* (numele unui trenuleț sau decovil ce cară oameni sau busteni în creierul munților) epicul se concentrează în jurul misiunii ridicol-dramatice denumită codificat „Dezminunarea”. E vorba de o „operațiune delicată”, condusă de un anume „maior”, șef al secției Superstiții-Viziuni-Halucinații-Miracole, care își ia, optimist, însărcinarea de a face lumină în mințile sătenilor potopite de obscurantismul mistic (se pot face chiar unele trimiteri la tema și stilul lui Ioan Groșan, din *Caravana cinematografică*). Cățunul de munte unde se stabilește „linia frontului”, e unul „a cărui faimă se lăse în toată republica ba chiar în unele democrații populare din jur”, datorită unei străvechi icoane de care părea legată apariția miraculoasă a Fecioarei. Convinși că o halucinație colectivă se combate cu mijloacele științei moderne, maiorul decide să aducă și să proiecteze pe zidul alb al bisericii din sat o serie de filme documentare. Dar inițiativa n-are sorti de izbândă și atunci un comando de cercetași și mitraliori surghiunește în munți icoana pricinuitoare de necazuri. Numai că aparițiile strălucite nu încetează, maiorul pare că-și pierde mințile și o sfârșește tragic, în împrejurări stranie.

Descrierile concise, surprinzând însă prin acuitatea detaliilor semnificative, observația de o subiectivitate detașată, discreta infuzie de fantastic, viziunea surprinzător de luminoasă și optimismul (dejațat mai cu seamă de poveștile a căror acțiune au loc în internatul de școlari nevătători), sunt doar câteva din reperele ce recomandă proza lui Radu Sergiu Ruba.

LILIANA ZAMFIR

Edenuri poeticești

Ultimul volum al Simonei Grazia Dima (*Focul matematic*, 1997, ed. Eminescu) este scris în aceeași notă de desăvârșit profesionalism cu care ne-am obișnuit din volumele anterioare ale poetei. Instalate deloc confortabil în conventional, mereu cu „praștia la îndemână / pentru a deranja pălăria de domni / și coafuri de doamne”, poemele, când grave, când delicate, cultivând un lirism suav, ca un foșnet de mătase dintre faldurile căreia iese pe rând fascinația și inocența, revelația și reveria, se concentrează bipolar, pe două concepte fundamentale: cuvântul și copilul sau cartea și copilăria. Ele străbat volumul de la un capăt la altul, cu irizări mai mult sau mai puțin explicite, trimitând deopotrivă spre începuturi, spre cei doi centri de esențialitate ai lumii. Acolo zac temeiurile universului, izbăvirea de rău și urât, descoperirea unui chip mai fast pentru „această lume bătrână și vicleană”, tot mai împovărată, mai chinată și mai cetoasă. Conceptele sunt chiar îngemănate la un moment dat, când cuvântul devine „copil de piatră”, greu, răsfățat și ireverențios, meritând o lecție pe măsură: „... l-am luat de chica rece, / scânteietoare și l-am atârnat pe cer, în vârful / unui iatagan înfip până în celălalt tărâm. / Și mă privea de-acolo, ochi în ochi, / fără odihnă, dar parcă multumit acum, / acest cumplit și nesătos copil, cuvântul”. Căutând să deslușească rosturile în manuscrise, enciclopedii, cărți alchimice sau codex-uri, ori, dimpotrivă, punând zăgaz pornirilor scormonitoare și lăsând contemplației menirea de a vedea dincolo de lucruri, poemele au uneori greutatea și efectul unor psalmi păgâni („Îngenuncheați de reculuri, / mănjiți pe față cu noroi, / dar nicicum convinși, / cu urme de bici pe umeri / și ochii pururi verzi / sticlind din stufuri ude, / tot atiați, tot vigilenți, / nu ne mai săturăm / să cerem de la tine / mereu acoloși lucru: / puterea, însă aceea anonimă, / ferită de smerire, aurul nesprîjnit / de trupuri, ce ne va face / din dăruiti, dăruitori”).

Încăpătânându-se să șoptească versuri într-o lume ce pare că nu mai știe să comunice decât strigând, punându-și destul de faine speranțe în tămăduirea spiritelor prin poezie („strugile minții sunt corzi de vie / pe care aș aduna fructe chinuite, / cu must amar”), Simona Grazia Dima continuă să scrie cu exuberanță („Deși vădit e doar pustiul, simt / că mă aflu într-un liman ceresc / într-o speranță devenită, pe vaiuri, / aproape continent / cu urechile ciulite, / de nevoie bucuroși / dansez”) și să dea la iveală, cu fiecare carte, oaze de liniște și puritate, edenuri poeticești ce sfidează parcă stilul turmentat, prozaic și cvasi-trivial în care, din ce în ce mai mult, se scrie astăzi poezie.

GABRIELA INEA

Cu ani în urmă, ajuns la Yokohama, pus oarecum la punct cu lecturi menite să-mi înlesnească contactul cu urmașii samurailor, contemplam cu aviditate fizionomii, urmăream atent comportamentul omului de pe stradă, al funcționarului bancar cu mânecute, al vameșilor ultrapoliticoși, al vânzătorului dintr-un butic obscur, recunoscător că nu i-ai cumpărat nimic; urmăream deci toate acestea încercând să deslușesc acel tainic proces care, în momente de criză, transformă niște oameni plini de reverențe în kamikaze. În sinucigași. Personal, n-am deslușit prea multe, mulțumindu-mă cu explicația cunoscută cum că, la ei, la japonezi, tradiția face din sinucidere o chestiune de virtute, de onoare, de sfidare a învingătorului, de exaltare divină în fața sorții potrivnice.

Beneficiar fiind al invocatelor ghiduri, am aflat că Danemarca deține, alături de Austria și Ungaria, tristul record al ratei sinuciderilor. De ce oare se sinucid danezii? De ce această țară răsfățată din punct de vedere material e chinuită de o maladie obscură, tendința de suicid fiind mai puternică decât în alte țări, mult mai puțin fericite?

Despre bigotism nu poate fi vorba. Religia protestantă pune omul înaintea credinței, individul înaintea deșamei. Danezul nu primește porunci de la Dumnezeu, vrea mai degrabă să se consulte cu El. Alături de religie și morală, celelalte forme de autoritate — familială, socială, politică etc. influențează prea puțin comportamentul și mentalitatea individului. Descentralizarea și autogovernarea, două atribute ale statului danez, consolidează principal acest edificiu pe care se înalță conștiința sinelui. Pentru că, în ansamblu, danezii trăiesc într-o societate puțin autoritaristă, dreptul la opțiune existențială, promovat filozofic de Kirkegaard, constituindu-se într-un principiu diriguitor al societății, cultivat ca atare în familie, școală, biserică sau în multitudinea de oferte instructiv-educative menite pierderii (sau valorificării?) timpului personal.

Dincolo de toate aceste speculații, credința, suport moral universal, nu poate fi implicată în cauza supusă discuției, câtă vreme austriei sau ungurii, catolici fiind, înregistrează aproximativ aceeași rată a sinuciderilor cu cea a protestanților danezi.

Monotoniea locului, iernile lungi și mohorâte, nerăsfățate de soare, cerul asudat, prăbușit pe acoperșurile caselor, elemente care ar putea fi luate în considerare de un meridional precum subsemnatul, ca o complexă agresiune asupra echilibrului sufletesc nu sunt aici mai agresive decât în țara vecină, Norvegia, țară cu un scăzut procent de sinucideri. Și atunci *ce este putred în Danemarca?*

Între prelegerile lui Svend și ale altor personalități ale locului — directori de instituții publice, sociale, culturale, primari, scriitori, profesori, manageri etc. vizităm în același ritm alert, de campanie (cu scurte pauze când mestecăm plăcinte cu miere sau sugem bomboane autohtone) tot ce ne poate ilustra, pe viu, prosperitatea daneză și mai ales înalta securitate social-umană a cetățenilor: grădinite, școli, universități populare, redacții de ziare, aziluri de bătrâni, studiori T.V., teatre, biblioteci și chiar Parlamentul. Spații largi, generoase, ample deschideri spre lumina săracă de afară, culori calde compensând aparenta răceală a gazdelor, computere pretutindeni și, de mirare, toate în funcțiune, sollicitudine distantă, concentrare pe obiectul muncii, gesturi calculate, eficiente, într-o liniste de biserică. Nu este uitat nimic din ceea ce poate contribui la confortul personal, începând cu filtrul de cafea, aflat la îndemâna oricui. Infirmității (alt paradox: în Danemarca, țară performeră în materie de asistență socială, poliometrita face ravagii) i se oferă proteze dintre cele mai sofisticate, nu numai materiale ci și *sufletești*, menite a-l păstra cetățean necomplexat, cu drepturi depline în exercitarea actului civic. Adolescentul este respectat ca orice adult și mai ales este păstrat la afara oricărei constrângeri familiale sau didactice. Ce e mai concludent în acest caz decât faptul că elevii sunt socotiți și tratați ca egali cu profesorul și că, în chestiuni litigioase dintre învățăcel și profesor, acesta din urmă nu poate alerta familia decât cu consimțământul învățăcelului? În fața pensiei, toți danezii sunt egali, indiferent de contribuția lor socială de-a lungul vieții lor active. Bătrânii, cel puțin cei pe care i-am întâlnit într-un cămin supradotat, n-ar trebui să se plângă decât de cursul inexorabil al vieții. Și totuși...

CONSTANTIN NOVAC

Secvențe dintr-un periplu danez (II)

De la Svend Slipsager citire: dacă în lumea latină statul se află înaintea individului, în Danemarca, cel puțin, lucrurile stau invers. Cu cât statul e mai slab, adică mai descentralizat, cu atât individul este mai puternic. Bunăstarea țării pleacă în primul rând din rezultatul unui lung proces de luminare a supusilor acesteia, proces inițiat sistematic de către Grundtvig, pedagogul neamului, rațiune pentru care statul, admitând că nu instrucția ci educația e obligatorie până la adânci bătrâneți, plătește servicii în spetă, fără a se amesteca în exercitarea acestora.

Social welfare: To have; To love, To be.

A avea: bani, masină, loc de muncă, femei, educație.

A iubi: familia, rudele, prietenii, arta.

A fi: a te autoidentifica în complexul spațiu social.

Svend afirmă că accentul pe a avea ne caracterizează pe noi, românii, drept pentru care uităm să fim noi înșine și în consecință să nu iubim cât trebuie. În Danemarca, vazăzică, problema a avea sau a nu avea este, în cea mai mare parte, rezolvată. Danemarca este țara cu cea mai mică săptămână de lucru (Oare?), cu cei mai mulți oameni integrați în circuitul productiv, cu cel mai ridicat P.I.B. din Comunitatea Europeană. Aici, munca înseamnă eficiență, adică punctualitate, productivitate, evidentă, raționalizare și un înalt nivel tehnologic. Un sistem de taxare și impozitare bazat pe quantumul profiturilor, pe reciprocă încredere și pe instruirea prealabilă a cetățeanului pentru a-l face conștient asupra rostului său de contribuabil — unde și de ce dă banii — furnizează statului surse financiare consistente care se vor întoarce la același contribuabil pe liniile de forță ale politicii naționale. Descentralizarea, ca principiu esențial de guvernare, presupune delimitarea clară a atribuțiilor fiecărei unități administrativ-teritoriale. Statul guvernează, taxează și finanțează. Ministerul Culturii sprijină material muzee de anvergură, instituții teatrale și muzicale etc. Un Consiliu Național pe ramură acordă premii scriitorilor performanți și editează, pe cheltuiala statului, debuturile socotite a fi promițătoare. În spiritul politicii de descentralizare și autogovernare, parlamentul elaborează legea învățământului, oferind cadrul de desfășurare a activității școlare, nu însă și manuale standard (există 20 de sisteme diferite de predare a limbii daneze) sau numărul de ore alocate uneia sau alteia dintre teme.

În Danemarca există 14 județe și 272 de comune (municipii) printre acestea numărându-se și Vejle, gazda noastră vreme de o săptămână. Județul se ocupă de sănătate, de învățământul superior și de specialitate, de îngrijirea handicapatilor. Comuna are menirea să asigure circulația rutieră, să îngrijească copiii, bătrânii aflați în instituțiile de profil etatizate, de familiile dezorganizate etc. dar în primul rând se preocupă de problemele culturale, cu accent pe dezvoltarea unei rețele impresionante de universități populare. Absolvirea acestora nu aduce după sine acordarea unor competențe profesionale; e doar un pas în plus spre o vrednică gestiune a spiritului, ale cărui consecințe benefice se întrevăd pretutindeni.

La nivelul comunei Vejle, așadar, ca în oricare alta din teritoriu, comisia de cultură întrunește cei mai mulți membri. Aceasta stabilește cadrul activității, scopul și banii puși în circuitul cauzei. Reședința noastră vremelnică i se acordă anual, pentru cei 55-60.000 de locuitori ai săi, circa 60 de milioane de coroane, adică, într-o monedă mai cunoscută nouă, 7 milioane de dolari, respectiv 55-60 de miliarde de lei.

Într-un anumit fel, statul matern danez, prin care se subînțelege și instituțiile teritoriale ce-l reprezintă, face tot ce e posibil pentru ca supusul lui să fie eliberat de orice grijă pământască, în schimbul bucuriei de libertate, de absența oricăror prejudecăți apăsătoare (fie ele politice, morale

sau religioase) și de cât mai puțină responsabilitate. Există o competiție între facțiunile politice aspirante la putere, ținând capacitatea de a dezvolta strategia optimă a implementării paradisiului în structura și infrastructura statului danez.

Și atunci, de ce se sinucid pe capete băiețiiăștia atât de fericiți?

Aceleași ghiduri pe care am pedalat până acum, menite, alături de prelegerile avântate ale lui Svend Slipsager și ale colaboratorilor săi, să ne ofere un „model danez” de supraviețuire onorabilă într-o lume atât de contradictorie, atât de amar-alambicată. mă trimite simultan spre o Danemarcă surâzătoare, jovială, instalată geografic pe contururi domoale, lipsite de înălțimi sfidătoare, pe coline împădurite (fagii sunt esența lemnoasă a locului) și pe zone extraplate, cândva aride, pe care hârnicia și ingeniozitatea întreprinzătorului autohton le-a transformat în oaze de prosperitate și implicit în surse de venit.

S-ar putea spune, așadar, că predominanta reliefului vălurit, lin, curbilin, în stare să anuleze orice colt incidental, orice unghi rebel, orice tășnire sfidătoare spre cote nepermise de nivelul mării cuprinzătoare și cuprinse ale pământului danez, alături de cultul pentru protecția individului, face din Danemarca un sanatoriu, un uriaș incubator, sistematic și eficient, în care aspirațiile fiecăruia pot ecloza fără opreliști. După un raționament comun, într-un asemenea cadru, sociopatii, candidații la sinucidere ar trebui numărați pe degete. Și totuși...

Îmi răsar acum în minte două personaje: unul real, tangibil, ardelean bărbos și inteligent, vechiul meu prieten, I.P., doctor în boli rușinoase, și Emmanuel Mounier, filozof personalist francez, trăitor la începutul acestui veac, pe care nu l-am văzut niciodată desigur — ar fi fost imposibil. Amândoi, dar în registre diferite de evaluare și comentare a faptului, mi-au demontat paradoxul. Îl dezvălui, nu înainte însă de a relua din întregul demonstrației o constatare fără echivoc.

În acest paradis social, individul, de la naștere până la extincție, se lasă în grija patriei — lui rămânându-i doar dorința și puterea de a-si valorifica resursele fixe, practice și intelectuale — patrie care-l protejează de cel rău, îl corcoleste, îl veghează, îl alintă, îl consiliază, îl instruieste până la adânci bătrâneți etc. Interesul, în termeni sintetici, al structurilor statale daneze de toate nivelurile este abolirea oricărui neprevăzut, astfel încât opțiunea individuală a acestor copii mari să fie scutită de orice contrarietate și, dacă se poate, chiar stimulată, indiferent de natura acesteia.

Doctorul I.P. socotește (fără referire specială la Danemarca) că bunăstarea în exces dăunează statutului nostru uman moral-volitiv. În termeni mai pământești (discutiile noastre se purtau înainte de 1989 dar, din păcate, se dovedesc la fel de actuale și acum), dacă românul vrea o bucată de brânză își mobilizează întreaga inteligență și energie fizică pentru a și-o adjudeca. Rezultatul pozitiv este echivalent cu un triumf cinetic care-l tonifică, făcându-l apt de alte performanțe superioare în materie. Eșecul îl îndârjește, îl determină să găbuiască în subteranele lui soluții ingenioase, demne de Guinness Book. Indiferent de rezultat, în astfel de situații, concetățeanul nostru se perfecționează în științe oculte; perspicacitatea, sîretenia, lipsa de scrupule... Nu-i loc și mai ales timp pentru reverie, pentru a-ți contempla buricul. Omul care se bucură de toate numai de propriile satisfacții nu devine placid și abulic. Vrea să-și zugrăvească locuința, cheamă un antreprenor, se mută la hotel pe o perioadă stabilită cu maximă precizie și revine în casa zugrăvită, predată la cheie. Nu-l sufocă acele griji care, în cazul nostru, ne dinamizează și ne ferește. Când să mai mori dacă ai treabă? Danezul, în schimb, are timp să reflecteze la desertăciunea vieții. Vrea să se

sinucida? Mijloace potrivite pe toate drumurile. Pe când, la noi, procurarea frânhiei clasice în stare să te ajute să te strângulezi creștinește îți pretinde o concentrare nervoasă și fizică în măsură să te înstrăineze de telul propus. Încât, chiar dacă în cele din urmă o găsești, vorbesc de frânhie, o întinzi între doi pari și-ți atârni pe ea rufeale zilei tale următoare. Asa grația I.P. medicul și prietenul meu de-o viață.

Cuscuza de a fi asociat numele unui anonim în fond cu acela al unui frecvent oaspete al enciclopediilor, îl evoc acum pe Emmanuel Mounier care se întreba cândva, răspunzând afirmativ, dacă există maladii ale fericirii fără a culpabiliza fericirea însăși. (După cum nu ne putem culpabiliza trupul pentru bolile care-l cutureieră).

Pentru că mama daneză a prevăzut totul, fiul danez de orice vârstă e predispus la privare de spirit de inițiativă, de angajare combativă. În țara curbelor dulci, a orizonturilor plate, orice accident de nivel poate antrena după sine depresia, căderea. Apartenența la un mediu caracterizat prin mizerie și suferință provoacă, alături de pagubele inerente, imunitate la nenorociri, voluntarism, forță psihică în înfruntarea adversităților sau chiar complacerea nedureroasă în situații limită. Supraviețuirea, dorința de a trăi se hrănește îndeobște cu confirmări succesive ale capacității individuale de pătrundere în miezul lucrurilor. Și apoi, oricât de preocupat, de responsabil, de competent și de devotați s-ar dovedi funcționarii statului matern, sufletul, aceea parte evanescentă din noi, își are autonomia lui trufasă. E o luptă, o dispută între capacitatea fatal limitată a statului și el chiar și ideal de a pătrunde în sinele individului pentru a-i percepe cele mai mărunte unde seismice și fatalul imprevizibil al firii umane. Într-un spațiu ferit de orice pericol social, copilul se sinucide pentru că i se refuză o dorință oarecare. Adolescentul lipsit de griji materiale descoperă conștient nefericirea într-ale dragostei s...a.m.d.

Revolta și capitularea, boli paradoxale ale răsfățului. Curajul și lasitate; atitudini capitale, una activă, cealaltă pasivă, cu aceeași obscură, tragică finalitate. Strategia socială întemeiată pe profunda cunoaștere a structurii umane, menită să prevină toate necazurile vieții și deopotrivă pe instituții solide, eficiente, este pusă deseori în situația de a se dovedi lamentabilă în fața unei cauzistici aparent minore: plictiseală, abandon, accident, eșec în afaceri sau în amor, insatisfacții peste care, ah, în altă parte s-ar trece atât de ușor, mândrie rănită... Castelul Helsingor căruia i se atribuie apocrif dreptul de a se socoti lăcașul nemuritoare tragedii shakespeareiene și căruia, prin algoritmi pragmatici, i se implantează astăzi rațiuni turistice de anvergură, cu salupe, corăbii și pub-uri purtând numele printului, inspiră (sau poate așa mi s-a părut mie) un soi de stare letargică, de somn cataleptic. „Să mori, să dormi... Atât! Și printr-un somn să curmi durerea...”. Dorința de eliberare din captivitatea terorizantă a vieții pe calea somnului prelungit până la eternitate. Aceleași ghiduri cu care v-am pisat până acum afirmă că 60% dintre sinucigașii danezi își administrează soporifice în doze letale, puse cu dezinvoltură la dispoziție de către medicii curanți. „Să mori, să dormi... Să dormi visând...” O doză suficientă pentru a-ți suprima conștiința refractară la orice atentat al suferinței. În Danemarca circulă manuale de practică a sinuciderii (N-am fost prea atent dacă aceste manuale sunt îngăduite sau nu circuitului public).

Rezumând cumva, aici, în Danemarca oroarea de tot ce se dovedește a fi dezagreabil îl face deseori pe individ să uite că dezagreabilul este nu numai inerent, ci chiar indispensabil existenței. Durerea atroce, fizică sau sufletească, confirmă și ranforsează imperiul vieții și, paradoxal, îndepărtează pragul extincției până la limite rezonabile. Prin durere, fatalitatea este îndulcită, suportabilă moralmente. n-ai timp să mori pentru că te doare ceva: o coastă a trupului sau un ficat al sufletului. Se pare însă că, în Danemarca, boala e mai veche și acutizată, Shakespeare fiind genul care a diagnosticat-o cu secole în urmă. Kirkegaard zicea la un moment dat: „Rostul vieții este acela de a-ți pricinui în cel mai înalt grad dezgustul de a trăi”. O dovadă, alături de celelalte, în măsură să mă facă să reflectez încă o dată la relația artăritară dintre bunăstare și fericire. Adică la natura umană: un biped complicat, adeseori stupid, întors mereu, pe cărări tot mai imprevizibile, împotriva lui însuși.

continuare în pag. 14

etaj — neant

O ploaie bate-acoperisuri
zornăie-n vânt antene gioale
fire metalice semnale din neant.

Asculți în cer vacarmul
apelul unui telefon în gol
etajele stau vrăfuite-n beznă
— nici visele nu luminează somnul
ferestrelor livide.

Sunt chipuri care mor în somn
uitând. Sunt somnuri salvatoare.
O liniste zideste timpul
zidindu-ne-n desimea lumii
singuri.

Ascultă vremea vântul vuietului
unde sonore duc neantul
aceste respirații măsurate
de-un metronom silențios —
asurzitor...

nocturnă

Poate o pasăre de noapte
semn zgâriat cu gheara
în fereastră
când stea și văz
cristalizează gerul
clarul straniu.

Poate un tipăt
crepitația luminii
izbind în geam
o voce mineralizată-prinsă
cum fluturul în chihlimbar.

Un uiet înghețat prin glaciații
cu sângele. O genă răscolită
din straturi imemorale

Un vis visat de altul
strigându-și frica în nesomnul meu

și tipatul urcând prin ere
de ger și lave
se trezește-n mine.

fărăme

Ave! o gură de abur
munții zăpezii.
lau drumuri și ploaie și drumuri
pe sub păduri. Mă urmează
câinii flămânzi. Si seara m-ajunge
din urmă — o altfel de fiară.

FLORENȚA ALBU

Dar cine citește spiralele melcului
când strânge în cochilie
cine-și încarcă sufletul
cu altă — a altuia — singurătate?

Noi frați de-nchisori deosebite
cum cântecele spun
cu alt sunet
imensitate și lacrimă.

clovn

O, cum aș vrea să scriu
poeme roz
ce dor îmi e să zburd prin aberații
în rândul lumii optimiste
să fiu — să divaghez!

Dar un căluș pe gură
mă-mpiedică să râd
când fața — masca
a-mpietrit istoric

un clovn de râsu-plânsu
la final.

Si când încerc numai
să plâng
să râd
simt rana cum mă taie pe din două

— mă doare despărțirea
de mine însumi
râsu-plânsu...

octombrie

Acum e târziu —
nici amintiri
nici timp de întoarcere în amintiri
nici drumul subțire de-ntors
nici casa — acasă.

Mereu prin locuri străine
tânjind după satul secetei

între capre și iezi
și flori de dovleac.

Lumină — brumă
sufletul meu scuturat într-o noapte
cu frunza agudului

îngroapă casa grădina și urmele
casa grădina și urmele
frunza agudului...

dincolo

Plecările sunt praguri de trecut
din moarte-n moarte
sunt nouă zeci și nouă
de odăi
într-un palat de goluri și ecouri
— a suta usă vei deschide-o
crezând un dincolo de dincolo...

Odată — poate azi
când ți-e urât de tot urâtul
și te-mpresoară lumea
cu pustiul ei de lume

când taina ușii-i
ultima ispită
de ce n-ai trece dincolo
de dincolo?

execuția

Vis la butucul execuției
— în jur e galben negru
împrejurul —
tu stai visând securea fulgerul
tot stai
și cine să te grațieze?

De când aslepti
au înflorit copacii
călăii-au fost schimbați
nu-i recunoști și nu te mai cunosc.

Tu stai la fel
cap și butuc — pereche
tot așteptând să cadă
tiranul ori securea

de când se-amână execuția — de când
îngenunchiat te-afunzi
cu trunchiul în pământ

ai și-nceput să te împerechezi
cu viermii și semințele
în imortalitate.

astăzi

E bine de băut de murit
de adio!
Clopote
bat sentimente pioase
în golul indiferent.

Urât de prezent de trecut — viitor
tremuri signale la țarmuri
— se seamănă timpul desartului

și Magaoaia cu târnul lopata
— culegătoarea de scoici
pretăluind perla falsul
în siragul zilelor noastre
sticlind pe tarabele mării.

Doar pana pierdută
a pescărușului — scribului
luată — dusă de vânt
în muzeul marelui gol.

cuvinte

Tu care treci palid străin
din vis în vis
din uimire-n uimire
cum un albastru spre violet...

Binecuvântă zi
gândul întârziind
asupra conjuncției interogațiilor
prisosul limbii
ileacul superb
adăugat retras înțelesului.

O mare de vorbe la care întârzi
brațul drept despărțind
uscatul de ape
și îndoiindu-se de aceasta.

edec

Fie, să-ncepem ziua
să reintrăm în sir
să batem pasul-pasul
să scandăm
cu marea și uscatul —
fluxul și refluxul
în statică înaintare.

Fie, să ne reluăm
locul și hamul la edec

să tragem lumea
targa pe uscat
încărcătura — lestul
nimic peste nimic
— și tot nisipul...

eu am măsurat dragostea în poeme

Săruturi-săruturi unități de măsură
viața-timpul-tipătul- / plânsetul
celor operați pe viu — celor extirpați
ca tine — blocați între pereți de gumă
stăpâni pe resturi de femei, iubitori de
tăcute aplauze la momentul orgasmului
săruturi-săruturi-unități de măsură
nu poți folosi decât jocul stupid inventat
de cei ce l-au numit dragoste —
crud folosești rima atunci când există
un degustător de falsuri
cu un „big problem” la pronunția
vorbelor ce urmează-n poem
săruturi-săruturi-unități de măsură
pentru dorințele ce trag de tine
ce te fac să renunți la învelișul de carne
platoșă ta — solzii de os și cartilajii
să rămâi gol învelit în subțire prapor
în apa amniotică a vieții
nu ești încă, nu te-ai expulzat
săruturi-săruturi-unități de măsură
pentru tine pentru timpul tău presat
între faliile memoriei
eu știu ce vreau — vreau să te nasc

am încercat să-ți scriu un poem

Pe zidul alb al încăperii inimii tale
sunt un tatuaj — două fese rotunde ce
sprijină aortele comunică cu vasele prin care
circulă licori afrodisiace
cu unghiile scrijelesc — blesteme în
încăperea asta fără aer doar cu ameteitoare
miresme — cușca asta de mușchi și vene
locul pe care l-am dorit cu nebunie
se strânge în jurul ombilicului meu
pedeapsa — fetusului

deschisă să urle gura mea capcana sângelui alb
inundă zona asta cardiacă
numai pentru tine un poem să îngân —
bocet pornit din gâtleej
pe acest ritm trepidant pe acest ritm trepidant
și cum spuneam până și-n inima ta sunt planta
carnivoră cu picioare buze săni și gură
pe peretele inimii tale am vrut să-ți scriu un
poem

dar e alb și e trist

mamsell agata

pe umărul sfântului Francisc
în noaptea în care rozele pluteau
satinul alb al rochiei de seară se transforma
într-un agat

povestea nu avea început, curgea ca mierea-n
pahare, podelele cerate erau acum topite
sub tălpile de jar — bărbatii goi dansau
pe musica SADE — și trupurile lor
se divizau în sapte
oglinzile concave îi reflecta-n noapte
cu fese tari rotunde ca al statui de carne
cu brate musculoase cu umeri mari pe care
bacantele-și puneau obrații aprinși de poftă
și-apoi se transformau în plante carnivore
în roșu aprins și galben colorate cu frunzele
ca soldurile femeilor gravide cu limbi serpuitoare
pistole aurii pe care ei șermanii acum vrăjiți în
negre mici insecte se topeau.

pe lângă sfântul Francisc
în dimineata-n care doar visele pulsau
ea se trezi mai plină de păcat
atunci când doar satinul alb al rochiei de seară
se transformase în agat.

disperarea cântă cu vocea ta

Ea spunea așa ca: Jim Morisson
„vreau înapoi, doar ce e real e adevărat”

IULIA PANĂ

dar trupul ei s-a subțiat, la fiecare refren
ochii ei s-au umbrat ca într-un ritual
s-a zbătut, s-a răsucit, dar s-a întors;
a iubit totdeauna locul de unde a venit
Ea spunea așa ca: Jim Morisson
„azi nu am mai găsit usa”
și-a dorit să fi murit într-un cântec pe scenă,
să-i fi venit așa deodată o mână
care să-i mângâie creștetul chilug
și mintea ei să-i vină înainte de a se trezi
să-i zică: *disperarea cântă cu vocea ta!*
Ea spunea așa ca: Jim Morisson
„am un lucru pe care o să-l regret din mormânt”
într-una din zile s-a coborât
ca un șarpe din pat
tremurând a deschis sticla
din ea a lăsat o altă ea mai subțiată
mai înnoată și așa s-a plimbat prin
încăperea minții fără tenisi
prin apa din cântecele ei
a trezit-o pe cealaltă cu
urletele ce se stingeau în pahare
cu sângele curgându-i râuri pe brațe
cu țipetele rotoacoale de fum iesite din
nările roase din care deslușeau cuvintele:
disperarea cântă cu vocea ta!
cam atunci s-a liniștit totul ea s-a
asezat în mulajul celeilalte
umbra a trecut pe deasupra i-a atins fata și a

zis:

Ea spunea așa ca: Jim Morisson

amintiri din pivnițele primăriei

se făcea că în pivnițele primăriei
creșteau copaci pitici — ierburi
medicinale
tutun de pipă și sticle de lampă
acolo erau ascunse amintirile celor mai
importante persoane ale orasului
persoane cu grave handicapuri
posesori de sase degete la mâini și
picioare
creaturi gelatinoase —hidrocefali
cocosati, onanisti, pederasti.
lanțul trofic al incestului în timpul pierdut
al orașului
acolo jos într-un buncăr de cretă revoluții
cu
legitimații și președinte
exorcizau primarii din patru în patru ani
tot mai des răzbăteau sunete
scandaloase
icneli și gemete de parcă se murea în
pivnițe

se spunea că o reporteră peltică și
cu ochelari își pierduse virginitatea
prin acele locuri
poate chiar un mister poltergeist
făcea ca imaginea ei să apară des
pe cererile primarului
se făcea că în pivnițele primăriei
se păstrau personajele lui Kafka
insecte și animale păroase
metamorfozele vechilor funcționari
dispăruți
și afisele care anunțau venirea
americanilor
iar undeva într-un colț-sobolanii.

ION GABRIELA

hohot de zâmbet

plânge-mă, soare, cu fulgi grosi
de pisică și povești scâmoșate
-ncleștate
cu dinții-nnotați
în pietrele de temelie, ale tale, cerule
mare
cu soare
Aleargă-mă puțin
prin adânc de pelin
și nu asculta ghioceli, le o fiică
și mint de teama fulgilor mari
de pisică
Cutreieră-mi piscurile
și curăță-mi privirea
cu fâșii de culoare
tipătoare
O, alungă-mă, tu
când stau la umbra pământului
prăvale-mi viața
ca ața
mă du!

nu te grăbi
dă-ți părul după ureche
suflecă-ți mânecile
trosnește-ți degetele

și mai ales nu uita că
astept.

ultimul tête-à-tête

față în față, liniștiți,
ne bem ciocolata
îți bătaï piciorul și
fără să vrei
răstorni visele putrede
pe pantalonii mei impecabil călcați
îți aranjezi părul
— esti furioasă și tristă în același timp —
și aștepti dojana
mă ridic, îți smulg trei suspine
și, violent,
topesc gheare de vultur pe tâmpile tale
speriate

îmi prinzi brațul și muști
(amintirea mărului voluptății)
lăsând însemnele vieții
în semințe fierbinți de apus
îți înșfac buzele, gravide de cuvinte
și le azvârl pe fereastră
apoi mă așez cuminte pe scaun
săvurând ciocolata
acum numai bună de băut.

toarce lenes —
un purice evadat
filozofează.

te iubesc —
metafora speriate
îți iau zborul.

camera mea —
patru anotimpuri
ale singurătății.

somn ușor —
zăpada de mai

moare frumos.

apus de soare —
trei crizanteme
bârfesc nemurirea.

plictiseală rece —
o statuie
își face testamentul.

osteneală —
pendula comite
un act sinucigas.

întunecare —
astru blând

• Cornel Adi — Peisaj

cere intimitate.

maci banali
acum plouă
strada-și ciobeste destinul.

sămânță duioasă —
iarbă ciufulită
adoarme zâmbind.

tânără toamnă —
castane copile
se aruncă în gol.

„Don't cry” —
ochii își leapădă
podoaba.

te-am visat aseară
îți amintesti?
— tăcere.

first time —
ploaia atât de frumos
mureau crizanteme pe cer.

nefericire —
ultimul kamikaze
sădește flori.

best friend —
în vizită
îți aduce toamna-n dar.

pe prispa mea
se sinucid porumbeii —
nu-i chip să rodească.

ELENA VLĂDĂREANU

croitorie

În biserică,
s-a deschis un atelier de
croitorie.
Se croiesc aripi de înger
care, mai apoi, sunt lipite
cu ceară topită.
Oamenii nu mai vin aici
să se închine
la icoane,
vin să-și cumpere costume
de înger.
Sunt ieftine: 30 de arginți.
Atelierul s-a extins,
altarul e o masă de croitorie.
În loc de preoți,
au fost angajați croitori.

anti-mioritică

Pe-un picior de moarte,
Pe-o gură de noapte,
Timpul mi se strânge
Într-un bob de sânge.

Rătăcesc prin plângeri,
Mă iubesc în îngeri.
Mierla de apus,
Coborând în sus,
Mi-a zburat, mirare,
Moartea mea în mare.
Dar mai joacă-n vise
Si-n ceruri ucise.

Iar pe-un dor de plai,
Pe-un pământ de rai,
Timpul meu se strânge,
Într-un bob de sânge.

Pe-un picior de moarte...
Pe-o gură de noapte

revelație

Moartea deschide un ochi uriaș
în piersica rosie, abia muscată.
Tâșnind din miezul ei sticloș
razele se înfig dureros în mine.

ELENA DOBROGEANU

teatrul de sticlă

Premiera teatrului de sticlă
s-a amânat,
Actorii s-au prăbusit în mii de cioburi
la picioarele noastre.
N-a mai rămas decât un morman
de bucăți de sticlă colorate
ce își spun replicile ca
niște mini-roboti.
Vaieți...râsete... plânsete...
Replici ce nu se mai termină
Numai soarele apune liniștit

suflet de câine

În sălile tăbăcăriei
Se prelucrează
pieile de câine
Miroase a vopsea și a acid.
La magazin în galantare,
se lăfăie haine roșii, haine verzi
haine cu buline, haine cu dungi.
E o artă
să lucrezi cu piei de câine.
Se fac chiar concursuri
alături de cele
pentru încondeiat ouă de paști.
Lângă cafenea te îmbie afișul
„Haine din piele de câine
caută stăpân
pentru a acoperi
suflet de câine!”

ce frumoși eram!

Stăteam în ploaie
Si așteptam să prindem
rădăcini în pământ.
Așteptam să simțim
în trupul nostru de lemn
cum circula seva.
O! Ce frumoși eram!
Cum ne sculptam unii pe alții!
Cum ne făceam din trupuri
corăbii și case!
Eram mesetșugarii
cărni noastre din lemn.

CLAUDIA CĂLIN

tu mergi înainte

În adâncurile desertului, se retrag îngerii.
Tu învârti timpul pe degetul mic. Tu mergi înainte
neiertând nimic. Norii, papuci ai Domnului, te
călăuzesc. Sfâșietor și minunat schimbi întreaga
lume într-un palat al ceasurilor. Calendarele își
leapădă ultimile file. Dar tu ai puterea de a le
reface, încă o dată, de o mie de ani. Tai valuri,
dar tu vrei să tai lumea. Acoperi groapa visurilor,
un fel de gol în inima ta dar o schimbi într-o
groapă a victoriei timpului.

Rupi lanțurile ruginite ale cosmarurilor și
mergi înainte neiertând nimic.

privesc

Privesc pe fereastra gândurilor
dar nu văd nimic...
Imaginația îmi vorbește
despre cuvintele mamei și
chipul pe care îl voi regăsi
chiar dincolo de moarte.
Toți plutim în univers
și ne stingem asemenea
gândurilor...

acum

Uită-te în zare,
Ce vezi?
Undeva, vag
Vezi cum din pământ
ies scânteii.
Luna, furioasă, mănâncă timpul,
Pârjolește vieți,
Încalcă legile bucuriei.
Universul cade
În noaptea obscură.
Verdele cerului e negru,
Ochii soarelui dispar, închizându-se,
Lăsând în urmă, jeraticul purtat de nori.
La răspântii oamenii
Stau atârnați de vise, de speranțe,
Acum, totul se întunecă,
Acum, drumurile se rătăcesc
Acum, stelele apar...

OANA DRAGOMIR

viață scumpă

Din cauza scumpetei,
nu mi-am mai putut permite
să plătesc combustibilul necesar
și pentru cuvintele mele,
așa că n-am mai făcut focul
la ele în cameră.

Seara,
mai aud, din când în când,
un dangăt surd
ca de clopot înghețat
ce nu-și mai aminteste partitura.
Si vor continua să tremure de frig
până când îmi voi primi alocația
Sau până când Cerul
îmi va da
porția mea de soare.

devorări
de cuvinte

Cuvintele aveau gust mirosos plăcut
și oamenii le devorau
nesățioși,
deoarece le era foame, —
foame de cuvinte.
Unii își umpleau cămășile
și frigiderele
cu cuvinte-frunză adunate de pe stradă;
alții le prindeau
pe cele ce pluteau
ca niște fluturi
și le așezau în insectare,
cu grijă,
în ordine alfabetică,
dar nici unul nu se gândea
să le folosească
pentru a da glas
vreunei idei.

SCENA

„Comedie pe întuneric”

Directia trupei „Metamorfoze” s-a gândit să amortizeze seismul „Pescăruș” din septembrie trecut. Poate. Sau, poate, era în vederile ei o comedie, oricum (să nu zicem... „din oricare”). Să nu existe o comedie... una singură, spre care colectivul sus-amintit s-a avântat cu elan tinerească, căci ea dă seama de disperările, bulibășelile și mai ales ridicolul vremii de azi? Să fie un răs crispat, dar să aparțină ființei noastre, care a găsit mereu resurse mai ales în a face haz de necaz. Dar să trecem...

Într-un apartament londonez, proprietarul — tânăr artist își așteaptă clientul miliardar care să-i cumpere pânzele. O istorie amoroasă, tesută pe fundalul situațiilor imprevizibile pare a se spulbera pe încetul, lăsând loc alteia s.a.m.d. Intriga e abil găsită de binecunoscutul autor Peter Schaffer: o pană de curent va pune în dificultate întreaga evoluție a eroilor dar va și crea situații ce frizează ridicolul. O avalanșă de qui-pro-quo-uri stoarce pe cât posibil imprevizibile manifestări. În care comicul de caracter, devalat în manieră clasică, menține eșafodajul piesei.

Ce a făcut regizorul Andrei Mihalache din textul *Comedie pe întuneric* a minutului dramaturg englez? O reprezentare pentru public, cu destule concesii, cu valorificarea unei convenții (întuneric-lumină), care, departe de a convinge, pare a obosi

prin linearitate. A mai făcut în așa fel, încât o mai veche preferință a sa, tripleta Lică Gherghilescu - Diana Cheregi - Eugen Mazilu să-și primească partituri convenabile. A încercat să impună jocul de echipă, cu valorificarea unor elemente-surpriză în sensul eforturilor fizice și interpretative.

Încolo, mâna i s-a simțit prea puțin. Și fără un regizor actorii știu a se buluci pe scenă, a băjbăi prin întuneric, a se lovi, ciocni, brufțului. La premiera din 1 febr. a.c., publicul aplauda mai ales la acest tip de secvențe — manifestări bufe. E bine, e rău? Cum rămâne, atunci cu... concesiiile profesionistului? Până unde vor duce ele? Căci, dincolo de prestația onorabilă și atent dozată a Dianei Cheregi (Miss Furnival), de câteva găselnite ale lui Lică Gherghilescu (Brindley Miller) în secvența mutării pe întuneric a mobilierului împrumutat de la vecin, n-am prea avea, din păcate, prea multe de evidentiat. Poate manierismul cu care Liviu Manolache înțelege să-l alcătuiască pe Harold Gorringer. Încolo, vorbă multă și voci... Ca-ntr-o cancelarie de dascăli în care fiecare vrea să fie auzit. În ce-l privește pe interpretul principal (Lică Gherghilescu) acesta pare a primi din partea coechipierilor pistă liberă. Pe care nu reușește însă a sprinta. Actorul e mărunțel, la propriu și la figurat.

Una peste alta, a rezultat o reprezentare obișnuită într-un colectiv de provincie. Fără strălucire, dar cu posibilă priză la publicul larg. Salvează ce e de salvat inspiratul decor gândit de Eugenia Tărășescu Jianu. Sinceri să fim, ne așteptam la ceva mai mult de la Andrei Mihalache. Adică, o reprezentare măcar îngrijită.

VAL SGARCEA

„Planetele Otiliei”

Dacă tot ne apropiem vertiginos de finele celui de-al doilea mileniu și dacă voiajul cosmic rămâne, orice s-ar spune, în căutarea altor enigmatice planete, un miraj incurabil pentru toate vârstele, de ce oare nu și-ar permite și copiii conștanțeni să-și imagineze o călătorie pe alte planete, chiar dacă nu e vorba de Venus, Marte, Jupiter ori Saturn?

Înclinăm să credem că așa au gândit și remarcabila scenaristă și regizoare Liana Petruțiu, care, păstrând în adâncul propriei ființe inocența și candoarea vârstei celor mici, a pus în scenă la Teatrul „Elpis” o savuroasă poveste, oferindu-ne nu numai temeuri de deslindere, ci și de reflecție cu privire la virtuțile ca și defectele de comportament, în fond vicii de caracter, ale oamenilor.

Spectacolul are în centrul lui o povestitoare cu timbru și cu inflexiuni fermecătoare ale vocii, precum și pe Ionut, un copil sui-generis, a cărei fantezie debordantă iverste o gratioasă, fragilă și misterioasă pasăre de nea, cu care se împrietenește și vorbește, adresându-i-se cu numele de Otilia.

Această făptură de o rarissimă puritate, ce răspunde la chemarea sufletului ingenuu al lui Ionut, îl poartă pe pământeanul ei prieten în locuri aparent extraterestre, în lumi și pe teritorii cvasi-fantastice, nu atât pentru a-l amuza, ci, mai degrabă pentru a-l instrui și pentru a-l sensibiliza și mai

mult, la bine, adevăr și la frumos.

Odată cu teatrul Ionuț și cu astrala Otilia, pornesc în această aventură a cunoașterii toți aceia care se află în sală de spectacol. Ei iau act de existența a 5 planete, fiecare cu specificul, dar și cu imprevizibilul ei: Planeta Certăreților, Planeta Fricșilor, Planeta Cenușie, Planeta Leneșilor și Planeta Războinicilor.

Realizarea de ansamblu a acestei montări este de o îmbucurătoare certitudine. Pe durata ei, alternarea jocului actoricesc cu mânuirea păpușilor, apariția succesivă a actorilor și a păpușilor purtând același nume au reliefat valoarea incontestabilă a inepuizabililor: Mădălina Petrencu, Rovena Paraschivoi, Tiberiu Roșu, Gabriel Monțescu, Daniela Manolache, Clara Ghiuvelechiu, Iulian Lincu și Liviu Manolache, ultimul un jolly-joker, capabil nu doar să-i facă pe amicii săi din sală, ci să-i și deprindă cu sunetul muzicii, pe care o scrie și o interpretează ca pe un Violon D'Ingres. Pe lângă toți ceilalți, merită remarcați și creatorii atât de nostimelor, jucăușelor și ingenioaselor păpuși — Vasilica Beer și Ionel Neagu. Mai presus de orice, acest spectacol al doamnei Liana Petruțiu s-a transformat exact în ceea ce si-ar dori orice creator de gen. Într-un dialog spontan, lejer, fertil, amuzant pe alocuri, între actorii de pe scenă și publicul atât de generos și receptiv.

VIRGIL MOCANU

Ofensiva noilor forme plastice

• La Gabriel Brojboiu impresionează în mod plăcut o permanentă neliniște creatoare, o căutare neobosită de noi modalități de expresie plastică. În pictură, elementele suprarealiste și viziunea metafizică se simt în mai multe lucrări. Admir la acest artist rigoarea profesională, capacitatea de a înțelege și a reda forme anatomice cât și puterea de a inventa forme grafice și volumetrice. O compoziție cu mai multe personaje tratate grafic atrage în mod special atenția. Oamenii sunt realizați dintr-o țesătură de linii sagitale încărcate de tensiune. Unele linii au un traseu subtil, altele o grosime bine proporționată față de dimensiunea eroilor din imagine. Aceste săgeți grafice creează o stare de încordare, mănesc expresivitatea plastică a desenelor.

O frumoasă impresie lasă compozițiile volumetrice cu piramide, decorate cu inventivitate, mereu cu alte motive de la o compoziție la alta. Mă gândesc cât de bine pot să stea asemenea forme geometrice în ambianța litoralului nostru, propunând un alt univers decorativ.

În pictură Gabriel Brojboiu caută să surprindă privitorul efectuând mutații plastice în tablouri cunoscute cum este *Doamna cu hermina* de Leonardo da Vinci. Alteori el urmărește secvențial, în compoziții cu dominantă verticală, urma lăsată de un ou în căderea sa, realizând variațiuni

cromatice pe aceeași temă. Memorabilă este și compoziția cu patru degete de picior legate, remontate într-o nouă formă insolită, percutantă, de neuitat. Am mai reținut formele cilindrice decorative situate în zona ambientului modern expresiv.

Expoziția tânărului plastician constănțean Gabriel Brojboiu deschisă la Galeria de Artă „Orizont” din București este indiscutabil un succes. Ea ne învață să pretuim cutezanța tinerilor, talentul dublat de seriozitate, de disciplină și de cultură. Sunt bucuroși că este absolvent al Academiei de Arte „George Enescu” din Iași, un argument despre pregătirea elevilor la plasticienilor în acest institut de învățământ artistic.

• La Galeriile de Artă „Simeza” din București sunt prezenți cu lucrări de sculptură doi tineri talentați: Dumitru Cojocar și Petru Alexandru Galai.

Dumitru Cojocar ne propune un univers de forme împăiate și amputate. Stranii sunt tablourile, forme obiectuale umplute cu paie și strânse de un ambalaj de plastic. Simți prezența nimicului, sugestie metaforică a pustuiului contemporan plin de cuvinte goale și de promisiuni neonorate. O lucrare semnificativă a acestui artist se poate intitula *Formă cu ventuze*, compoziție obiectuală tensionată, ironică, cu o forță singulară rezultată din caracterul formelor. „Tablourile” lui Dumitru

ION TRUICĂ

continuare în pag. 14

PROFIL

CORNEL ADI

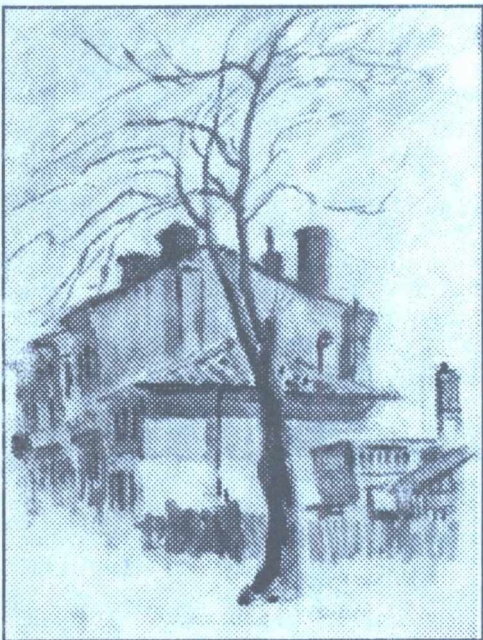
Numărul de față al revistei noastre este ilustrat cu reproduceri după lucrările pictorului Cornel Adi.

Născut la 17 decembrie 1957, la Oradea, județul Bihor, termină, în 1983, Academia Națională de Arte Frumoase din București. După absolvire se întoarce în orasul de domiciliu, Constanța, unde participă la expoziții de grup: 1993 — la Teatrul Național din București, 1993, 1994, 1995, 1996 — la Constanța. Singura expoziție personală, de până acum, și-o organizează la Galeriile „Marea Neagră” din Mangalia. Are lucrări în colecții particulare din München, Atena, Timisoara, Constanța. Este membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România, Filiala Constanța.

Artistul, aflat în plină afirmare, abordează, în egală măsură, peisajul, portretul și natura statică. A pictat în peisaj, cu predilecție, în zona Mireasa și Cheile Dobrogei, unde și-a făcut și lucrarea de diplomă, tratând acest gen mai puțin ca pe unul de atmosferă, impresionist, ci ca pe o compoziție. Peisajele sale au pasta densă, pusă cu siguranță și expresivitate, și surprind, riguros, geometria specifică dealurilor dobrogene, curbele lor cosmice și casele satelor care par a crește direct din ele, policromia misterioasă a pământurilor ce le alcătuiesc măruntaiele, transparența și polifonia unei lumini binecuvântate. Portretele fixează mai mult contrastele fizionomice ale unor modele obiective, iar naturile statice încearcă să dezvăluie obiectele nu după forma lor concretă, ci propun o privire rafinată, dincolo, în miscarea lor interioară. Fie că este vorba de ulei, acuarelă sau grafică, desenul transpare ca o structură bine temperată, care susține cu vigoare întreaga arhitectură a lucrărilor.

În ultima vreme artistul este preocupat de schimbare, intenționând o trecere de la figurativ la non-figurativ, prin „atacarea” compoziției. Despre această nouă ipostază a sa și despre prezența la o manifestare expozițională inedită — cum a fost „Salonul de iarnă”, găzduit de Muzeul de Artă Constanța — criticul de artă dr. Doina Păuleanu făcea următoarea afirmație: „Adi Cornel impune construcții cu grad înalt de tehnicitate într-o rezolvare ce vizează reducerea contrastelor și folosirea, cu efecte armonice, a unei game cromatice restrânse mereu”.

OVIDU DUNĂREANU

• Cornel Adi — Peisaj

SIMEZA

Constantin Grigoruță

Expoziția sa, deschisă la începutul lunii februarie, s-a distins, mai întâi printr-o elegantă prezentare, concordantă întocmai spațiului pe care l-a ocupat; evenimentul s-a adăugat unei suite de asemenea manifestări, organizate sub egida Filialei Uniunii Artiștilor Plastici din Constanța, cu care, de peste doi ani, Filiala onorează galeria de artă a hotelului „Prezident” și implicit publicul din Mangalia.

Iată, asadar, că în orasul în care poposeau și lucrau vara, cândva, în perioada interbelică, marii pictori ai timpului — Tonitza, Sirato, Dimitrescu, Petrascu, Ghiată, s.a. — spre a nu cita decât câțiva — își depășeau ipostaza de „loc” în care doar se crează și devine „loc deschis” publicului, în care se și poate expune.

Constantin Grigoruță prezintă un ansamblu de o remarcabilă acuratețe; el se constituie ca „fermecătoare clipă” a unui demers în constanță evoluție, demers pe care-l urmărim de peste un deceniu. Suita de opere, care se înscrie, prin tehnică, grafică de soavelă (desen în tus, acuarelă, acrilică, guase, pe hârtie suport „Fabriano” și „Canson”) se alcătuieste ca o revelatoare „dezvăltuire” a potențialului creator al acestui sfios-sensibil artist. El realizează acum imagini încărcate de sensul unei inefabile poezii, aparent paradoxal, prin energii debordante ale gestului creator.

Reprezentările peisagistice cu naturi statice incluse, sau fără, sunt reale compoziții încheiate din trasee și pete de culoare astfel încât să înglobeze poetica atmosferă locală, ceea ce nu este de fapt un scop în sine, ci o revărsare a unui preaplin lăuntric, populat de poezia peisajului de la malul mării, care și-a aflat nobile rezonanțe în sufletul acestui tânăr născut în Botosaniul lui Lucian!

Laconismul sintetic — (trăsătură generală a creației sale) — farmecul și prospețimea expresivă a fiecărei imagini, se condensează în sinteze noi; între ciclurile acestei ultime perioade figurează câteva serii, precum : „Spatiu deformat”, „Investigare în figurativ”, „Gesturi descriptive”, „Regăsire în subiectiv”, s.a. și acoperă întreaga expoziție.

Artistul cunoaște bine materialele, foarte variate, de lucru, pe care le supune secretelor sale procedee de „artizan” îndelung experimentat. Așa se explică prospețimea indusă lucrărilor, prin folosirea unor rafinate „materii” mate ori transparente, pe care artistul le folosește în concordantă cu propria-i voință. Privind cu atenție opera lui Constantin Grigoruță, chiar spre ciclurile anterioare, vom constata limpezimea imaginilor, dar și vitalitatea fanteziei artistului, care se comunică prin puternica autoritate a mestesugului însusit. Se simte, adesea, chiar, dar nu ostentativ, rigoarea meseriei de designer!

Lucrările din actuala expoziție reiterează parțial caracteristici ale celor din ultima sa perioadă de lucru și nu numai atât, căci ele ne vorbesc despre rolul tot mai important pe care artistul tinde să-l acorde culorii și luminii acesteia, ambele subsumate conciziei unui desen lapidar. Idei „spațiului deschis” i se înscriu compozițiile: „Răscrucă”, „Taina agitației a treptelor”, „Spatiu deformat I”, s.a., toate, dar în chip diferit fiecare, dezvăluind maturitatea unei viziuni, ca și tumultul gestului mereu condus spre sugestia unui poetic figurativ. În toate aceste opere Constantin Grigoruță creează fundaluri-suport, ce pot fi înțelese când ca ceruri sublim inundate de lumina locală, când misterioase, bănuite doar, tărâmurile ale desfășurării marine. Parcurgând expoziția vom observa și o a doua categorie de compoziții, acele ale „spațiului închis”, ale interioarelor cu naturi moarte, de cele mai multe ori cu deschideri doar în fundal (precum — păstrând, evident, proporția — „ferestrele peisajului renașcentist” —), ferestre prin care se pot vedea, fragmentar, ipotetice sau reale peisaje, văzute în perspectivă, dincolo de spațiul închis, dar neclaustrant: „Obsesia fragmentării”, „Taina”, „Darul umbrelor” s.a.

Prezențe insolite, ades floarea, dar și inepuizabila „recuzită” a atelierului se descifrează ca elemente compoziționale cu rol cromatic, mai ales. Subtilele griuri, în desfășurare de la negrul catifelat până la albul pur, și ocrurile apar ades încălzite de tentele roșului și orangei, toate supuse energicului „gest” al alcătuirii întregului, sporindu-i, prin dozați, farmecul.

Undeva Alain scria că „... legea supremă a creației umane este că nu putem inventa decât muncind”. Constantin Grigoruță face parte din categoria „artiștilor muncitori”. Prin numărul și varietatea lucrărilor sale din ultimii ani, ca și prin pendularea benefică între câteva specii ale genului de bază (grafică), și nu numai, artistul se revendică,

FL. CRUCERU

continuare în pag. 14

ARHITECTURA FĂRĂ ARHITECTI

Popasuri la marginea drumului (v)

Tăranul dobrogean are, ca tot orientalul, conștiința că *ceea ce vede* nu e decât o parte, și nu cea mai bogată, din *ceea ce este*. Că, dincolo de ceea ce e concret, stă *ceea ce poate să fie* și că, în fond, devenirea nu este adaos de ființă, ci împuținare de posibilități materiale sau — cum zicea un filosof — „cădere în Cosmos”. Gânditori și analiști, ca Ralea, Ernest Bernea, Nae Ionescu și mai ales Mircea Vulcănescu au observat cu justete că la rădăcina concepției țărănești despre ființă se găsește *supremația virtualului* asupra actualului; în acest sens, ci nu în acela al neantului vedic, gândirea țărănească se-nfălănește cu gândurile teologice și mitice ale Orientului și se opune celor occidentale pozitive și antropologice, ca o adevărată balanță, ca o sinteză existențială.

Două lucruri decurg de aici, în plan teoretic. Unul lipsa sentimentului de *gravitate a existenței*, ușurința în fața vieții, altul — lipsa de *teamă în fața morții*. Cheia acestei atitudini a țaranului o știm acum. Ea vine din faptul că purtarea lui e întotdeauna ancorată în veșnicie, că totdeauna *trănuiește în fața lui*, nu exigențele mărunte impuse de condițiile de fapt, ci ființele stihiale, „*vedenia de slavă*” a esenței tuturor lucrurilor, care atârână de îndurarea lui Dumnezeu, ci nu de fapta trecătoare a omului. Și toate acestea se leagă de lipsa fricii în fața morții, mostenire și dovadă de continuitate din *teoria lui Zamolxe*. Multe popoare, *nașterea* cele *ordice* și vestice trăiesc cu intensitate dramatică *mija* morții ca isprăvit absolut, spaimă în fața neantului, a nimicirii, și mulți gânditori contemporani au făcut din acest sentiment — rădăcina esențială și *caracteristica tragică a ființei*.

Spuneam data trecută că studiul crucilor și al monumentelor funerare în general și al celor *dobroge* în special, este un drum nebătut de mai nimeni, lipsind cercetarea fundamentală românească de multe dovezi și concluzii exemplare.

În *Dobrogea*, și nu numai, întâlnim încă diferite feluri de cruci de răscruce: sunt mai întâi, crucile de marcare a drumurilor de transhumantă, însemne cu tradiție *menhirică neolitică*, ca acelea de la *Coslogeni* și *Urluia*, ori cele de la *Dervent*, a căror legendă a suportat, firesc, contaminarea creștină. Sunt apoi crucile amintind morți violente, bordând drumurile naționale, ca o urmare a vicilor vieții motorizate. Între ele, majoritatea-monstruoase înjghebări metalice, e crucea de pe serpentinele de la *Urluia*, scrijelită pe tulpina unui nuc tânăr. Ea aminteste discret de un ghinionist N.I. care a expiat aici, crește odată cu pomul, în buna tradiție românească a atâtor cruci și icoane

găsite în masa vegetală.

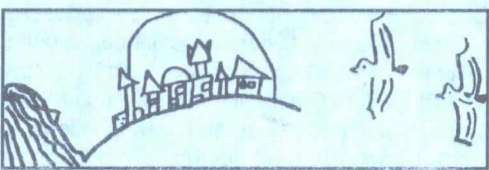
O categorie distinctă o formează monumentele funerare. În vechile *tradiții țărănești dobroge* (și nu numai) la înmormântare se puneala capul mormântului stâlpul de lemn cioplit, alături se înfigea după ascuțirea unui capăt (tăpușă) lemnul de mijloc pe care se cărase nășălia, ambele legându-se la o treime de vârf cu cârpa neagră ce anunțase timp de trei zile decesul la casa mortului. Abia la un an, în spatele acestor elemente de lemn se așeza lespede verticală din piatră cioplită cu înscrisurile mortului respectiv. Această triadă funerară se mai poate vedea încă în cimitirele din *Pârjoaia*, *Satu Nou* (*Oltina*), *Canlia*, *Esechioi* etc. Până pe la sfârșitul secolului XIX, crucea de mormânt țărănesc nu se manifestă printr-un corp traforat explicit. Precum în religia getă (precreștină, dar nu predumnezeiască) lespede verticală ce înseamnă mormântul ori răscrucea este mai întâi dreptunghiulară, apoi spre timpurile noastre rotunjită sus (arcată), având sculptată pe ea crucea „latină” cu capetele lățite, ori trei cruci (Sfânta Treime); ea are săpată spre bază o ocnită ori un balcon, în care se pot aprinde protejat lumânările; ea este împodobită cu semne din alfabetul precreștin (solare ori lunare), sau cu semne din alfabetul rudăresc.

Stâlpul funerar este diferențiat pe sexe, fiind identic cu unul din cei doi stâlpi ai porții de la curtea bisericii (după cum se mai poate observa la biserica din *Pârjoaia*).

Mitologia și tradițiile românești confirmă caracterul uranic al religiei getilor. Se pare că și întreitul stâlp al Cerului, simbolizat prin trei sulite (trei energii, Sfânta Treime) s-a păstrat în tradițiile românești. În ritualul dialogului cu Zeul, după interpretarea dată de D.I. Ghica și W. Rawlison textului lui Herodot, mai mulți geți se așezau la rând, fiecare ținând în mâini câte trei sulite. Acestea nu puteau fi așezate paralel, la distanță una de alta și ținute nemiscate, cu două mâini, iar ținute lipite una de alta nu și îndeplineau scopul. Cel mai probabil, erau ținute în așa fel, încât vârfurile să fie răsfrânte în evantai. Așa cum a arătat inginerul Cristiana Pănculescu, acest simbol a fost asociat crucii, simbolul nemuririi și al legăturii dintre Pământ și Cer. Pe turlele unor biserici românești, există cruci care au suprapuse două sulite, cea de-a treia sulită este stâlpul vertical al crucii. Acest simbol poate fi observat la crucile de la Patriarhia Română, biserica din strada Popa Nan (București), biserica Sfinții Împărați (Ploiești) și altele. La unele biserici, ca de exemplu la biserica Scaune din București, se observă și vârfurile celor două sulite, îndreptate spre cer.

Din acest punct de vedere, exemplul crucii de pe biserica dobrogeană din satul *Câsla* (*Strunga*), sat părăsit (hărăzit desființării comuniste) și în care au reînceput timid să se reîntoarcă oamenii, este semnificativ.

C.D. MAZILU

Burebista și Dobrogea (I)

În formele căpătate sub domnia lui Burebista statul geto-dac cunoaște o largă extindere teritorială nu numai spre vest și sud-vest, dar cu necesitate și spre răsărit și miazăzi, spre Balcani și țarmul vest-pontic. Aceasta înseamnă integrarea într-o singură unitate politico-militară a triburilor geto-dacice și tracice care trăiau în această parte de lume. În cuprinsul relativ restrâns dintre Dunărea de Jos și Marea Neagră, urmele civilizației getice sunt numeroase, deși cercetările de teren nu au atins niciodată parametrii necesari. Pentru sec. I a.H., situația este evidentă tocmai pentru perioada în care izvoarele scrise lasă să se înțeleagă o prezentă activă a getilor — atât a celor locali cât și a celor din stânga Dunării — la evenimentele politico-militare care au avut loc aici. Dovezile cele mai concludente privind civilizația getilor din Dobrogea în sec. I a.H., au fost puse în lumină prin cercetări recente întreprinse în *dava* de la Satu Nou, punctul „Valea lui Voicu” (com. Oltina, jud. Constanța). Importanța nivele de locuire corespunzătoare sec. I a.H. și începutului sec. I p.H., au fost investigate și clarificate prin săpături. Materialul arheologic recuperat de aici este bogat și variat: ceramică lucrată cu mâna, atât din specie poroasă (vase de provizii, borcane, cești și cătuși) cât și cea lustruită (câni, fructiere, străchini, vase de provizii). Ceramica cenusie lucrată la roată cuprinde fructiere, străchini, capace, strecurători, boluri, câni, chiupuri (*pythoi*) etc. Acestor recipiente de factură autohtonă li se alătură ceramica elenistică de import, într-o cantitate impresionantă — cele mai numeroase fiind amforele.

La Murighiol, în nordul Dobrogei, în punctul „Ghiolul pietrei”, s-a cercetat o cetate dacică din sec. II-I a.H., cu numeroase materiale autohtone, specifice, precum și un bogat inventar elenistic. În aceeași zonă, la Halmyris, s-a constatat cum azezarea romană suprapune o azezare getică veche.

În necropolele Histriei s-au descoperit morminte de incinerare pe loc, plane și gropi rituale, dateate în sec. II-I a.H., din care s-au recuperat fragmente de vase getice împreună cu ceramică grecească, precum și cu sabie dacică — *sica*. Să mai adăugăm că cercetările de epocă târzie elenistică, au pus în lumină cantități importante de ceramică de import, de cele mai multe ori în afara teritoriilor rurale ale oraselor grecești Histria, Tomis ori Callatis, care aparțineau autohtonilor, păturile lor înstărite preferând-o. Așa explicăm depozitul celor 115 amfore de la Tulcea, alături de care au apărut și mai multe fragmente de ceramică getică, totul datând din sec. I a.H.

În acest context istorico-arheologic, specific Dobrogei în sec. I a.H., (Strabon, *Geogr.*, VII, 4,5; c.311), se accelerează înaintarea legiunilor romane în Peninsula Balcanică, în general, și pe litoralul vest-pontic, în special. Pe țărmul maritim lumea tradițională traco-geto-dacă și orasele grecești mercantile, constituie ținta lor predilectă. Se vor încorpora statului roman regiuni întinse cu orase bogate și cu o poziție geo-strategică de importanță cardinală la Marea Neagră și Gurile Dunării.

Prilejul instalării mai timpurii a garnizoanelor romane pe actualul țărm românesc al Mării Negre, îl oferă războiul dintre Roma expansionistă și Regatul Pontic al lui Mithridates al VI-lea Eupator, aflat în cea de a treia etapă a desfășurării sale, în anii 74-63 a.H. În timp ce neînfricatul rege pontic (la capătul unor conflicte ale căror deznodăminte au alternat când de-o parte, când de cealaltă), își încerca șansele să-l îndepărteze pe destoinic general *Licinius Lucullus Varro* în Asia Mică, luptând pe mare lângă insula *Temnos* și pe uscat la *Cyzic* și *Kabiria*, se produce o ingenioasă diversiune romană de-a lungul coastei vest-pontice, de la sud către nord, spre Gurile Dunării. În anul 72/71 a.H., fratele vitreg al comandantului *M. Terentius Varro Lucullus* atacă bazele regelui pontic constituite din suita oraselor grecești de la *Apollonia* (Sozopol), în sud, și până în nord la *Histria* și apoi din nordul Mării Negre, supunând

totodată pe aliații grecilor, localnicii traci, bessii, moesi, geți, sciți etc.

Acestea, odată supuse, se anihila puternica bază constituită din orasele grecești vest și nord-pontice pe care se sprijinea Mithridates în lupta antiromană.

O inscripție funerară de la Histria, în limba greacă, s-a dovedit a fi un decret onorific pentru un *strateg*, originar din Bizant, pe care regele pontic l-a lăsat cu anumite misiuni în cetate. El este lădat pentru prețioasele servicii pe care le-a adus locuitorilor de acolo în decursul timpului. Apare numele unui urmaș al acestuia, ceea ce ar demonstrează că ocuparea cetății Histria de către Mithridates al VI-lea, ca și a celorlalte orase de pe țărmul occidental și septentrional al Mării Negre s-a produs mai de mult. Documentul se aseamănă altuia de la *Apollonia*, care menționează pe un oarecare *Epitynchanon al lui Menecrates din Tarsos*, nume ce îngăduie datarea inscripției noastre cu puțin înainte de campania lui *M. Terentius Varro Lucullus* din anii 72/71 a.H. Mai demonstrează însă că măcar în primii ani ai sec. I a.H., dacă nu chiar mai de timpuriu, Histria făcea parte din uniunea pontică a lui Mithridates, generalii acestuia participând la viața oraselor în discuție. Că orasele grecești, cu bogatele lor teritorii rurale făceau parte dintr-o mare uniune constituită mai de multă vreme de către regele pontic, o dovedesc și numeroasele monede de aur, stateri bătute în atelierele de la Histria, Tomis și Callatis cu imaginea lui Mithridates. În ciuda atâtor conflicte armate, de natură să afecteze viața comercială în Marea Neagră, un examen mai detaliat al vehiculării amforelor, ajută la întregirea unui tablou cu numeroase importuri în zonă. La Tomis sunt identificate produse rhodiene, în prima parte a sec. I a.H.; la Histria atestările de produse rhodiene și cniadiene sunt mai numeroase și cu o valoare deosebită. Adăugăm de asemenea și depozitul votiv de amfore de Cos și pamphiliene de la sfârșitul sec. I a.H., descoperit la Aegyssus — sunt 115 amfore întregi și fragmentare între care s-au determinat cinci tipuri și subtipuri. Atât monedele cât și amforele amintite evidențiază o intensitate comercială bună în Marea Neagră în sec. I a.H., și strânse relații cu Mediterana Orientală. Lumea grecească și getică din zonă se dovedea foarte activă.

Nu cunoaștem modul în care au fost supuse cetățile vest-pontice de către *Lucullus Varro*, desprindem însă din unele izvoare literare și epigrafice că prima atacată, *Apollonia*, ar fi opus o dărză rezistentă, pentru care faptă romanii o distrug (Strabon, *Geogr.*, VII, 6, 1; Plinius, *Hist.Nat.*, XXXIV, 59); celelalte, dinspre nord, Messembria (Nessebăr), Odessos (Varna), Dionysopolis (Balcic), Callatis (Mangalia), Tomis (Constanța) și Histria, la care se adaugă, după toate probabilitățile, Parthenopolis (Schitu-Costinești) și Burzianon (Bizone?), toate acestea trec sub ascultarea Romei, care își instalează în incintele lor garnizoanele, în 72/71 a.H. Evenimentele dramatice obligă orasele să-și întrerupă emisiunile monetare în atelierele lor.

S-a admis până nu de multă vreme că Roma și-a asigurat dominația în orasele de pe coasta de vest a Pontului Euxin, în virtutea unor tratate de alianță; că alianțele cu fiecare oras, poate, au drept model un *foedus*, în limba latină, descoperit mai de multă vreme la Callatis, încadrat între anii 72/71 a.H., deci redactat imediat după încetarea ostilităților provocate de către *M. Terentius Varro Lucullus*. Tratatul ar reda o înțelegere între Roma și Callatis în virtutea căreia se stabileau legături prietenești între cele două părți, stipulându-se avantaje și obligații reciproce. Dar, constată cercetătorii mai recent, datarea ar fi fost admisibilă numai în cazul în care încă de pe atunci cetatea doriană a Callatidei s-ar fi bucurat de statutul juridic de oras „liber” și „aliat”. Or, aceste atribute sunt obținute de oras mult mai târziu, în condițiile în care stăpânirea romană s-a impus pentru totdeauna. De aceea, *foedus*-ul se va încadra cronologic în condițiile date de o autoritate romană sigură în această parte de lume, fapt ce se va întâmpla abia începând cu anii 29/27 a.H.

ADRIAN RĂDULESCU

SIMEZA

SONIA

Fără îndoială, SONIA CRISTINA COMAN este un copil dotat. Această a doua sa expoziție personală, organizată sub egida Muzeului de Artă, la Galeria Amfora, o demonstrează. Catalogul expoziției informează publicul asupra înclinațiilor sale către poezie și muzică, dar mai ales asupra palmaresului micutei „artiste”. De acolo aflăm că în 1994, la șase ani, ea deschidea prima sa expoziție personală de acuarelă. În patru ani, câți au trecut de atunci, lucrări semnate de Sonia au participat la peste 14 manifestări expoziționale internaționale organizate în: Italia, India, America, Finlanda, România ș.a., obținând peste tot premii și medalii, nu mai puțin de zece! S-ar putea vorbi de o sensibilitate ieșită din comun, de un prea plin interior care se revarsă, luând forma poeziei și basmului, dar cu precădere a imaginii pictate. Conduasă cu grijă părintească și „caldă severitate” de către un profesor de excepție, care este Viorel Lungu, Sonia cunoaște, la numai 9 ani, că nimic nu se poate împlini fără o muncă perseverentă. Ea își însușește treptat, multe dintre legile secrete, de bază ale artei; cunoaște detalii privind modul de observare a naturii, a punerii în pagină a desenului; știe, deja, cum se contemplă natura, cum se selectează fragmente ale ei, îmbogățite prin această contemplare, cum se transpun datele

realității tridimensionale pe suprafața bidimensională a suportului; cunoaște, înțelege și aplică regulile armoniei și rolul dominantelor cromatice ș.a. Cum s-ar putea înțelege altfel apariția pe simeza a unor armonioase închegări de culoare, sau a unor imagini văzute de sus, cu spectaculoase unghiuri perspective? Ce superbă lecție, asimilată, de înțelegere și însușire a legilor perspectivei se arată a fi peisajele cu case vechi din peninsula!

Sonia este condusă mereu, ca într-o perpetuă joacă, să observe, să înțeleagă și să redea, ceea ce este demn de semnalat, dar îmbogățit de vibrația sa interioară. Și tot profesorului-a strecurat curiozitatea și „dilecta” folosirii unor limbaje și tehnici diferite. În expoziție întâlnim: linogravuri, desene în tuș de China, acuarele sau guașe. Calitatea picturală a acestora din urmă, stăpânirea — fie ea și incipientă — a datelor armoniei ansamblului, o apetență specială pentru culoare, toate se dezvăluie în expoziție, dar mai ales în acele imagini care clamează, parcă, bucuria „descoperirii” lumii din jur: „Marină”, „Peisaj în alb” ș.a. Tonică, încântătoare, expoziția micutei de numai 9 ani, este exemplul unui „joc serios” al unei munci, al unui timp dăruit desenului, al unui optimism contaminant.

FLORICA CRUCERU

Eugen Lozovan

La 3 dec. 1997 s-a stins din viață, în Danemarca, după o lungă și istovitoare boală, Eugen Lozovan, strălucit cărturar în istorie, filologie și arheologie.

S-a născut la 2 mai 1929 în București. Descendent dintr-o familie originară din Lozova (de unde-i vine și numele), jud. Lăpusna (Basarabia), Eugen Lozovan și-a făcut studiile primare la școala „Polizu” din București, iar cele liceale la Colegiul Gh.Lazăr. Cursurile universitare le-a început la București, înscriindu-se la secția de filologie clasică a Facultății de Litere și Filosofie. Paralel cu însușirea limbilor greacă și latină, Eugen Lozovan a frecventat cursurile de romanistică, fiind nelipsit de la orele de franceză, italiană, spaniolă și portugheză. Torturat de ideea eventualei sale prăbușiri morale, în condițiile instaurării comunismului, tânărul student se hotărăște să evadeze din propria lui țară. Și o face în 1950 când se stabilește pentru câțiva ani în Franța. Acolo își desăvârșește instrucția universitară.

La Paris intră în legătură cu marii dascăli din exilul românesc, între care se numărau la acea dată Basil Munteanu, Scarlat Lambrino, Sever Pop, Grig.Nandris, Emil Turdeanu, Mircea Eliade, N.I.Herescu, s.a. La definirea lui științifică au contribuit, între altele, și legăturile strânse pe care le-a avut cu savanți precum J.Carcopino, G.Dumezil, Jules Marouzeau s.a.

În 1957 se mută în Danemarca, unde, pentru început, va ocupa un post de asistent la Institutul de Romanistică al Facultății de Umanistică din Copenhaga. De acum încolo începe ascensiunea lui vertiginosă. Este avansat lector, iar apoi devine profesor plin. Participă la congresele internaționale de lingvistică romanică (și de onomastică) desfășurate în Franța, Spania, Italia, Germania, Olanda etc. Predă cursuri la universitățile din Argentina (Buenos Aires, Bachia Blanca, Rosario), din Statele Unite (Harvard University).

A publicat zeci și zeci de studii rezervate unei foarte diversificate palete, atacând teme ca: romanitatea scythică, vikingii și vlahii în Evul Mediu, alianța lui Cantemir cu Petru cel Mare; paralele epice româno-scandinave; relații româno-scandinave în sec. XIX; onomastica română și balcanică; Byzanțul și romanitatea scythică; Romanii și barbarii la Dunărea Mijlocie, diacronie și geografie lingvistică română; contacte slavo-române etc.etc. În majoritatea lucrărilor sale este vizat spațiul cultural al romanității orientale. În legătură cu aceasta voi sublinia sprijinul dat lui N.I.Herescu pentru a scoate de sub teasc, la Paris, în 1957, volumul *Ovidiana*, cu prilejul împlinirii a 2000 de ani de la nașterea poetului exilat la Tomis. Adaug în grabă că tocmai acest volum i-a înlesnit lui Vintilă Horia definitivarea celebrului său roman *Dumnezeu s-a născut în exil*. De altminteri, Eugen Lozovan a abordat și teme legate direct de Tomis-ul lui Ovidiu, de pildă: „Ovide, agonothète de Tomes”, în *Revue de Etudes Latines*, tom 39, 1961.

Drept încheiere la acest prinos de aducere aminte voi prezenta, în rezumat, un alt studiu al lui Eugen Lozovan, privitor la istoria Tomis-ului din timpul lui Ovidiu. El se intitulează „Ius iniustum chez les Gètes de Tomes selon Ovide” și e publicat în *Revue des Etudes Latines*, 68, Paris, 1991, p. 80-87.

În prima parte a articolului, Eugen Lozovan desfășoară o teză lansată de Scarlat Lambrino, profesor la catedra de Istorie antică a Universității din București, până la instaurarea regimului comunist.

În articolul său „Tomes cité gréco-gète chez Ovide”, în *Ovidiana, Recherches sur Ovide... Paris, 1958. Les Belles Lettres* p. 379-390, Scarlat Lambrino acreditea ideea că, la răscrucea dintre sec. I a Ch. și sec. I. p.Ch., vreme care coincide cu exilul lui Ovidiu la Tomis, orașul era locuit deopotrivă de greci și geți și că aceștia din urmă, proveniți din satele înconjurătoare, se bucurau de un fel de autonomie juridică. Aceasta-i și explicația că adunările geților erau organizate chiar în „agora” cetății și că sedințele se desfășurau potrivit „dreptului” lor ce consta din aprobarea deciziilor prin zângănirea armelor (pentru

această chestiune, vezi și punctul de vedere diferit al lui D.M.Pippidi, în *Parerga*, 1984, p. 189-194).

Scarlat Lambrino aducea în sprijinul afirmațiilor sale următoarele versuri ovidiene: „Et caput et plenas omnes movere pharetras / Et longum Getico murmur in ore fuit” (Pont. IV, 13, 35-36).

Asadar, geții veneau la sedințele lor publice înarmați (pharetra-ae = tolbă de săgeți), după cum și germanii veneau tot înarmați în adunările lor. În acest loc, Scarlat Lambrino se bazează pe un text din Tacit (Germ. XI). În fine, același Scarlat Lambrino invoca și un pasaj din Tit. Liviu, din care rezultă limpede că obiceiul zângănirii armelor în adunări era practicat și de celti.

De aici încolo urmează contribuția lui Eugen Lozovan. În articolul „Tomes cité gréco-gète...” semnalează și el o stare privind obiceiul zângănirii armelor în semn de aprobare a deciziilor luate în adunări. Este vorba despre o informație a lui Dion Chrysostomul (Borysthenes, XXXV, 16) referitoare la olbiopolitani din anul 95 p.Ch. Eugen Lozovan reactualizează stiriile despre această cutumă, documentată în Anglia (Yorkshire) sub numele de *Wapentakes*, ceea ce ar fi tot una cu danezul Vapnatak (zgomotul produs de zângănitul armelor).

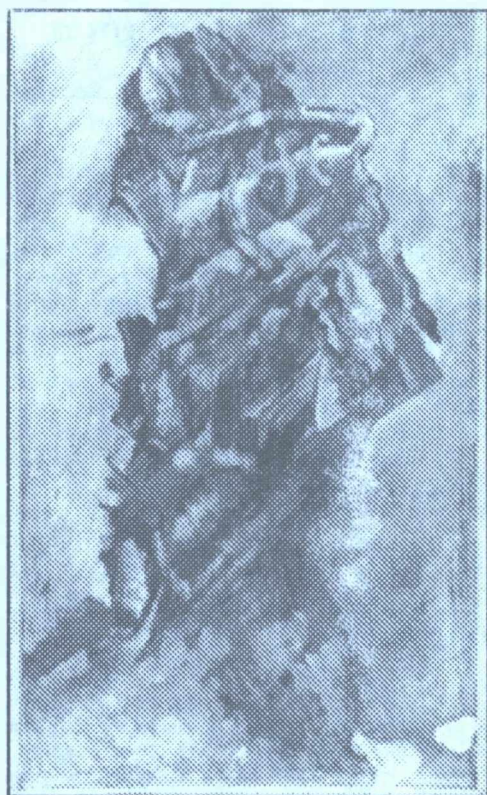
Odată stabilit că „barbarii tomitani”, adică geții, se foloseau de obiceiul indo-european al zângănirii de arme, ca semn al aprobării hotărârilor luate în plenul forum-ului, mai rămâne de identificat statutul juridic al geților din metropola scythică, metropolă în care viața comunităților grecești s-a desfășurat până târziu, către sec. III, p.Ch., după tipicul milesienilor.

Din Ovidiu (Tristia, V, 10, 29-30) aflăm că „barbarii” locuiau amestecați cu grecii și că ocupau cea mai mare parte a locuințelor. Și tot din Ovidiu (Tristia, V, 7, 14) aflăm cum că nici o clauză nu împiedica acel „du-te vino” al „barbarilor călăreți” (adică al geților) de pe ulițele orasului. Astfel prezentându-se lucrurile, de la sine înțeles că alogenii din Tomis nu erau supuși legilor elenice și că, dimpotrivă, ei își aveau propria lor „viață” juridică, subordonată, la urma urmei, numai forței.

Rezumând studiul lui Eugen Lozovan prin care se încearcă dovedirea obiceiului, indo-european, a participării geților la adunări cu armele în mână, mă întreb dacă nu cumva această practică nu este proprie numai geților din Dobrogea; ei o vor fi împrumutat de la celtii de dinaintea vremurilor lui Burebista, de la acei celti care au dat nume ca: Durostorum, Arrubium, Noviodunum, unor localități din Dobrogea!

Am evidențiat aici numai un crâmpci din imensa creație a lui Eugen Lozovan, privitoare la istoria spațiului nostru geografic. Cu nădejdea de a stârni, poate, interesul vreunui tânăr cercetător spre a publica fie numai și lista lucrărilor acestui mare savant.

PETRE DIACONU

• Cornel Adi — „Babel”

Acad. MIHAI C.BĂCESCU LA 90 DE ANI

Profesorul Mihai C. Băcescu — membru al Academiei Române, una dintre remarcabilele personalități științifice românești în domeniul biologiei în general, al oceanografiei biologice și al muzeologiei în special, împlinește anul acesta venerabila vârstă de 90 de ani. Ilustrul savant, continuator al marilor înaintași Emil Racoviță, Grigore Antipa și Ioan Borcea, s-a impus cu autoritate în ultima jumătate de secol, în comunitatea științifică internațională, printr-o operă originală vastă, grație unei neobosite activități pe teren, în preajma apelor țării sau în expedițiile pe mările și oceanele lumii, în laborator, la catedră sau în muzeele de știință ale naturii. Este socotit creatorul școlii românești de oceanologie modernă, mulți din elevii săi devenind personalități remarcabile ale științelor biologice, unii continuându-și activitatea la Universitatea „Ovidius” Constanța, la Muzeul de Istorie Naturală „Grigore Antipa” din București sau la alte instituții academice de cercetare și învățământ din țară și străinătate.

La Constanța, profesorul Mihai Băcescu a înființat și a condus direct aproape 15 ani laboratorul de oceanologie creat în cadrul Academiei Române. Aici, grație inițiativei și perseverenței profesorului Băcescu, se fac primele evaluări ale capacității productive a ecosistemelor sectorului românesc al Mării Negre, prin adâncite studii ecologice și de răspândire cantitativă a florei și faunei, mai ales a lumii mărunde de pe fundul mării — a microbentosului, total neglijat mai înainte. După 1954, sub egida Academiei Române, colective de tineri cercetători de la Institutul de Biologie și de la Institutul de Cercetări Piscicole al României sub conducerea directă a doctorului Mihai Băcescu, efectuează studii complexe atât de oceanografie fizică, chimică, de geologie marină, cât și de oceanografie biologică, de ecologie marină. Să reamintim câteva dintre principalele rezultate obținute:

- Cunoașterea biodiversității Mării Negre, cu adevărate premii la noi prin studierea multor grupe de organisme: microfite planctonice și bentale, ciliate, nematode, nemertieni, polichete, copepode, amfipode, spongieri, moluște etc.;

- Cunoașterea factorilor fizico-chimici de pe litoralul românesc;

- Caracterizarea calitativă și răspândirea cantitativă a comunităților de organisme planctonice și bentale;

- Dinamica populațiilor și cunoașterea productivității biologice pe platforma continentală românească;

- Evaluarea potențialului bioproductiv utilizabil în sectorul românesc al Mării Negre.

Sunt numai câteva rezultate, luate la întâmplare, care însă au arătat, prin zecile de lucrări publicate de fiecare cercetător, prin seria de volume „Ecologie Marină” apărute la Editura Academiei, prin zecile de comunicări prezentate la reuniuni științifice de prestigiu — la Comisia Mediteranei mai ales — și prin multe alte dovezi că oceanologia românească la începutul anilor '70 se afirma în lume ca o puternică și serioasă școală de cercetare. Toate acestea erau în întregime opera profesorului Mihai Băcescu și a școlii sale, savantul fiind recunoscut de comunitatea științifică europeană ca unul dintre cei mai străluciți oceanografi contemporani. Mihai Băcescu a demonstrat că fertilitatea în știință este realizată numai când maestrul își formează discipoli. Și numai atunci este asigurată perenitatea operei sale.

Specialist de talie internațională în crustacei și pești, descrie aproape 350 de specii noi pentru știință, din Atlantic, Pacific, Indian, Marea Roșie și din câte alte mări. Este autor a peste 400 de cărți și lucrări științifice publicate în țară și străinătate, între care 3 volume din seria „Fauna României” editate de Academia Română, 2 volume de folclor zoologic, lucrări de popularizare, inițiază și elaborează primele 5 volume din seria monografică „Ecologie Marină” menționate mai sus; ca specialist numărul unu în lume în grupul crustaceelor Cumacei publică la prestigioase edituri în Olanda vasta lucrare „Catalogul mondial al Cumaceilor”, iar în Franța volumul monografic „Cumacea”, în cadrul monumentalei opere coordonată de vestitul P.-P. Grassé — „Tratat de zoologie, anatomie sistematică, biologie”.

Profesorul Mihai Băcescu, de peste 50 de ani se bucură de o largă stimă și recunoaștere internațională, pentru faptul de a fi dat avânt nu

numai oceanologiei naționale, dar și pentru acela de a fi contribuit la îmbogățirea patrimoniului științei universale; este membru al multor societăți științifice de prestigiu de peste hotare: Societatea zoologică a Franței, Societatea de biogeografie din Paris, Societatea internațională de limnologie, Asociația internațională de limnologie pentru studiul Dunării (fondator al acestei asociații împreună cu un hidrobiolog austriac și un hidrobiolog ceh), Academia de științe „Liguria” din Bologna, Societatea „Senckenbergiana” din Frankfurt pe Main (creată de Goethe), Societatea de hidrobiologie a Academiei de Științe a Federației Ruse, Comisia Internațională pentru Explorarea Științifică a Mării Mediterane (CIESM), Comitetul de Perfecționare al Institutului Oceanografic din Paris, Academia de Științe din New York, Institutul de Științe Naturale din Quito, Ecuador, etc. Recunoașterea activității științifice se reflectă prin alegerea de-a lungul anilor a dr. Mihai Băcescu în numeroase organisme științifice internaționale: membru în Consiliul Internațional al Muzeelor (ICOM) și președinte al Comitetului Muzeelor de Științe Naturale al acestui consiliu, președinte în două legislaturi și apoi vicepreședinte al Comitetului de Bentos din Comisia Internațională pentru Explorarea Mediteranei, membru pe viață al Comitetului de Perfecționare al Institutului Oceanografic din Paris, reprezentantul României la Comisia Oceanologică Interguvernamentală a UNESCO etc.

De asemenea, a fost distins cu premii, ordine și medalii românești sau străine printre care menționăm: medalia „Prince Albert I” de Monaco — premiul Manley-Bendall, premiul „Tregouboff”, premiile Academiei Române pe anii 1947 și 1957. Este prezent în „Who's who in Science in Europe”, „The International Directory of Distinguished Leadership”, „American Biographical Institute”, „Dictionary of International Biography”, „European Biographical Directory”.

Care sunt oare principalele repere ale vieții și activității acestui neobosit cercetător, ce continuă să muncească, să scrie, cu aceeași ardentă pasiune, deși se află la vârsta la care alții consideră că opera lor este de mult definitivă, misiunea lor fiind încheiată, și deci trebuie să se retragă pentru o binemeritată odihnă?

Mihai Băcescu s-a născut la 28 martie 1908 pe pământul Moldovei. A văzut lumina zilei într-o casă modestă din Broșteni — Suceava. Se pare că Bistrița, cu susurul undelor sale zgloabii neîncătușate, i-a fost bună ursitoare.

„Petrecându-mi mai tot timpul prin preajma apelor și simțindu-le dorul, departe fiind de ele, am început să le iubesc, să doresc a le descoperi tainele ascunse sub luciul lor de cristal” ni se destăinuie Mihai Băcescu într-o minunată carte a sa adresată tuturor vârstelor, o carte atât de semnificativ intitulată „Chemarea apelor”.

Drumul formării sale prin muncă și învățătură trece prin Fălțiceni — școala primară, Chișinău — liceul internat și lăsi — universitatea, ca student eminent și preparator la catedra de zoologie a prof. Ioan Borcea, licențiat în științe naturale, apoi asistent și șef de lucrări la Catedra de Morfologie a Facultății de Științe naturale, la prof. Paul Bujor.

În anii frumoși ai studenției, chemarea apelor îl mână spre marea cea mare și grație zoologului pasionat, îndrăgostit de oceanologie, ctitor al primei stațiuni de cercetări marine din țară, prof. Ioan Borcea, descoperă fascinat Marea Neagră, „întindere nesfârșită de nebănuită frumusețe, în fața căreia m-am legat să-i cercuez viața” așa cum va mărturisi mai târziu marele oceanolog.

În 1938 Mihai Băcescu susține teza sa de doctorat despre Mysidele apelor românești, crustacei măruntice au un deosebit rol în troficul populațiilor animale acvatice. Lucrarea, care

Prof.dr. MARIAN TRAIAN GOMOIU
Membru corespondent al Academiei

continuare în pag. 14

Labirint

• Remarcabil numărul 7 al revistei **Luceafărul**, dedicat literaturii de sertar și propunând o veritabilă cronică a cenzurii românești, cu mărturii, interviuri, opinii și considerații pe marginea temei, semnate Mircea Zăciu, Stelian Tănase, Florenta Albu, Marius Tupan, Gheorghe Grigurcu, Ioan Buduca, Dan Stanca și mulți alții. Pagina dedicată istoriei ilustrate a literaturii române, alături, într-un tablou „de epocă”, chipurile unor vigilenți ideologi, nomenclaturisti și cenzori ai vremurilor de tristă amintire.

• Tot mai putine lucruri de citit cu fiecare număr al **Contemporan-ului** — **Ideea europeană**. Deși ne-a obișnuit deja cu academismul său din ce în ce mai pregnant (găzduind periodic cearșafuri de analize și eseuri însoțite de bogate note de subsol) numărul 1-2 ne întâmpină de data asta, de pe prima pagină, cu un fragment de roman polițist (nu chiar atât de rău scris, dar pus acolo ca nuca în perete). Oricum, după ce ne delectăm cu avatarurile unui killer plătit să elimine un redutabil proxenet, ne putem întoarce la câte o cronică literară lipsită de nerv și mai ales de concizie, în care autoarea face, pe vreo două pagini de revistă, îndelungi divagații moral-filozofice, sau la vreo eseu de aceeași dimensiuni, tratând savant despre europenism sau despre tradițiile populare la români.

• În ultimul număr al **Observator-ului** münchenez, Radu Bărbulescu ne amintește că anul acesta, pe 27 martie, se împlinesc opt decenii de la desăvârșirea Unirii celei mari și revenirea Basarabiei în granițele firești — o aniversare cu gust amar. De același autor, dar în altă ordine de idei, putem citi o interesantă analiză a situației Germaniei de după reunificarea din '89, o țară unde s-a destrămat încet-încet mitul cornului abundentei, înlocuit tot mai pregnant cu efectele crizei economice, ale tensiunilor sociale, extremismului sau xenofobiei.

• Suplimentul **Vineri** al revistei „Dilema” este dedicat, în mare parte, culturii „de masă”, benzilor desenate, spot-urilor publicitare, graficii și tipologiei desenului animat postmodern, care oferă o plăcută senzație de „delectare haotică” (Ion Manolescu). Pagina realizată de Ioana Pârvolescu, cu al său „HoroScop critic”, sperăm să rămână doar în contextul acestui număr cu note ușor ludice, căci ideea de a lega fiecare zodie de câte o carte nu pare grozav de inspirată.

• În interviul acordat lui Sergiu Adam (**Ateneu** nr. 1), Daniel Dimitriu mărturisește că, dintre calitățile unui om, el apreciază cel mai mult sărăcia. „Săracul poate fi neputincios, nenorocos, leneș, nepriceput, dar defecte monstruoase nu are”. Să ne bucurăm așadar: trăim într-o lume aproape perfectă.

• Tot despre sărăcie și-n editorialul **Familiei** (nr. 2), unde Tiberiu Ciorba (care se laudă că i-a returnat primul ministru compensația de 15000 de lei pentru pâine, într-un plic „de la Ciorba pentru Ciorba”) se arată îngrijorat — ca noi toți, de altfel — de pauperizarea irevocabilă a clasei culturale românești.

• Revista 22 (nr. 10) acordă un spațiu generos, un adevărat „dosar”, Târgului de Carte de la Leipzig, unde, anul acesta, invitat de onoare este România. Toate bune și frumoase, dar de ce oare participanții români sunt, în covârșitoare majoritate, numai bucareșteni? Comunismul a căzut cam de mulțor, dar la noi soarele tot de la București răsare.

ARIADNA

In memoriam VALENTIN SERBU

Nevoia de neuitare a tulcenilor, la patru ani de la despărțirea de scriitorul Valentin Serbu, s-a materializat de curând, prin trăinicia marmorei și a bronzului, în dezvelirea unei plăci comemorative montată la intrarea blocului A.6 de pe strada Corneliu Gavriloș nr. 172, unde autorul și-a petrecut ultimii 25 de ani de viață.

Alături de mesajele rostite din partea prefecturii, Inspectoratului județean pentru cultură și Asociației culturale pentru tineret „Orfeu” (al cărui președinte de onoare a fost prozatorul), gândurile transmise de scriitorii Mircea Dinescu și Constantin Novac (redactor șef al revistei „Tomis”) au înobilat un act de cultură, ca semn al recunoașterii valorii artistice și morale a unei adevărate personalități.

Inscripția comemorativă, îngemănând memoria celui dispărut, reprezintă și o dovadă a speranței societății civile de a intra, cât mai curând, într-o benefică normalitate.

OLIMPIU VLADIMIROV

Calendar dobrogean Martie

1.03.1951 — S-a născut Doina Jela, eseist, ziarist
4.03.1875 — S-a născut N. Ionescu-Johnson, memorialist
5.03.1904 — S-a născut Haig Acterian, poet, critic de teatru (m. 08.1943)
7.03.1916 — S-a născut Vasile Culică, poet (m. 9.05.1980)
8.03.1910 — S-a născut Dumitru Olariu, poet (m. 5.10.1942)
8.03.1935 — S-a născut Arthur Porumboiu, poet, publicist
9.03.1944 — A murit Grigore Antipa, om de știință (n. 1867)
13.03.1937 — S-a născut Altai Kerim, prozator
13.03.1937 — S-a născut Hristu Limona,

Într-o bună zi am auzit că Ghiocel s-a căsătorit cu președintele Tribunalului Medgidia, Stoicu F. Ionel. Mi se părea că sunt o pereche nepotrivită. Cred că prin 1962 au fost mutați la Constanța, Stoicu F. Ionel ca judecător la tribunalul regional, iar Didina la tribunalul orășenesc.

Mă întâlneam destul de des cu Ghiocel, care născuse o fetiță, cu care se mândrea. De regulă îmi vorbea despre fetiță, care o obseda. Mă bucuram că prietena și colega mea și-a găsit împlinirea, satisfacția deplină ca mamă.

Pe la sfârșitul anului 1962, un trăsnet a lovit Justiția constănțeană. Judecătorul Stoicu F. Ionel a fost scos din sedinta de judecată a Tribunalului regional Constanța și arestat de către procurorul Theodor Georgescu de la Biroul de anchete speciale a Procuraturii Generale. Si anchetatorul Georgescu și judecătorul arestat Stoicu, erau din Călărași și este exclus să nu se fi cunoscut. Era normal ca procurorul Georgescu să se fi abținut să aresteze și să cerceteze un cunoscut, cu care era și din aceeași localitate. Dar în acea vreme situația era anormală.

Când Stoicu a fost arestat, procurorul Georgescu a fost însoțit de Popovici Dumitru, procurorul șef al Procuraturii regionale Constanța și de Istrati Andrei, președintele Tribunalului regional Constanța.

Pe Theodor Georgescu îl cunosteam relativ bine. Era prieten cu colegul meu Costică Sandu și de câte ori venea în birou la noi, povestea multe lucruri care constituiau secrete ale Biroului de anchete speciale din Procuratura Generală. Atât Costică

dramaturg

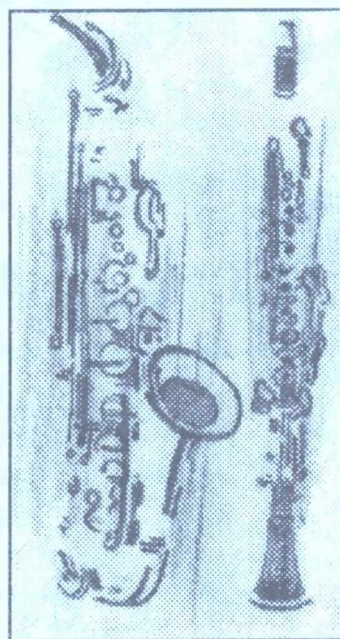
13.03.1952 — S-a născut Florin Șlapac, prozator
15.03.1936 — S-a născut Ion Faier, poet, publicist
20.03.431.Hr. — S-a născut Ovidius Publius Naso, poet
20.03.1898 — S-a născut Aram Frenkian, filolog, filozof (m. 10.11.1964)
23.03.1929 — S-a născut Ion Mătăsăreanu, pictor
24.03.1921 — S-a născut Traian Coșovei, poet, prozator (m. 16.07.1993)
25.03.1890 — S-a născut Panait Papazissu, poet (m. 13.02.1939)
26.03.1913 — A murit Panait Cerna, poet (n. 25.09.1881)
28.03.1934 — S-a născut Mihai Caranfil, prozator

GELU CULICEA

viața filialei

• În cadrul întâlnirii de lucru de la începutul acestei luni, Consiliul Uniunii Scriitorilor a validat dosarele de primire a unor noi membri. Astfel, la propunerea Filialei „Dobrogea” a U.S. au primit calitate de membru al Uniunii Scriitorilor din România — istoricul literar și poetul **Enache Puiu** (Stefan Careja), profesor al Universității „Ovidius” din Constanța, eseistul **Nicolae Rotund**, lector al Universității „Ovidius” din Constanța, prozatorul **Dan Persa**, redactor al Revistei „Tomis” și poeta **Emilia Dabu** din Mangalia.

• Sâmbătă 21 martie, scriitorii Constantin Novac, Nicolae Motoc, Ovidiu Dunăreanu, Dan Persa, Nicolae Rotund, Sorin Roșca, Nicolae Necula, Emilia Dabu au participat, la Casa de Cultură din orașul Mangalia, la o întâlnire cu cititorii. Cu acest prilej a avut loc un dialog despre condiția scriitorului contemporan și lansarea romanelor: *Dignidad* de Nicolae Motoc și *Vestitorul* de Dan Persa.

• Cornel Adi — „Instrumente”

JUSTIȚIE ȘI INJUSTIȚII

Ghiocel (II)

Sandu, cât și Theodor Georgescu erau dintre puținii magistrați de dinainte de război, scăpați de epură. Mă surprindea faptul că discutau în prezenta mea, mai ales că făceam parte din altă generație, iar pentru Theodor Georgescu eram un necunoscut. Probabil că Sandu Costică l-a spus că suntem apropiați și că nu voi divulga ceea ce aud.

Stoicu era acuzat de luare de mită. Știind că își petrecea o mare parte din timp prin restaurante, am crezut atât eu, cât și ceilalți colegi că a comis infracțiunea pentru care a fost arestat.

Mă bizuiam și pe faptul că procurorul Georgescu Theodor care l-a arestat, era un om echilibrat și obiectiv.

Într-o noapte, la începutul anului 1963, nemaiputând suporta situația în care se afla, părăsită de prieteni și izolată de colegi, Didina a tăiat venele de la mâinile fetei, apoi și-a tăiat propriile vene și au murit amândouă.

Peste vreo doi ani, Stoicu F. Ionel a fost pus în libertate, în sarcina sa neputându-i-se reține nici o vină. Si a fost cercetat de mesterii de la Biroul de anchetă specială din Procuratura Generală, ajutați de miliție și securitate. Omul era nevinovat. Se

O bibliotecă modernă

În cadrul programelor culturale promovate de Consiliul Britanic în România, vizând predarea și utilizarea limbii engleze, transmiterea experienței acumulate în tehnologie și învățământ, modernizarea structurilor administrative, libera circulație a informației, un rol important a fost acordat rețelei de biblioteci. În decurs de câțiva ani au fost înființate biblioteci britanice la Timișoara, Iași, Cluj, Sibiu și Constanța. Centrul de coordonare al acestora este Biblioteca Britanică din București (director coordonator Gabriela Massaci) care asigură catalogarea centralizată a colecțiilor, instruirea periodică a personalului, soluționarea cererilor preluate de la cititori.

Biblioteca Britanică din Constanța (cu sediul în Bulevardul Ferdinand nr. 7 bis) a fost inaugurată pe 26 martie și deschisă pentru public pe 27 martie 1996, în baza Protocolului încheiat între Biblioteca Britanică din București și Biblioteca județeană Constanța, cu avizul forurilor ierarhice locale.

Consiliul Britanic a oferit fondul de documente și echipamentul adecvat. La dispoziția publicului se află peste 4500 unități bibliografice (cărți, reviste, ziare, casete video). De mare interes în rândul cititorilor se bucură seturile pentru învățarea limbii engleze, cu o tematică foarte variată (literatură, telefonie, activitate bancară, turism, operațiuni de secretariat, medicină, calculatoare, ecologie ș.a.).

În schimbul unei taxe modeste cititorii obțin o legitimație care le permite să împrumute documente de bibliotecă și să solicite informații din toate bibliotecile britanice deschise în România.

La sediul Bibliotecii constănțene pot consulta lucrări de referință, pot citi publicații britanice importante: *Financial Times*, *Times*, *New Scientist*, *The Economist*. Deosebit de interesantă pentru cititorii români este revista *Business Central Europe*. Alți specialiști de marcă fac analize comparative, evaluări de perspectivă în fostele țări comuniste, aduc critici argumentate privind mersul reformei economice.

Statisticile întocmite la încheierea celui de al doilea an de activitate a Bibliotecii Britanice Constanța confirmă interesul constant al beneficiarilor. În acest interval s-au înscris 2525 cititori care au împrumutat cca 65.000 cărți și publicații.

În septembrie 1997 Consiliul Britanic a realizat automatizarea completă a serviciilor de bibliotecă, instalând patru calculatoare, o imprimantă și postă electronică precum și un soft conceput special pentru biblioteci denumit *Alice for Windows*. Sistemul informează prompt personalul bibliotecii privind termenele de restituire a publicațiilor, întârzieri, penalizări, data expirării legitimației.

Cititorii au acces la un calculator în modulul *Inquiry* pentru a-și căuta singuri informațiile, ecranul OPAC fiind conceput cu manevre simple și clare. Dispozitivul de etalare prezintă înregistrarea detaliată a documentului, asemănătoare unei fișe din catalogul tradițional. La un alt calculator pot consulta pe CD-ROM enciclopedia universală *Encarta* sau își pot alege și comanda cărți editate în Marea Britanie, înregistrate pe CD-ROM-ul *Bookfind*.

Universul electronic al Bibliotecii Britanice se va lărgi până la sfârșitul acestui an prin conectarea la Internet.

S. M.

spunea că Stoicu fiind slobod la gură, ar fi deranjat anumite urechi sensibile și vigilente, care ar fi vrut să-l pună la popreală. Se obișnuia în epocă. Dar în 1964 au fost eliberați deținuții politici și începuse o perioadă de dezghet. Si Stoicu F. Ionel a profitat de noua conjunctură.

Am auzit că cei care l-au arestat s-au străduit din răsuferință să-i rețină lui Stoicu o faptă penală oricât de mică. Dar nu au reușit. Dumitrescu N. Vasile, fost Procuror șef al Procuraturii Raionale Medgidia, și el călărășean, mi-a povestit că Theodor Georgescu i-ar fi cerut disperat: „Vasile, jură-te pe sufletul lui Haralambie că nu știi nimic despre vreo infracțiune comisă de Stoicu! Si Dumitrescu N. Vasile s-a jurat pe sufletul lui Haralambie. Tatăl lui Dumitrescu se numea Haralambie și a fost aprod la Tribunalul Călărași, unde înainte de război Theodor Georgescu a funcționat ca judecător de instrucție.

Casa o dregă Ministerul Justiției l-a numit pe Stoicu, după eliberarea din arest, șeful Notariatului de Stat Județean Călărași, unde a lucrat până la pensionare. A murit înainte de 1989.

Mă târziu, aveam să aflu de la cei care l-au cunoscut în intimitate, că Stoicu F. Ionel era nu numai un magistrat corect, dar și un om sensibil, care avea un cult al prieteniei și colegialității.

Sensibila ființă care a fost Ghiocel, ar fi meritat o altă soartă.

TITUS RUSU

*) Din volumul *Confesiunile unui magistrat imperfect* în curs de elaborare

Erau zile când îl întâlneai, altele când nu-l întâlneai. Se ivea peneasteptate, proferând amenințări pe strada principală, apoi pleca. Nu puneai întrebări. Nimeni nu i se adresa lui Fearless. Doar îți abătea privirea dacă se întâmpla să dai peste el și râdeai când nu era de față. În spatele lui. Asta făceau.

Fearless era un ins foarte scund, într-o haină soioasă de gabardină, croită pentru cineva mult mai voluminos. Mansetele gri-verzui cădeau peste pumnii lui în permanentă înclestați, astfel că vedeai doar un rând de articulații galbene, asemenea unor dinți pătați. Unul din pumni căra o geantă neagră din pânză cerată, cu tighel neadecvat. Avea un picior fals, astfel că la fiecare pas geanta suna ca un robinet ruginit, ritmic, ca bătaia inimii. Purta o bonetă înșelător de veselă, ca Paw Broon, alunecându-i peste gâtul roșu, aspru, sub care bănuiai o tunsoare scurtă. Dar nu trebuia să crezi că mergea cu regularitate la frizer, așteptând cuminte la rând; oricum nu te puteai pronunța pentru că nu-l vedeai niciodată fără bonetă. Și purta ochelarii aceia înfiorători, una din lentile lipită cu leucoplast. Adesea ochii aveau o căutătură piezisă, dar nu aveai timp să te convingi. Fearless nu permitea.

Se acreditase ideea că era un vagabond. Mulți îl numeau astfel pentru că purta mereu aceleasi haine și era nespălat, dar vagabond nu era. Avea propria lui casă, orientată spre țarm. Broasca de lausă avea cercuri de murdărie de la degete iar perdelele erau întotdeauna trase. Putea fi văzut orbecând la usa de la intrare, uitându-se suspicios peste umăr în timp ce forta cheia în broască. Pe trepte erau mai tot timpul farfurii nespălate. Într-o zi, dintr-o dată, din casa învecinată îi gătea mâncarea și i-o lăsa lângă ușă, pentru că el nu răspundea. Uneori lua mâncarea, alteori nu. Depindea de dispoziție. Avea iarbă în curte, pe care o cosea Consiliul, și cultiva narcise galbene — nu era un vagabond. Gura îi era spursată, era violent, neîngrijit, dar nu vagabond.

Fearless trăia cu certitudine într-o permanentă stare de agitație furioasă. Cu deosebire furios devenea când era privit în față. El numea asta a lua pe cineva peste picior și nu permitea nimănui nici să-i treacă prin gând așa ceva. Era regula vieții lui și se străduia îndelung ca toată lumea să o afle. Tuna și fulgera în sus și în jos pe strada principală; spiona fețele pe care s-ar putea citi gândul nepermis; te putea opri,

Fearless

de JANICE GALLOWAY

teapăn, strigând „cine ești tu că-ți permiți să mă iei peste picior”, și era gata de atac. Uneori chiar ataca; depindea de dispoziție. Tienu-țirămânea decât să alungi acel gând sau să-l ajustezi la situația dată; să băgui o scuză. Asta se aștepta de la tine. Mulți se abăteau din drumul lor, pentru a evita posibila privire piezisă sau porunca *nu mă privi așa*, când auzeau poc, troc, troc, poc de-a lungul străzii. Aerul devenea dintr-o dată greu, primejdios de linistit, când el se oprea chestionând un spate suspect, reîntărindu-și legea.

Când avea o zi proastă putea ataca la întâmplare pe oricine, consolidându-și astfel statutul de inatacabil. Pentru orice eventualitate. Niciodată nu puteai fi sigur. Circula chiar o poveste despre un câine vagabond care nu-și coborâse destul de repede privirea și Fearless — ha! îi răsucise gâtul. Poate era doar o poveste. Oricum, verosimilă. Și amuzantă, așa se aștepta de la tines-o consideri. Înșuși numele lui — *Fearless* — trebuia să sugereze umor. Mamele obisnuiau să-și sperie seara copiii neastâmpărați cu bau-bau-ul „vine Fearless”, ori să-i dojenească cu gravitate: „O să ajungeți ca Fearless”. Copiii îl maimuțeau mergând cocosați, privind crucis și târându-și un picior. Ca Richard al III-lea. „Păzea, Omul Negru”. Și bărbații? Aici trebuie să fii mai atentă. Aparțineam unui lumii de femei și copii, doar pe aceasta puteai conta; n-am avut acces la gândurile bărbaților, mărturisite la curse, la frizer, în cârciumi. Poate că spuneau acolo lucruri pe care cu greu mi le puteam imagina. Poate că unii îl socoteau pe Fearless un biet suflet năpăstuit, care se înrăise pentru că îl părăsise nevasta. Romantisme. Sau îl considerau o glumă, o caricatură. Nu știu. Dar știu că n-am văzut niciodată pe vreunul dintre ei să-l pună la punct când începea să urle și să amenințe. Îmi amintesc reacțiile femeilor. Îi lăsa pe treptele de la intrare alimente și sticle, pentru care el dădea bani. Când trecea prin fața casei lor, clătinau din cap, își coborau precipitat privirea, împingându-și copiii la

spate. Nu-mi amintesc de vreun gest de-al bărbaților. Nu-i afecta câtusi de puțin agresivitatea lui Fearless. Era lăsat de capul lui. Era de la sine înțeles că el avea dreptul să amenințe cu pumnii, să scuie, să înjure până te asurzea. Doamne, unii păreau chiar că admiră mica lui tragedie de bețivan, socotindu-l un fel de erou local, un tip. „Fearless e un tip” și zâmbeau cu înțelegere. Și polițistii îl tratau la fel. Chiar și unele femei ce se credeau deasupra gloatei îl tratau ca pe un copil mare. Trebuia să-ți amintești că l-a lăsat nevasta și să-i scuizi, de parcă era vina noastră. Trebuia să-i înghiți orice mojiție. Era ceva neplăcut, dar inevitabil: grosolana, ușuratică bărbăție a Legendelor de pe Coasta de Vest. Nu era loial să dețesti primitiva, îndărătnica mentalitate a locului. Așa că trebuia să taci și să-ți cobori privirea.

Mi-e greu și acum să admit. Nu găsesc cuvintele. Nu le găseam cu siguranță nici atunci când eram de-o schioapă și Fearless trăia, și mă îngrozea violența comportării lui. De ciudă îi dădea un picior în fund doar în gând, de sub pulpana mamei, când îl vedeai apropiindu-se și amenințând, ocupând toată strada principală. Eram bolnavă de furie și neputință. Nu puteam să accept că era lăsat să întineze totul cu înjurăturile lui. Nu înțelegeam de ce adulții ignorau toate astea. Până într-o zi, când s-a oprit în spatele mamei mele să se chiorască și să intimideze.

Tocmai ne uitam într-o vitrină. Eu îmi țineam mâna înmănușată în mâna mamei. Vitrina era plină de seminee. Fearless luase în stăpânire strada. Se apropia de noi bălăbănindu-și geanta neagră, întorcându-se din când în când, cu siretenie, pentru a surprinde vreo privire nepermisă. Urla tot mai tare pe măsură ce distanța dintre el și noi se micșora. Noi am încremenit, privind fix vitrina. Era puțin probabil că pe mama o mai interesau semineele. Știa însă că asta trebuia să facă și mă înghițea și pe mine să fac la fel, sperând că Fearless ne va lăsa în pace. Dar Fearless s-a apropiat și mai mult. I-am văzut fața reflectată în geam:

însălmântător de mare, cu boneta pe cap și ochelarii lipiți cu leucoplast. S-a protăpît agresiv în spatele nostru. Ne-a studiat un timp spatele, cu expresie indecisă. Ce puneam noi la cale, acolo, o femeie și un copil cu pâlărită de spiridus? Ce-l putea întărâta într-atât? Totuși ceva îl întărâta, pentru că s-a tot chiorât și s-a chiorât, așteptând parcă o provocare. Mă treceau sudori reci, eram bolnavă de indignare și am înțeles că venise rândul nostru, venise ziua noastră cu Fearless. Am închis ochii. Gura mare, neagră, a proferat cuvinte grele, al căror sens nu mi-era pe de-a-ntregul lămurit, dar le simteam în ceafă presiunea. Erau cuvinte urâte, asta era clar și știam că erau adresate mamei mele. M-am întors și l-am privit. Un reflex care sfida rațiunea. Îl priveam necrutător, cu fața arzându-mi de furie. Nu mă puteam opri. L-am văzut fixându-mă perplex, cu ochii aceia de sticlă. Atăcut. Abia atunci am devenit constientă că-l înfruntam pe Fearless.

S-a scurs o lungă secundă de panică, apoi judecata mi-a scăpat de sub control. N-am mai văzut decât scânteierea albă a șosetei ce iese din gheata cu care loveam în nestire. Îi izbeam ritmic fluierul piciorului și glezna. Cred că durerea resimțită de mine era mai mare decât a lui; detaliile mi-au rămas confuze. Eroismul acestei isprăvini a fost pe măsura înrâncenării mele, nu cum as fi dorit. Pentru că Fearless a luat-o din loc, sontâc, sontâc, tulburat, pipăindu-și din mers glezna lovită și îngăimând ceva despre libertate și despre drepturi. Asta nu-mi amintesc. Mama mă zgâlțâia, implorându-mă să-mi vin în fire, cita ceva — o zicală despre înțelepciune — mă prevenea să nu mai fac nimic așa ceva dacă vreau să nu fiu strânsă de gât.

Toate astea s-au petrecut demult. Mama a murit, și, mai mult ca sigur și Fearless. Dar aud și acum acel mers lărsit, aud sudalmele scrâsnite printre dinți, înăd cum ocupă spațiul, cum năvălește violent în stațiile de autobuz în care se întâmplă să fii singură.

Și încă mai văd bărbați zâmbind nepăsători și ignorând faptele și neridicând un deget. Consideră că nu e cazul. Nu e bătaia lor. Dar a noastră a fost și mai este.

O aud și pe mama și avertismentul ei e viu în memorie. Dar nici acum nu-i pot urma sfatul.

Frustrarea a rămas intactă și lovesc cu încăpățănare.

Traducere din limba engleză de
STELA MOTOC

(din vol. „Blood”, London, Minerva, 1995)

RAYMOND FARINA

(poet de limbă franceză, traducător din spaniolă, portugheză și italiană, născut în 1940 în Maroc, locuind în prezent în St. Denis, insulele Réunion)

Când dimineata își pune cocosii
pe cântal
eu îmi deretic calm prin vechile
simboluri
Egiptul unei nopți, enigma unui
secol.

Oare pe mine mă cheamă
această desteptare?

Pe cine asteaptă hainele și
masca?

Noaptea le-a fost subiectul sau
decorul?

N-am fost și eu doar tema unui vis
Zădărnire omenească de întuneric
cruț

sau inima-ncarnând, într-o emoție
scurtă.

Ochii mei privesc
un alt fel de cer

Care nu-i
de-aici
de colo

Nu e cerul
dinaintea privirii
Nici măcar un cer
dinaintea cerului

E doar cel
pe care l-a dorit
rândunica

Cel unde
dormea mântuirea
și unde umblau

fantoma-ntepenită a unei frici de
piatră?

Pot oare să salvez izvorul cel de vise

vise vrăjite, lipsite de măsură
despicări de-otel, clinici ucigase
cercetări adânci pe labirint de suflet?

uneori stelele
Cel care ploua
pentru pomul meu

și care îmi promitea
aripi
refuzând să mă-nvețe
să zbor

Traducere de
GABRIELA INEA

DELFINA CHRISTIANSEN

(Danemarca)

**sunt la crucea de
mesteceni**

(Eroilor români căzuți în decembrie
1989)

Sunt la crucea de mesteceni
ce tu vântule îi legeni
și-i dezbraci de frunză deasă
parcă-s rochii de mireasă

Sunt la crucea de drum verde
pe un câmp care se pierde

printre pomi cu mii de fete
printre suflete răzlete

Sunt la crucea nopții negre
că nici umbra nu mă vede
doar suflări de-ndepărtate
stele-mi bat în geam mirate

Sunt la crucea de-ntesuri
ale inimii în versuri
și-ale lacrimilor sterse
preschimbate-n file dese

Sunt la crucea țării mele
a durerii celei grele
peste-a sângelui putere
ce vorbește și nu piere

Sunt la crucea unei vieti
despicată de tristeti
că tu Doamne nu mă-nveți
cum să-i iert pe cei nedrepti

Sunt la crucea ta, Isuse
a iubirii nesupuse
și privirile-mi ne-nvinse
stau de-a pururi tot aprinse

◆ Revistă editată de Consiliul Județean Constanța cu sprijinul Ministerului Culturii
◆ Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

• Redactor șef: CONSTANTIN NOVAC • Redactor șef adj.: NICOLAE MOTOC

Adresa: Constanța, str. Ion Lahovari, nr. 87, tel. 61.11.72, 61.10.79 ISSN 12208167 Tiparul: INFCON S.A. Constanța • Cititorii din străinătate se pot abona prin „RODIPET” S.A.P.O. Box 33-57, fax 0040-1-222.64.07; 222.64.39, telox 11995, Piața Presel Libere nr.1, sector 1, București, România • Redactor de serviciu: OVIDIU DUNĂREANU